

Henna Majuri

IDENTTISET KAKSOSET SAMALLA LUOKALLA

Tutkimus kaksosten kokemuksista ja käsityksistä

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Helmikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Henna Majuri: Identtiset kaksoset samalla luokalla – Tutkimus kaksosten kokemuksista ja käsityksistä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2022

Tämän Pro gradu- tutkielman tarkoituksena on selvittää samalla luokalla opiskelevien identtisten kaksosten kokemuksia sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta. Tutkielma keskittyy erityisesti identtisten kaksosten kokemuksiin ja käsityksiin yksilöllisyydestä sekä heillä tunnistettaviin identiteettityyppeihin.

Suomessa syntyy joka vuosi 600–750 kaksosparia, joista noin kolmasosa on identtisiä kaksosia. Koulun aloittavista lapsista noin joka 30. on kaksonen, eli todennäköisesti opettaja kohtaa uransa aikana ainakin yhden kaksoset. Kaksosten, erityisesti identtisten kaksosten, koulun aloittamiseen liittyy erityistä pohdintaa verrattuna muihin lapsiin. On tyypillistä, että vanhemmat pohtivat kannattaisiko kaksosten aloittaa koulu samalla vai eri luokilla. Suurimpana pohdinnan aiheena on mahdollisuudet kaksosten yksilöllisyyden tukemiseen koulussa.

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin teemahaastattelulla ja aineisto koostui kahdeksasta haastattelusta, joissa samalla luokalla opiskelleet identtiset kaksoset kertovat kokemuksistaan ja käsityksistään. Koska kyseessä on samalla luokalla opiskelevien identtisten kaksosten kokemukset ja käsitykset, valittiin tutkimusotteeksi fenomenografia. Fenomenografiassa keskitytään tutkimusilmiötä koskevien käsitysten laadullisten eroavaisuuksien tarkasteluun. Aineisto analysoitiin nelivaiheisella fenomenografisella analyysillä. Analyysin tuloksena oli kuvauskategoriajärjestelmä, jossa jäsenyivät kokemukset yksilöllisyydestä.

Tutkielmassa havaittiin, että identtiset kaksoset käsittävät yksilöllisyyden varsin laajasti. Monille yksilöille itsestään selvät asiat eivät aina toteudu heidän kohdallaan. Käsitykset yksilöllisyydestä ilmenivät neljässä kuvauskategoriassa, jotka olivat silminnähtävä yksilöllisyys, ei silmin nähtävä yksilöllisyys, yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa ja yksilöllinen kaksosuus. Vaikka kaksosten käsityksissä yksilöllisyydestä oli paljon yhteistä ja jaettavaa, tulosten perusteella voidaan todeta jokaisen kaksosparin olevan yksilöllinen kokemuksineen. Tällöin on otettava huomioon yksilöllisyys kahdella eri tasolla: kaksoset yksilöinä sekä yksilöllinen kaksosuus. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että yksilöllisyyttä on mahdollista tukea myös samalla luokalla opiskellessa monin eri tavoin.

Avainsanat: monikkolapsi, identtinen kaksonen, identiteetti, yksilöllisyys, fenomenografia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Henna Majuri: Identical twins in the same class - Research on twins' experiences and perceptions

Master's Thesis

Tampere University

Faculty of Education and Culture

February 2022

The purpose of this Master's thesis is to explore the experiences of identical twins with a sibling from studying in the same class. The thesis focuses specifically on the concepts of individuality that arise based on the experiences and perceptions of identical twins and the types of identity identifiable by them.

Every year between 600 and 750 twin pairs are born in Finland, about one-third of which are identical twins. It is likely that the teacher will encounter at least one set of twins during his career. Starting school for twins, especially identical twins, involves special reflection, compared to other children. Typically, parents consider the class placement of twins. The problem is multiple and the main topic of reflection is the potential for supporting the individuality of twins at school.

The research material was collected through a thematic interview. The material consisted of eight interviews in which identical twins who studied in the same class share their experiences and perceptions. When studying experiences and perceptions, phenomenography was selected as a research methodological approach. Phenomenography focuses on examining qualitative differences in perceptions of the research phenomenon. The data was analyzed using a four-step phenomenographic analysis. The result of the analysis was a description category system that structured the results of the study.

The results show that identical twins comprise individuality quite broadly. Things that are obvious for non-twins in a classroom appear not to be obvious for identical twins.. Perceptions of individuality were divided into four description categories, which were eye-catching individuality, not eye-to-eye individuality, individuality in social relationships, and individual twin. Although there was much in common and shared in the twins' perceptions of individuality, the results suggest that each pair of twins is individual with their experiences. In this case, one must take into account individuality at two different levels: as individuals and as twins. Based on the findings, it can also be noted that it is possible to support individuality in a variety of ways even when studying in the same class.

Keywords: twins, identical twin, identity, individuality, phenomenography

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDATTELUA SAMALLA LUOKALLA OPISKELEVIEN IDENTTISTEN KAKSOSTEN TUTKIMISEEN	7
1.1	Monikkolasten geneettinen tausta ja yleisyys	7
1.2	Kaksoset koulussa	8
1.3	Tutkimuksesta	12
2	YKSILÖLLISYYS JA IDENTITEETTI	14
2.1	Yksilöllisyys	14
2.2	Kaksosten yksilöllisyys ja keskinäinen suhde	16
2.2.1	<i>Kaksosparien yksilöllisyys ja sen tukeminen</i>	16
2.2.2	<i>Kaksosparien keskinäinen suhde</i>	18
2.2.3	<i>Myyttinen ja stereotyyppinen suhde kaksosparein välillä</i>	20
2.3	Identiteetti	22
2.4	Kaksosparien identiteeteistä	25
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
3.1	Fenomenografia	29
3.2	Aineiston keruu	31
3.3	Aineiston analyysin vaiheittainen eteneminen	34
3.4	Kuvauskategoriajärjestelmän luominen	40
3.5	Identiteettityypit	42
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
4.1	Silmin havaittava yksilöllisyys	44
4.1.1	<i>Oman nimen käyttö, tunnistaminen</i>	44
4.1.2	<i>Yksilöllisyys ulkoisissa asioissa</i>	48
4.2	Ei silmin havaittava yksilöllisyys	50
4.2.1	<i>Yksilöllisyys luonteenpiirteissä ja taidoissa</i>	51
4.2.2	<i>Yksilöllisyys valinnoissa</i>	53
4.3	Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma)	57
4.3.1	<i>Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa</i>	57
4.3.2	<i>Yhdessä työskentely</i>	64
4.3.3	<i>Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarus tukena ja turvana</i>	69
4.4	Yksilöllinen kaksosuus	71
4.4.1	<i>Yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa</i>	72
4.4.2	<i>Kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia</i>	75
5	KOKEMUSTEN JA KÄSITYSTEN PERUSTEELLA TUNNISTETTAVIA IDENTITEETTITYYPPEJÄ	79
5.1	Yksikköidentiteetti ja toisistaan riippuvainen identiteetti	79
5.2	Jakautunut identiteetti	82
5.3	Ihannoitu identiteettityyppi	84
5.4	Keskinäiseen kilpailuun perustuva identiteettityyppi	88
5.5	Tavanomaisen sisarusuhteen kaltainen identiteettityyppi	91
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	95
6.1	Tulosten yhteenveto	95
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	99
	LÄHTEET	102

LIITTEET	107
----------------	-----

1 JOHDATTELUA SAMALLA LUOKALLA OPISKELEVIEN IDENTTISTEN KAKSOSTEN TUTKIMISEEN

Millaista olisi opiskella sisaruksen kanssa samalla luokalla? Sisaruksen, joka olisi samaa sukupuolta ja vielä hyvin samannäköinen kuin sinä itse. Jopa niin samannäköinen ja samanoloinen, että ulkopuolisilla olisi usein haasteita erottaa teitä toisistaan. Niinpä, minäkään en tiedä millaista se olisi. Voin vain kuvitella ja muodostaa sen perusteella jonkinlaisen käsityksen.

Koen olevani etuoikeutettu, kun olen saanut seurata edellä mainittua tilannetta vuosikausia, sillä identtiset kaksospikkusiskoni ovat opiskelleet samalla luokalla esikoulusta lukion viimeiselle luokalle saakka. Vaikka olenkin saanut seurata tätä pitkään, koen ymmärrykseni aiheesta varsin vajavaiseksi. Kaksosuuteen liittyy edelleen runsaasti yleistyksiä ja jopa myyttejä, mikä ei lisää todellista ymmärrystämme siitä. Sen vuoksi pyrkimyksenäni on seuraavaksi valottaa identtisten kaksosten geneettistä taustaa ja yleisyyttä sekä tutkimustaustaa luokkasijoituksesta.

1.1 Monikkolasten geneettinen tausta ja yleisyys

Kun perheeseen syntyy yhden lapsen sijaan kerralla useampi, puhutaan monikkolapsista. Tavallisimmin kyseessä on kaksosraskaus, joita on kaikista raskauksista 1,5 %. Suomessa syntyy vuosittain kaikkiaan 600–700 kaksosparia. Muut monikkoraskaudet ovat harvinaisempia, THL:n tilaston mukaan suomessa syntyi vuonna 2020 seitsemät kolmoset (Tiitinen, 2021). Kumpulan (2020) mukaan nelosten syntyminen on harvinaista ja viitoset on syntyneet Suomessa viimeksi 1970-luvulla.

Identtisten kaksosten osuus syntyvistä lapsista on pysynyt muuttumattomana ja niiden esiintymistiheys on melko samanlainen ympäri maapalloa. Tuhannesta synnytyksestä noin neljässä syntyy identtiset kaksoset. (Kaprio, 2007; Tiitinen, 2021). Kaprio (2007) mukaan syitä miksi identtisiä kaksosia syntyy ei varmuudella tiedetä, eivätkä identtiset kaksoset kulje periytyvänä ominaisuutena toisinkuin ei-identtiset kaksoset. Identtisten kaksosten syntymiseen ei vaikuta äidin ikä tai muutenkaan ominaisuudet.

Moilasan (2007, s.73) mukaan monikkoperheiden rakenne on muuttunut siten, että ennen monikkolapsia syntyi tavallisesti suuremman perheen nuorimmaisiksi. Nykyään, lapsettomuushoitojen myötä, monikkolapset syntyvät tavallisesti ensimmäisiksi lapsiksi. Kaikista monikkoraskauksista keinoalkuisia on noin 20–30 prosenttia.

Kaksosraskauksista yksi kolmasosa on identtisiä, eli samanmunaisia ja kaksi kolmasosaa ei-identtisiä eli erimunaisia. Identtiset kaksoset syntyvät samasta munasolusta, joka jakautuu kahdeksi alkiksi. Ei-identtisten kaksosten tapauksessa kaksi munasolua hedelmöittyy eri siittiöillä, jolloin ei-identtisten kaksosten perimä on erilainen, kuten sisaruksillakin, jotka syntyvät eri aikaan. Koska identtiset kaksoset syntyvät jakautuneesta munasolusta, heidän perimänsä on identtinen (Tiitinen, 2021). Identtiset kaksoset poikkeavat ei-identtisistä kaksosista myös siten, että he ovat aina samaa sukupuolta. Sen sijaan ei-identtiset kaksoset voivat olla joko samaa tai eri sukupuolta (Suomen monikkoperheet ry, 2021).

Geneettisestä identtisyydestä ja samannäköisyydestä huolimatta identtiset kaksoset ovat keskenään omia erilaisia ja erityisiä yksilöitään. Myös identtisen perimän toiminta on yksilöllistä sekä ympäristön vaikutukset voivat kohdistua siihen eri tavoin. Ulkoiset tekijät voivat kohdistua identtisten kaksosten kehitykseen eri tavoin jo raskausaikana. Identtiset kaksoset ovat kuitenkin tavallisesti ei-identtisiä kaksosia läheisempiä keskenään (Penninkilampi-Kerola ym., 2005; Kaprio, 2007).

1.2 Kaksoset koulussa

Tutkimustietoa monikkolapsista on tehty kasvatustieteen alalla melko vähän. Sen sijaan esimerkiksi lääketieteen ja psykologian alalla sitä löytyy enemmän.

Merkittäviä suomalaisia monikkotutkijoita ovat esimerkiksi lastenpsykiatri Irma Moilanen, joka on kansainvälisestikin tunnettu kaksostutkija. Hän on tutkinut esimerkiksi kaksosten välistä suhdetta ja sen vaikutusta mielenterveyteen. Toinen merkittävä tutkija on Varpu Penninkilampi-Kerola, joka on tutkinut muun muassa kaksosten välistä vuorovaikutussuhdetta ja riippuvuutta. Lisäksi voi mainita Tuulikki Triasin tekemän lääketieteen väitöskirjan, jossa tutkittiin kaksosten keskinäistä suhdetta, vanhempisuhdetta ja näiden yhteyttä monikoiden mielenterveyteen.

Monikkolasten luokkasijoitusta on tutkittu eri näkökulmista. Tutkimusta on tehty niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Ulkomaisissa tutkimuksissa mukana on yleensä myös nuorempia lapsia, mikä selittyy erilaisella koulujärjestelmällä. Suomessa nämä lapset ovat koulun sijaan varhaiskasvatuksen piirissä. Tavallisesti luokkajakoa käsitellään laajasti vanhempien, opettajien, rehtoreiden, vertaisten ja kaksosten käsitysten perusteella. On selvää, että aihe on monella tapaa mietityttävä.

Suomessa luokkasijoituksesta ei ole mitään virallista lakia tai ohjetta. Sen sijaan ajatus on, että jokainen tapaus käydään läpi erillisesti ja tuetaan yksilöllisiä tarpeita luokkavalintaa pohdittaessa (ks. Kumpula, 2020; Suomen monikkoperheet ry, 2021). Aiheesta on olemassa monenlaisia uskomuksia ja uskomukset vaihtelevat sen mukaan, keneltä asiasta kysytään. Tutkimusten mukaan yleensä koulunhenkilökunta: rehtorit, opettajat, ja opinto-ohjaajat tavallisesti kannattavat eri luokille sijoittamista (Preedy, 1999, s.74; Airola, 2011, s.100; Gordon, 2015, s.594).

Suomen monikkoperheiden liiton (2021) mukaan länsimaissa on yleisesti vallalla ajatus sitä, että monikkolapset tulisi sijoittaa eri luokille. Tämä selittynee yksilöllisyyden korostamisella, mikä on enemmän vallalla länsimaissa (ks. Kumpula, 2020). Kuitenkin tutkimusten tulosten mukaan, luokkasijoitus ei vaikuta lapsen akateemiseen suoriutumiseen, kognitiiviseen kehitykseen tai suoriutumiseen koulussa. Useissa tutkimuksissa painotetaan myös lasten ja perheiden yksilöllisiä tarpeita ja haluja sekä kehoitetaan arvioimaan tilanteita tapauskohtaisesti sen sijaan, että muodostettaisiin yksi yhteinen linjaus aiheesta (Suomen monikkoperheet ry, 2021; Gordon, 2015). Airola (2011) tuo esille Irma Moilasan näkökulman, jonka mukaan kaksosia ei tulisi myöskään erottaa eri luokille vasten heidän tahtoaan. Tätä kantaa tukee myös Gordonin

(2015) kanta asiasta. Hänen tutkimuksensa suoritettiin Yhdysvalloissa ja siinä tutkittiin rehtorien, esiopettajien, vanhempien ja kaksosten mielipidettä pitäisikö lasten aloittaa esiopetus eriluokilla. Lapset olivat tällöin 5–6-vuotiaita. Tutkimuksessa havaittiin päättäjien kannattavan lasten erottamista yksilöllisyyteen vedoten, mutta vanhempien ja lasten vastustavan tätä. Tutkimukseen osallistuneista rehtoreista suurin osa kannatti lasten erottamista (72 %) ja noin neljännes (27 %) heistä oli erottanut kaksosia eri luokille huolimatta vanhempien vastustuksesta. Vanhemmista reilu puolet (62 %) halusi lastensa opiskelevan samalla luokalla ja harva heistä oli rehtorien omavaltaisten päätösten kannalla. Esiopettajien mielipiteet menivät sen sijaan melko tasan. Puolet (51 %) esiopettajista kannatti lasten järjestelmällistä erottamista. Tutkimuksen 5–6-vuotiaista kaksosista suurin osa (81 %) halusi kaksoissisaruksensa kanssa samalle luokalle. Koska järjestelmällisen erottamisen hyödyistä akateemiselle suoriutumiselle tai sosiaalisille taidoille ei ole vakuuttavaa tutkimusnäyttöä, myös Gordon painotti, että järjestelmällistä erottamista tulisi välttää. Tällöin kaksosten luokkasijoitusta tulisi pohtia aina yksilöllisesti, tapauskohtaisesti, sekä tutkimustietoon perustuen eikä tehdä päätöksiä tapojen ja uskomusten perusteella (Gordon, 2015, s.586–611).

Kaksosten luokkasijoituksista on toteutettu kaksi merkittävää tutkimusta, jotka on julkaistu 1990-luvulla. Gleeson ym. (1990) tutkivat australialaisten opettajien ja kaksosten vanhempien näkemyksiä koulujen käytännöistä luokkasijoituksissa. Edellä mainittujen lisäksi, Isossa-Britanniassa toteutettiin vastaava tutkimus aiheesta Preedyn (1999) toimesta. Molemmissa tutkimuksissa tulokset olivat samansuuntaisia. Opettajat näkivät lasten yksilöllisyyden kehittymisen tärkeimmäksi syyksi lasten erottamiseksi eri luokille. Myös monikkoperheiden liiton puheenjohtajan Ulla Kumpulán (2020) mukaan koululla on tärkeä rooli monikkolasten yksilökokemusten vahvistamisessa. Vaikka monikkous onkin osa monikkolapsen identiteettiä, tarvitsee tämä tukea yksilöllisen identiteetin muodostumisessa. Yksilöllisyyden tukeminen onkin usein yksi asioista, joka aiheuttaa vanhemmille pohdintaa luokkasijoituksessa. Kuitenkaan Gleesonin ym. (1990) ja Preedyn (1999) toteuttaman tutkimuksen perusteella ei voida sanoa, että lasten erottaminen olisi automaattisesti parempi ratkaisu.

Kaksosten vanhempien luokkasijoituspäätökseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu australialaisessa tutkimuksessa Statonin ym. (2012) toimesta. Tutkimuksessa tutkittiin 3–6-vuotiaiden kaksosten vanhempien näkemyksiä lasten luokkasijoituksista sekä heidän päätökseensä vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen tulosten perusteella suurin osa vanhemmista valitsi lapsilleen saman luokan. Heidän mukaansa monikkosuhde tarjosi lapsille tukea ja turvaa uudessa tilanteessa. Myöskin Moilanen (2004, s.74) tuo esiin, että vanhempien on usein helpompi antaa monikkolastensa itsenäistyä, sillä usein kouluun ja harrastuksiin lähdetään yhdessä, eli hyvässä seurassa. Tämän voi katsoa olevan yksi syytä harkita samaa luokaa. Vanhemmista tuntuu turvallisemmalta, kun lapset kulkevat koulumatkat yhdessä tai ovat koulun jälkeen toistensa kanssa sen sijaan, että toinen lapsista joutuisi olemaan yksin. Statonin ym. (2012, s.205) tutkimuksessa kaksosten vanhemmat olivat tietoisia monikkouden mahdollisista riskitekijöistä. Sekä saman että eri luokan valinneet vanhemmat olivat ottaneet päätöksen teossa huomioon mahdollisen kilpailun tai valtasuhteet monikkojen välillä valtasuhteet. Vanhempien päätökset perustuivat monikkojen ominaisuuksiin ja heidän keskinäisen suhteensa laatuun. Sen sijaan vähiten vanhemmat kokivat päätökseen vaikuttaneen esimerkiksi ammattilaisten tai muiden vanhempien suositukset.

Tutkimusten mukaan varhain erotetuilla kaksosilla on havaittu somaattisia oireita tai vetäytyvää käyttäytymistä verrattuna samalla luokalla opiskelleisiin kaksosiin (Tully ym., 2004, 121; Van Leeuwen ym., 2005, s.389). Samalla luokalla opiskelleiden kaksosten on taas havaittu olevan aktiivisempia ja joustavampia käytökseltään sekä toimivan kyvykkäästi ryhmän muiden lasten kanssa. Moilasan (2007) mukaan monikkolapset saavat toisiltaan tukea pienestä pitäen, mikä selittää, että he oppivat usein jo varhain huomioimaan muiden lasten tarpeet.

Kaksosten luokkasijoitukseen vaikuttavat siis varsin monet tekijät. Perustelut saman luokan ja eri luokan välillä ovat usein osittain päällekkäisiä. On selvää, että yhtä oikeaa menettelytapaa ei ole syytä muodostaa. Sen sijaan eri varhaiskasvattajien, opettajien vanhempien ja lasten tulisi tehdä päätöksen tapauskohtaisesti ja mahdollisesti joustaviksi – eihän päätös luokkasijoituksesta tarvitse olla lopullinen. Aikaisemmin mainituissa tutkimuksissa, kuten Gleesonin ym. (1990), Preedyn (1999) ja Gordonin (2015) tuli ilmi, että toisinaan

vanhemmat kokivat tulleen puutteellisesti huomioiduiksi luokkasijoituksesta päätettäessä. Sen sijaan Statonin ym. (2012) tutkimuksessa tuli ilmi, että vanhempien päätökseen lastensa luokkasijoituksesta vaikutti kaikkein vähiten ammattilaisten tai muiden vanhempien suositukset. Kun virallista ohjetta luokkasijoituksesta ei ole näkisin, että yhteys kodin ja koulun sekä varhaiskasvatuksen välillä tulisi olla selkeä ja avoin, jotta päästäisiin kaikkia tyydyttävänä ratkaisuun kaksosten luokkasijoituksessa. Tärkeintä on, että lapset saisivat parhaan mahdollisen ympäristön oppimiselle.

Kuten edellä tuli ilmi, poikkeuksellista kaksosten koulun aloittamisessa muihin lapsiin verrattuna on se, laitetaanko kaksoset opiskelemaan samalle luokalle vai eri luokalle. On selvää, että jokaisen perheen täytyy tehdä itselleen ja lapsilleen parhaimmalta tuntuva ratkaisu, kuitenkin ratkaisun tekeminen voi tuntua haastavalta eri tahoilta tulevien erilaisten neuvojen ristitulessa. On ymmärrettävää, että vanhemmat haluavat tehdä ratkaisun, joka olisi paras mahdollinen koulun aloittaville lapsilleen, mutta myös ottaa samalla huomioon käytännön asiat, kuten miten luokkasijoitus vaikuttaa perheen arkeen.

1.3 Tutkimuksesta

Tämän tutkielman tarkoitus on syventää ymmärrystä sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta, sillä se on aina ajankohtainen kaksosten vanhemmille, varhaiskasvattajille, opettajille ja erityisesti kaksosille itselleen. Haluan nostaa esiin, että lähes viiden vuoden luokanopettajaopintojeni aikana en ole kohdannut ainoatakaan kertaa ilmiötä ”identtiset kaksoset koulussa”. Sama kokemus on myös Airolalla (2011, s.5), joka minun tapaan opiskeli luokanopettajaksi ja oli lisäksi myöhemmin myös identtisten kaksosten äiti. Kuitenkin joka 30. koulun aloittavista lapsista on kaksonen. On hyvin todennäköistä, että uransa aikana opettaja saa luokalleen kaksoset. Ei ole lainkaan samantekevää, millaiset tiedot ja taidot opettajalla on kaksosuudesta ja heidän kohtaamisestaan. Tämän vuoksi koen tärkeäksi nostaa esiin kaksosten omia kokemuksia aiheesta esiin – ikään kuin pohdinnan tueksi. Tässä tutkimuksessa olen rajannut monikkolapset ainoastaan identtisiin, eli samanmunaisiin kaksosiin, edellä mainittujen eroavaisuuksien, kuten samankaltaisuuden ja saman sukupuolen vuoksi.

Kirjallisuuden perusteella, yleensä identtisten kaksosten luokkasijoitusta pohtiessaan vanhempia ja muita kasvattajia mietityttää kaksosten yksilöllisen identiteetin huomioiminen koulussa. Siksi tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää kaksosten kokemuksia sekä niiden perusteella syntyneitä käsityksiä yksilöllisyydestä sekä sen huomioimisesta koulussa. Lisäksi olen kiinnostunut, millaisia identiteettityyppejä samalla luokalla opskelleiden identtisten kaksosten kokemukset ja käsitykset heijastavat. Hyödynnän tutkielmassa Schaven ja Ciriellon (1983) luomaa tyypittelyä, jossa kaksosparien identiteettityypit on jaettu kuudeksi erilaiseksi tyyppiä.

Seuraavassa luvussa syvennyn määrittelemään yksilöllisyyden ja identiteetin käsitteitä kaksosuuden näkökulmasta. Luvussa kolme kuvaan tutkimuksen toteutuksen ja esittelen tutkielman tutkimuskysymykset. Lisäksi kuvaan fenomenografisen tutkimuksen piirteitä ja kuinka olen toteuttanut sitä tässä tutkielmassa. Luvussa neljä esittelen tutkimuksen tulokset kuvauskategorioidena, kuten fenomenografisessa tutkimuksessa on tapana. Luvussa viisi peilaan Schaven ja Ciriellon identiteettityyppejä edellä mainittuihin kuvauskategorioiden sekä pyrin tuomaan esille havaitsemiani identiteettityyppejä samalla luokalla opskelleilla identtisillä kaksosilla. Viimeisessä luvussa kuvaan tutkimustuloksien johtopäätöksiä sekä tutkimuksen luotettavuutta.

2 YKSILÖLLISYYS JA IDENTITEETTI

Rainan ja Haapaniemen (2005, s.5) mukaan kasvattajan tehtävänä on ohjata yksilöitä toimimaan yhdessä, mutta kuitenkin samalla tuettava yksilöllistä kehitystä. Kasvattajan käsite ymmärretään tässä tapauksessa niin ammattikasvattajana kuin lapsen vanhempänä tai huoltajana. Yksilöllisyyttä arvostetaan hieman eri tavoin ympäri maailmaa. Yksilöllisyyden korostaminen näkyy erityisesti länsimaisessa kulttuurissa (Kumpula, 2020; Lipponen, 2010, s.11). Lisäksi länsimaisessa kulttuurissa perusarvoihin kuuluu oikeus yksilöllisyyteen ja omaan persoonaan. Nämä oikeudet on turvattu länsimaissa varsin pitkälle (Raina & Haapaniemi, 2005, s.9). Yksilöllisyyden käsitettä voidaan tarkastella esimerkiksi persoonallisuuden ja temperamentin käsitteiden avulla. Keltinkangas-Järvisen (2015) mukaan lapsen yksilöllisyyden ymmärtäminen helpottaa kasvatusta. Hänen mukaansa temperamentin olemassaolo ei vähennä ympäristön tai kasvatuksen merkitystä vaan ennemmin korostaa niitä.

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat identtiset kaksoset, joiden kohdalla yksilöllisyyden käsite on hieman erilainen verrattuna yksittäin syntyneihin kaksosiin. Identtiset kaksoset tarvitsevat muita lapsia enemmän tukea yksilöllisyyden kehittämiseen (ks. Kumpula, 2020; Moilanen, 2007, s.28–29; Penninkilampi-Kerola, 2007, s.43). Tällöin kasvattajan on erityisen tärkeää ymmärtää yksilöllisyyden ja identiteetin käsitteet ja huomioida kaksosuuteen liittyvät erityispiirteet.

2.1 Yksilöllisyys

Teemme jatkuvasti huomioita sekä omasta että toisten ihmisten persoonallisuudesta. Erotamme ihmisistä erilaisia ominaispiirteitä ja -tyyppejä. Kahta samanlaista ihmistä ei ole olemassa, vaikka ulkoinen olemus olisikin samankaltainen. Samanlaisista ulkoisista piirteistä huolimatta erilaisuus ja

ainutlaatuisuus näkyvät mitattavissa kyvyissä ja persoonallisuuden piirteissä. Dunderfeltin (2012, s.13–18) mukaan persoonallisuus kehittyy läpi elämän. Hänen mukaansa persoonallisuus on todella laaja käsite. Persoonallisuus koostuu ihmisen fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja henkisestä kokonaisuudesta. Lisäksi Dunderfelt jakaa persoonallisuuden viiteen eri ulottuvuuteen. Nämä ulottuvuudet ovat: fyysinen minä, roolimina, kulttuuri minä, kasvatettu minä, temperamentti ja ydinminä, jotka toimivat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa.

Keltinkangas-Järvinen (2015) jäsentää yksilöllisyyden käsitettä temperamentin ja persoonallisuuden käsitteiden kautta. Hänen mukaansa temperamentilla on osoitettu olevan biologinen perusta ja sen katsotaan olevan myöhemmän persoonallisuuden varhain ilmentyvä perusta. Keltinkangas-Järvinen (2015) erottelee temperamentin ja persoonallisuuden käsitteitä siten, että persoonallisuus syntyy ympäristön vaikutuksesta ja temperamentti on synnynnäinen. Temperamenttipiirteet ilmenevät ennen kuin ympäristö on ehtinyt vaikuttaa niihin. Hänen mukaansa ympäristö voi kuitenkin myöhemmin muokata myös temperamenttia.

Temperamentti ilmenee monissa havaittavissa asioissa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi tunteiden ilmaisun tavat, aktiivisuus ja tarkkaavaisuuden keskittäminen tiettyyn asiaan. Olennaista ei ole tunteiden sisältö tai millaisiin asioihin ihmisen tarkkaavaisuus on kohdentunut vaan ihmisen tyyli tehdä nämä asiat (Keltinkangas-Järvinen, 2015). Raina ja Haapaniemi (2005, s.21) puhuvat temperamenttikäsitteen sijaan käsitteestä laatu, jonka he ymmärtävät ihmisen luontaisen tapana reagoida tai orientoitua maailmaan.

Myöskin Raina ja Haapaniemi (2015) nostavat esiin, että tarkastelemme ihmisiä aina ulkoapäin ja teemme havaintomme näiden tarkastelujen perusteella. Heidän mukaansa ihmisen ulkoinen olemus määrittää voimakkaasti arviotamme. Tämä on melko mielenkiintoinen havainto, sillä identtiset kaksoset muistuttavat usein monella tapaa toisiaan. Samantyyppisen ulkonäön lisäksi myös olemus ilmeineen, eleineen ja tapoineen toimia voi olla samankaltainen. Onko siksi ihme, jos ympäristön on vaikeaa nähdä heidät yksilöinä. Toisaalta samaan aikaan lisäksi ympärillä olevat ihmiset voivat tietyllä tapaa ”kaksostaa” lapsia. Kaksostamisella tarkoitan kaksosuuden korostamista, esimerkiksi pukemalla lapset aina samanlaisiin vaatteisiin, puhuttelemalla omien nimien

sijaan kaksosiksi tai korostamalla muutoin sitä, että kaksoset nähdään kahden erillisen ihmisen sijaan yhtenä. (Lipponen, 2010, s.12–13; Suomen monikkoperheet ry, 2021). Seuraavaksi keskitynkkin kaksosten yksilöllisyyteen ja keskinäiseen suhteeseen tarkemmin.

2.2 Kaksosten yksilöllisyys ja keskinäinen suhde

Seuraavaksi käsittelen kaksosten yksilöllisyyttä ja sen tukemista sekä kaksosten keskinäistä suhdetta.

2.2.1 Kaksosparien yksilöllisyys ja sen tukeminen

Identtisten kaksosten identtisestä perimästä huolimatta perimän toiminta on yksilöllistä ja erilaiset ulkoa tulevat tekijät voivat vaikuttaa identtisiin kaksosiin eri tavoin. Sama perimä voi myös ilmetä eri tavoin eri elämän vaiheissa. Samanoloisuudesta ja samasta perimästään huolimatta identtiset kaksoset ovat keskenään omia, erilaisia yksilöitään (Suomen monikkoperheet ry, 2021). Tämän myötä kaksoset voivat olla varsin erilaisia myös temperamenttipiirteiltään. Tämä voi näkyä jo vauvana erilaisina ruoka- ja unirytmienä (Lipponen, 2010, s.14–15).

Kaksosten, erityisesti identtisten kaksosten kohdalla kasvatuksessa voi olla ajatus, että heitä tulisi kohdella samanlaisesti sekä kasvattaa täysin samalla tavalla. Lapset mielletään herkästi samanlaisiksi, vaikka todellisuudessa heidän välillään voi olla suuriakin eroja (Penninkilampi-Kerola, 2007, s.43). On luonnollista, että helpottaakseen omaa arkeaan esimerkiksi kaksosten vuorokausirytmien voi olla samanlainen, sillä se helpottaa koko perheen arkea. Kuitenkin tässäkin tapauksessa toinen kaksosista voi joutua joustamaan omasta luonnollisesta rytmistään (Moilanen, 2007, s.28–29). Penninkilampi-Kerolan (2007, s.46) mukaan lasten samankaltaisuus, kokoaikainen yhdessäolo sekä muiden ihmisten kohtelu yksikkönä voi lisätä keskinäistä riippuvuutta. Lipponen (2010, s.15–19) tuo myös tärkeän näkökulman esiin. Hänen mukaansa kaksoset ovat yleensä tottuneet jakamaan kaikki tavarat keskenään ja saamaan niitä yhtä aikaa. Hänen mukaansa kaksosten olisi hyvä oppia, että kaikkea ei tarvitse jakaa eikä tehdä samalla tavalla. Vaikka kaksosten

kasvatuksessa onkin erittäin tärkeää tasapuolisuus, hänen mukaansa se ei tarkoita kaiken tekemistä samaan aikaan sekä samalla tavalla.

Keltinkangas-Järvisen (2015) mukaan lapsen kasvatukseen vaikuttaa paljonkin oma ja kasvattajan temperamentti. Jos kasvattajan ja lapsen temperamentti-piirteet ovat samankaltaisia hän tulkitsee herkemmin lapsen tarpeet jo pienimmistäkin eleistä. Toisaalta sekä samanlaisten että erilaisten temperamenttien yhteentörmäykset voivat haastaa lapsen ja kasvattajan välistä toimintaa. Tämä ilmiö näkyy kodin lisäksi myös koulussa. Kaksosten kohdalla kasvattaja voi mieltää kaksosten temperamentit samanlaisiksi ja sen vuoksi ei huomaa väistämättä erilaisia piirteitä. Kahta lasta, kaksosiakaan, ei voi kasvatata samalla tavalla. Koulussa opettajalla tulisi olla erityinen herkkyys nähdä molemmat kaksoset yksilöinä, jotta olisi mahdollista kohdata kummankin yksilölliset tarpeet ja sen myötä tukea kasvua yksilöiksi (Raina & Haapaniemi, 2005, s.103). Tätä tukee myös Kirveslahden ym. (2014) sanoma siitä, että yksilöllisyyden katsotaan olevan melko pysyvä osa persoonallisuutta ja jotta lasta on mahdollista kasvatata yksilöllisesti, on huomioitava jokaisen lapsen temperamentti ominaispiirteineen. Tulee kuitenkin muistaa, että perheissä, joissa on useampi kuin yksi lapsi, tulee lapsia kasvatata tasapuolisesti sekä tasavertaisesti, kuitenkin huomioiden yksilöllisyyden (Keltinkangas-Järvinen, 1994, s.165–166).

Blair (2012, s.162, 173–174) tuo esiin, että vanhempien kasvatustavalla on suuri merkitys lapsen luonteeseen ja kehitykseen. Lapset tarvitsevat erittäin paljon sitä, että vanhemmat ja muut kasvattajat pyrkisivät korostamaan lasten ainutlaatuisuutta korostamalla molempien lasten erityispiirteitä. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun lapsia syntyy yhtä aikaa kaksi ja he ovat todella samannäköisiä. Lisäksi Blairin (2012) mukaan tulisi välttää kaksosten kutsumista kaksosiksi. Sen sijaan heidät voi esitellä omina persoonana, omalla nimellään. Lisäksi yksilöllisyyttä on mahdollista tukea erilaisella pukeutumisella, yksilöllisten tarpeiden huomioimisella, kannustamalla omiin kiinnostuksen kohteisiin sekä antamalla yksilöllistä aikaa yksittäin.

Samannäköiset ja samanoloiset identtiset kaksoset haastavat yksilöllistä kasvattamista. Kuten edellä näkyy, se on melkoista tasapainoilua niin kotona kuin koulussakin. Jokainen lapsi ja kaksospari on yksilöllinen ja vaatii herkkyyttä huomata, millaista tukea juuri he tarvitsevat yksilöiksi kehittymiseen. Identtisten

kaksosten kohdalla tärkeää on myös muistaa, että liika yksilöllisyyden korostaminen voi joissakin tapauksissa aiheuttaa syyllisyyttä tai ahdistusta. Tulee ottaa huomioon, että ikätovereilla on luonnollisesti usein samoja mielenkiinnon kohteita. Lisäksi toinen kaksonen voi innostaa myös toisen mukaan johonkin harrastukseen tai olla inspiraation lähteenä esimerkiksi pukeutumisen suhteen. Nähdäkseni kaksosten on mahdollista saada runsaasti iloa toisistaan harrastaessaan yhdessä tai myöhemmin lainaillessaan toisiltaan vaatteita, kun ovat samankokoisia. Liasta yksilöllistämisestä voi seurata, että kaksoset kokevat painetta tehdä erilaisia valintoja tahtomattaan. Siksi kasvattajan tulee nähdä kaksoset erilaisina, ainutlaatuisina yksilöinä, niin kaksosparina kuin yksittäin.

2.2.2 Kaksosparien keskinäinen suhde

Monikkosisarusten erityinen suhde alkaa jo kohdussa. Heille syntyy jo sikiöaikana aistikokemus toistensa läsnäolosta. On luonnollista, että myös syntymän jälkeen kaksoset viettävät runsaasti aikaa toistensa kanssa (Trias, 2020). Yleensäkin sisarusten välinen suhde on kenties yksi pisimmistä ihmissuhteista. Etenkin kaksosten suhde on erittäin vahva ja joillekin kaksosista tärkeä (Heikinheimo 2007, s.14). Syntymän jälkeen yhdessä olo jatkuu. Jaetut kokemukset, vanhempien syli ja huomio sekä muutoinkin läheinen kanssakäyminen lapsuudessa, nuoruudessa ja jopa aikuisuudessa kuvastaa monien kaksosten elämää. Moilanen (2007) tuokin esiin, että kaksoset ovat toisilleen pysyvimpiä ihmisiä, mutta eivät siitä huolimatta aina läheisimpiä. Kuitenkin tavallisesti identtiset kaksoset ovat keskenään läheisiä (Penninkilampi-Kerola ym., 2005).

Kaksosten eriytymis- ja yksilöitymisprosessi jatkuu tavallisesti koko elämän. Suhde toiseen kaksoseen muuttuaan eri elämänvaiheissa. Esimerkiksi seurustelun aloittaminen ja mahdollisen oman perheen perustaminen sekä muut elämän vaiheet ja valinnat muuttavat sitä luonnollisesti. Kaksosten välinen ihmissuhde on kuitenkin merkittävä ihmissuhde, joka tavallisesti lähenee uudelleen lähestyessä vanhuutta (Trias, 2020). Kuten yleensäkin, myös monikoilla nuoruuteen kuuluu itsenäistyminen vanhemmista. Kuitenkin Moilasan (2007, s.75–76) mukaan monikkojen

tapauksessa tämä tarkoittaa yleensä myös jonkinasteista itsenäistymistä kaksoissisaruksesta.

Moilasen (2007, s.75) mukaan monet kaksosista ovat riippuvaisia toisistaan. Riippuvuuteen katsotaan vaikuttavan kaksosten keskinäinen samankaltaisuus. Lisäksi riippuvuutta voi korostaa ympärillä vaikuttavat tekijät, kuten kaksosten kohtelu yksikkönä ja jos heidät jätetään usein keskenään. Voimakas keskinäinen riippuvuus voi altistaa mielenterveysongelmille. Keskenään riippuvaisten kaksosten voi olla haastavaa tehdä valintoja esimerkiksi koulupaikan, ammatin tai elämänkumppanin suhteen, mitä länsimainen, yksilöllisyyttä korostava yhteiskunta edellyttää. Lisäksi voimakkaaseen riippuvuuteen voi sisältyä, että lapsi ei kestä eroa kaksoissisaruksesta ja hän tuntee olevansa kokonaisuuden osa, eli täydellinen ainoastaan toisen kaksosen kanssa.

Kuitenkin monikkosisarusten keskinäinen riippuvuus on myös normaalia. Riippuvuus syntyy usein aktiivisesta yhdessä olostaan monikkouden sijaan. Tällainen riippuvuus nähdään kiintymyksenä, jota on toisille läheisten ihmisten välillä (Suomen monikkoperheet ry, 2021). Penninkilampi-Kerolan ym. (2005) mukaan identtiset kaksoset ovat tavallisesti ei-identtisiä kaksosia riippuvaisempia toisistaan. Tämän kaltainen riippuvuus yleensä vähenee iän myötä. Hay & Preedy (2006) ovat jakaneet kaksosten välillä havaittavan riippuvuuden kolmeen tyyppiin seuraavasti:

1. *Äärimmäisen yksilölliset*: tällöin tarkoitetaan yleensä kaksosia, jotka kokevat kaksosuuden rajoittavana. On mahdollista, että tässä tapauksessa he jopa kieltävät kaksosuutensa.
2. *Kypsästi riippuvaiset*: tarkoitetaan kaksosia, jotka nauttivat kaksosuudestaan ja pystyvät toimimaan sekä yhdessä että erikseen. He myös tulevat toimeen eri tilanteissa ilman toisiaan sekä yhdessä.
3. *Läheinen yksikkö*: tarkoitetaan kaksosia, jotka toimivat yksikön tapaan. Tällöin myös yleensä ympäristö kohtelee heitä yksikkönä. Ulkopuolisia ystäviä on usein vain vähän.

Tavallisesti kaksosia ei voida asettaa vain yhteen ryhmään vaan heissä ilmenee piirteitä erilaisista keskinäisistä suhteista. Oppaassa tuodaan ilmi myös, että ”sopiva tasapaino yhteisöllisyyden ja erillisyyden välillä syntyy, kun

monikkosisaruksille mahdollistetaan pieniäkin erillisyyden hetkiä” (Suomen monikkoperheet ry, 2021, s.7).

Kaksosten väliseen suhteeseen voi kuulua käsitteet johtajuus ja alistuvuus. Moilasan (2004, s.76) mukaan johtajuutta ja alistuvuutta voi olla kolmenlaista: fyysinen johtajuus, henkinen johtajuus ja puhemiehenroolissa toimiminen. Esimerkki fyysisestä johtajuudesta on urheilu. Tällöin ”johtaja” on aina toista kaksosta edellä. Henkisellä johtajuudella tarkoitetaan kaksosparin mielipiteiden ratkaisua ja puhemiehellä on tapana ottaa asiat puheeksi ulkopuolisten kanssa. Kun johtajuusalistuvuus -asetelma on voimakas, se voi heijastua kaksosten tunne-elämään. Parhaassa tapauksessa kuitenkin johtajan tai alistujan rooli ei lankea samalle kaksoselle jokaisessa ulottuvuudessa. Tällöin voidaan puhua jaetusta johtajuudesta, jossa toinen kaksosista voi olla vahvempi fyysisissä toimissa ja toinen kaksosista toimia puhemiehenä (Moilanen, 2007, s.30–31).

Moilanen (2007, s.28) muistuttaa myös, että monikkolasten keskinäiseen suhteeseen vaikuttava tekijä on, että heille läheisin näköpiirissä oleva henkilö on toinen monikkolapsi. Yksikkölasten, eli yksittäin syntyneiden lasten, tapauksessa tämä henkilö on vanhempi. Tämän vuoksi monikkolapset usein kilpailevat vanhempien huomiosta, mikä aiheuttaa vanhemmille riittämättömyyden tunteita näiden pyrkiessä jakamaan huomiotaan monikkolasten kesken. Kuitenkin monikkoudessa nähdään myönteisenä asiana kaksosten toisiltaan saama tuki ja seura. Monikkolasten ei tarvitse kärsiä yksinäisyydestä toisin kuin yksilapsisissa perheissä. Lisäksi varhainen, tiivis kanssakäyminen toisen kaksosen kanssa näyttäisi opetavan heitä ottamaan toisten tarpeet herkästi huomioon aivan pienestä pitäen. Näin ollen kaksosilla on havaittu joustavampaa ja sosiaalisesti aktiivisempaa käyttäytymistä sekä vähemmän tunne-elämän häiriöitä kuin muilla lapsilla (Moilanen, 2007, s.27).

2.2.3 Myyttinen ja stereotyyppinen suhde kaksosparein välillä

Jalava (2020, s.12) tuo pro gradu -tutkielmassaan ansiokkaasti esille mielikuvia kaksosuudesta ja kuinka mielikuvia pidetään yllä. Hän esittelee kirjallisuudesta löytämiään esimerkkejä, jotka tukevat mielikuvaa kaksosten samanlaisuudesta yhtenä persoonana, yksittäisten persoonien sijaan. Jalavan mukaan kaksosuus

kiinnostaa ja herättää uteliaisuutta, mutta väärät oletukset vääristävät mielikuviamme kaksosena olemisesta.

Nostan esille Jalavan (2020, s.12) poimintoja kirjallisuudesta, jossa esiintyy kaksosia tai kolmosia. Hänen mukaansa usein monikot kuvataan kirjallisuudessa ilkeinä. Esimerkkejä tällaisista tapauksista ovat Laila Hirvisaaren kirjassa esiintyvät kolmostytöt. Tyttöjä puhutellaan kirjassa ainoastaan sukunimellä ja heidät kuvataan samanlaisiksi ilkimyksiksi kaikki. Lasten sarja *The Littlest Petshopissa* esiintyvät kaksostytöt ovat samannäköisiä, hemmoteltuja ja ilkeitä. Lisäksi Ylen esittämästä Pikkukakkosen sarjasta Touhuhulan arvoituksia tutut kaksospossut Juupas ja Eipäs puhuvat yhtäaikaaisesti kaikki sanat ja ovat kaikesta eri mieltä. Kaksostaminen näkyy jopa uudessa *Aapiskirjassa*. Aapisen sivuilla seikkailevat kaksostytöt on kuvattu samanlaisiksi ja kiusaajiksi. Lisäksi *Oppi & Ilo*-materiaalissa kaksosuus tulee ilmi tehtävässä, jossa keskenään erilaisten pupujen joukosta on tehtävänä etsiä täysin samanlaiset kaksospuput. Jalavan (2020, s.12) poimimat esimerkit havainnollistavat hyvin meille syötettyä mielikuvaa kaksosten samanlaisuudesta.

Karjalaisen (2020) mukaan kaksoset ovat monikkolapsista yleisimpiä ja vaikka heitä käytetään paljon esimerkiksi lääketieteellisessä tutkimuksessa, tietomme kaksosuudesta on varsin rajalliset. Kaksosuus, erityisesti identtinen kaksosuus poikkeaa oletetusta normaalista. Kaksosuuteen liittyy yhä monia uskomuksia ja jopa myyttejä. Myös Kumpula (2020) on nostanut esiin kaksosiin liittyviä myyttejä. Hän tuo esiin, että ”ajatus kaksosten supervoimista tai erityisyydestä ei ole vieras nykyäänkään.” Hänenkin mukaansa tämä ajatus näkyy populaarikulttuurissa ja kirjallisuudessa. Hän jatkaa, että monesti esimerkiksi lastenkirjoissa törmätään kaksosiin, jotka ammentavat voimaa erityisestä sisarussuhteestaan ja kommunikoivat keskenään jopa telepaattisesti. Kumpula nostaa esiin myös julkisuudesta tuttuja kaksosia, jotka ovat korostaneet kaksosuutensa merkitystä uralleen. Tällaiset kaksoset ovat erimerkiksi rap-artisti Jare Henrik Tiihonen eli tutummin Cheek sekä hänen kaksoisveljensä Jere.

Edellä mainittujen lisäksi Wright (1998) on tuonut esille tämän saman ilmiön. Hänen mukaansa monikkolapset ovat aiheuttaneet hämmennystä ihmiskunnan alusta alkaen. Lisäksi monikkosisaruuteen liittyvät myytit elävät

edelleen ja niitä on vaikeaa muuttaa. Monikkosisaruus tuntuu muuttavan käsitystämme yksilöllisyydestämme ja ainutlaatuisuudestamme.

Erilaiset, liioitellut ja jopa vääristellyt mielikuvat eivät ainakaan tue ajatusta kaksosten yksilöllisyydestä ja tue kaksosia yksilöllisyyteen. Laineen (2005, s.91–92) mukaan muodostamme ennakkokäsityksen toisista jo ennen ensimmäistä tapaamista. Hänen mukaansa ennakkokäsityksestä tulee asenne, jonka mukaan ihmisen ajatukset tunteet ja ymmärrys toisen teoista tai ominaisuuksista näkyvät joko myönteisessä tai kielteisessä valossa. Laine jatkaa sosiaalisista stereotyyppioista, joissa hänen mukaansa on kyse sosiaalisesta luokittelusta. Tällöin yleensä toiseen ihmisryhmään on liitetty yksinkertaistettu, kaavamainen kuvitelma kyseisten ihmisten ominaisuuksista luoden samalla kuvaa ryhmän sisäisestä samanlaisuudesta. Tämä johtaa usein virheellisiin käsityksiin ja yleistyksiin, eikä ihmisiä nähdä luodun kuvitelman läpi. Laineen mukaan myös lapset oppivat ennakkoluuloja ja stereotyyppioita tarkkailemalla aikuisia. Lisäksi mielikuvia tulee televisoista, kirjallisuudesta, elokuvista ja lehdistä. Tämän kaltaisten mielikuvien, joita yhä pidetään yllä, on tärkeää tuoda lisää tietoa monikkojen ja erityisesti identtisten kaksosten ainutlaatuisuudesta. Tällöin ympärillä olevien ihmisten on mahdollista nähdä identtiset kaksoset kahtena erillisenä ihmisenä yhden sijaan.

2.3 Identiteetti

Identiteetin käsite on hyvin monitahoinen ja monitieteinen käsite. Ropon ym. (2015, s.28–29) mukaan ihmisen sisintä olemusta on pyritty kuvaamaan identiteetin ja minuuden käsitteellä, mutta nämä eivät kuitenkaan ole täysin synonyymejä keskenään. Identiteetin käsitteen monitieteisyys näkyy heidän mukaansa käsitteen erilaisina määrittelyinä ja sen soveltamisena kunkin tieteenalan tarpeisiin. Muihin tutkijoihin tukeutuen Ropon ym. mukaan identiteetin käsitteen ongelmana on sen sisällön epäselvyys. Käsite tarkoittaa liian monia asioita, jotta voitaisiin puhua yhtenäisestä teoriasta. Tässä tutkimuksessa on kiinnostuttu identiteetin käsitteestä kasvatustieteen näkökulmasta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on identtisten kaksosten identiteetin kehittyminen.

Fadjukoffin (2015) mukaan nuoruutta pidetään keskeisimpänä ajanjaksona identiteetin kehitykselle. Identiteetin rakentumisella tarkoitetaan käsityksen muodostamista omasta yksilöllisyydestä. Identiteetti ei kehity yhtäaikaisesti sen kaikilla osa-alueilla ja kaikilla ihmisillä samaan aikaan, vaan siihen vaikuttavat ympäristön mahdollisuudet sekä kehittyvän yksilön kiinnostus. Identiteetin muodostumisessa keskeistä on ihmisen yksittäisten valintojen sijaan prosessi, jossa identiteetti muodostuu. Erik. H. Erikson (1968, s.91–92) määrittelee nuoruuden siirtymänä lapsuudesta aikuisuuteen. Identiteetin muodostuminen määrittää tulevaa elämää ja identiteettikriisistä selviytymisen seurauksena on sisäisen yhtenäisyyden kokemus ja kyky pärjätä itsensä ja muiden ihmisten kanssa.

Identiteetin kehittymistä kuvatessaan ei voikaan ohittaa Eriksonin teoriaa identiteetin kehittymisestä. Eriksonin oppi-isänä oli alun perin tunnettu psykoanalytikko Sigmund Freud. Erotuksena oppi-isästään Eriksonin mukaan ihmisen kehitykseen vaikuttavat ympäristö ja muut ihmiset. Ihmisen kehittyminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Kehitykseen vaikuttavat erityisesti ihmiselle merkitykselliset ihmiset (Sinisalo-Juha, 2011).

Erikson kuvaa ihmisen kehittymistä vaiheittaisesti vauvaiästä vanhuuteen. Hänen mallissaan vaiheita on kahdeksan. Jokaiseen vaiheeseen liittyy kehityskriisi, josta muotoutuu joku terveen tai häiriintyneen psyyken muotoutuma. Kehityskriisi voi jäädä keskeneräiseksi, mutta se on mahdollista suorittaa loppuun myöhemmin. Jokaisessa kehityskriisissä on toivottava lopputulos, kuten toivo, aitous tai viisaus. Nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluu identiteetin kehityksen haaste. Onnistumisen seurauksena on eheä identiteetti ja epäonnistumisen seurauksena identiteetin hajaantuminen, mikä voi aiheuttaa vaikeuksia sosiaalisiin rooleihin sitoutumisessa. Koska Eriksonin malli on vaiheittainen, hänen mukaansa lapsuuden kehitysvaiheet vaikuttavat identiteetin kehittymiseen (Erikson, 1959, s.128–131; Erikson, 1968).

Eriksonin lisäksi klassisena identiteettitutkijana voidaan pitää James Marciaa, joka kehitti Eriksonin teorian pohjalta neljä identiteetin kehityksen vaihetta. Nämä neljä vaihetta johtavat neljään erilaiseen identiteetin kehityksen tilaan. Marcia pitää nuoruutta, siirtymää lapsuudesta aikuisuuteen, erityisen merkittävänä ajanjaksona. Marcian mukaan tällöin nuoren olemassa oleviin

persoonan rakenteisiin (egoon, idiin, ja superegoon) liittyy identiteetti. Lapsuuden aikaiset unelmat tai tavoitteet kohtaavat aikuiselämän realiteetit ja tulevat näin uudelleen määriteltyiksi (Marcia, 2002). Edellä mainitut ego, id ja superego ovat Sigmund Freudin psyyken kolmijako, jossa ID kuvastaa vaistomaisia toiveita ja viettejä, superego sen sijaan kuvastaa kasvatuksessa sisäistettyä kuvaa ihanne mistä ja suhdetta yleisiin normistoihin, kuten yhteiskunnan tai vanhempien asettamiin standardeihin. Näiden välillä toimii ego, jonka tarkoituksena on sovittaa ID:stä ja superegosta tulevia impulsseja (Fromme, 2011).

Kahden edellä mainitun teoreetikon lisäksi Côtén ja Levinen (2016) malli identiteetin muodostumisesta lisää ymmärrystä identiteetistä. Côtén ja Levinen mukaan identiteetin muodostumisessa on kolme ajasta ja paikasta riippumatonta piirrettä, jotka kuvaavat identiteetin rajoja ja mahdollisuuksia luoden samalla perusta nuoren identiteetin kehittymiselle. Nämä piirteet ovat integraatio, erilaisuus ja jatkuvuus. Integraatiossa olennaista on yhteisöön sopeutuminen. Erottautumisella toisista yksilöistä tai ryhmistä on mahdollista tuntea syvempää yhteenkuuluvuutta toisiin ja eroa toisiin ryhmiin ottaen kuitenkin huomioon, että omassakin ryhmässä jokaisen yksilön tarpeet ja toiveet ovat erilaisia. Jatkuvuus muodostuu peilaamalla menneisyyttä löytäen siitä merkityksellisyyttä, joka tekee nykyisyydestä merkityksellisen. Näin on mahdollista luoda perusta myös merkitykselle tulevaisuudelle (Côté & Levine, 2016, s.5–8; Hiltunen, 2017, s.15).

On selvää, että nuoruusikä on hyvin olennainen puhuttaessa identiteetin kehittymisestä. Kuitenkin kuten edellä mainittiin, myös lapsuus vaikuttaa olennaisesti siihen, kuinka identiteetti rakentuu nuoruudessa. Identiteetin muodostuminen kaksosilla on hieman erilainen kuin yksiköillä. Yksiköillä tarkoitan yksin syntyneitä lapsia. Yleensä identiteetti ymmärretään yksilön käsityksenä itsestään. Se ikään kuin vastaa kysymykseen millainen minä olen nyt ja millainen olen ollut. Sen sijaan kaksosten identiteettiin kuuluu sekä yksilöllinen että yhteisöllinen ulottuvuus. Yksilöllisen identiteetin lisäksi kaksosilla voi katsoa olevan yhteinen identiteetti kaksosina (Moilanen, 2020). Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa on olennaista ymmärtää syvemmin kaksosparien identiteetin muodostumista.

2.4 Kaksosparien identiteeteistä

Kuten aikaisemmin on tullut ilmi, yksiköiden tapaan myös kaksoset ovat erilaisia ja ainutlaatuisia yksilöitä. Nykyinen, yksilöllisyyttä korostava yhteiskunta, pitää tärkeänä, että jokaiselle lapselle kehittyy oma identiteetti ja taito tehdä itsenäisiä valintoja elämässään. Monikkolasten tapauksessa tämä tarkoittaa lasten tarpeisiin vastaamista yksilöllisesti ja heidän kohteluaan erillisinä yksilöinä (Lipponen 2010, s.11; Keltikangas-Järvinen, 1994, s.165–166). Monikkolasten identiteettikäsitteet erottuu yksiköiden identiteettikäsitteestä siten, että identiteettiin kuuluu sekä yksilöllinen ulottuvuus että yhteisöllinen ulottuvuus esimerkiksi kaksosina tai kolmosina (Moilanen 2020).

Kaksosparien identiteettiä jäsentäessään, Moilanen (2020) tukeutuu kaksostutkimuksissa varsin vaikuttavaan tyypittelyyn, joka kehitettiin 1980-luvulla kahden psykoanalyytikon Barbara Schaven ja Janet Ciriellon toimesta. Samaa tyypittelyä käytetään myös tässä tutkielmassa. Schaven & Ciriellon (1983) tyypittely luotiin tutkimusaineiston perusteella, jossa he haastattelivat 20 identtistä ja 20 ei-identtistä kaksosta. Identiteettityypit jaoteltiin kuuteen identiteettityyppiin: *yksikköidentiteetti*, *toisistaan riippuvainen identiteetti*, *jakautunut identiteetti*, *ihannoitu identiteetti*, *keskinäiseen kilpailuun perustava identiteetti* ja *tavanomaisen sisarusuhteen kaltainen identiteetti*.

Schaven ja Ciriellon tyypittelyä on hyödynnetty vuosien aikana useissa tutkimuksissa ja siihen on viitattu runsaasti. Moilanen (2020) on itse hyödyntänyt Schaven ja Ciriellon julkaisemaa kyselylomaketta myös omassa tutkimuksessaan. Hän totesi oman tutkimuksensa perusteella, yhteneväisesti Schaven ja Ciriellon kanssa, että useilla aineiston kaksosilla vaikuttaa olevan piirteitä useammasta kuin yhdestä identiteettityypistä. Moilanen (2020) toteaa kuitenkin, että vaikeivat kaksoset vastaisivatkaan täysin yhtä identiteettityyppiä voi silti nähdä, mikä piirre on eniten vallalla.

Seuraavaksi kuvaan Schaven ja Ciriellon kuusi identiteettityyppiä tarkemmin. *Yksikköidentiteetissä (unit identity)* kaksoset eivät ole erilaistuneet juuri lainkaan. He ovat aivan kuin yksi ihminen ja puhuvat itsestään minän sijasta me. Toiveet, päämäärät ja tarpeet ovat yhteiset, eikä heillä vaikuta olevan omaa tahtoa. Esimerkiksi koulupaikkaan, asuinpaikkaan tai uraan liittyvät ratkaisut tehdään yhdessä. Syynä voi olla puutteellinen kiintymyssuhde

vanhempiin, joka on korvautunut voimakkaalla yhteydellä kaksoissisarukseen (Schave & Ciriello, 1983, s.48–49). Moilasen (2020) mukaan tämä identiteettityyppi on harvinainen ja sitä esiintyy pääasiassa identtisillä kaksosilla. Moilanen käyttää yksikköidentiteetistä esimerkkinä julkisuudessa runsaasti esiintynyttä Marcus & Martinus –popduoa, jossa on hänen mukaansa yksikköidentiteetin piirteitä.

Toisistaan riippuvaisessa identiteettityypissä (interdependent identity) on paljon samoja piirteitä kuin yksikköidentiteetissä. Tämän identiteettityypin kaksoset ovat tavallisesti parhaita ystäviä keskenään ja elämä on “yhteen kudottua”, millä tarkoitetaan esimerkiksi runsasta yhteydenpitoa. Kaksoset onnistuvat tekemään itsenäisiä ratkaisuja, mutta tästä huolimatta kysyvät usein kaksosparinsa mielipidettä käsillä olevaan asiaan. Myöskin tässä tapauksessa esimerkiksi koulupaikkaan, asuinpaikkaan tai puolison valintaan liittyvät itsenäiset ratkaisut ovat haastavia (Schave & Ciriello, 1983, s.49–51). Toisaalta Moilanen (2020) tuo esiin, että kaksosparien keskinäinen riippuvuus on tavallisempaa nuoruusiässä kuin aikuisiässä ja keski-iässä. Vanhetessa keskinäisen riippuvuus yleensä lisääntyy uudelleen. Yksikköidentiteetissä ja toisistaan riippuvaisessa identiteetissä on kyse normaalia voimakkaammasta kiintymyssuhteesta. Scaven ja Ciriellon (1983, s.49–51) mukaan kuitenkin toisistaan riippuvaisessa identiteetissä kaksoset samastuvat toisiinsa yksikköidentiteettiä. Näiden identiteettityyppien arvellaan vähenevän erityisesti länsimaissa, jossa korostetaan yksilöllisempää kasvatusta (Moilanen, 2020).

Jakautuneessa identiteettityypissä (split identity) on tavallista, että kaksosten keskinäistä suhdetta on varjostanut ulkopuolelta, esimerkiksi vanhemmilta tuleva, vertailu ja arvostelu. Tämä kaksostyyppi nähdään ristiriitaisena ja ahdistavana suhteena. Tällöin toinen kaksosista näyttäytyy “hyvänä kaksosena” ja “toinen pahana kaksosena”. Usein tämä on näkynyt toisen kaksosen suosimisena ja toisen lapsen syyttämisenä vaikeuksien ilmetessä. Lapsilla on tavallisesti hyvin erilainen käsitys lapsuudestaan ja heidän keskinäinen suhteensa ei olen päässyt kehittymään myönteiseksi. Asetelmaa voi haastaa myös, jos kaksosista toinen on hallitsevampi ja pyrkii alistamaan heikompaa sisarusta, eivätkä vanhemmat puutu tähän (Schave & Ciriello, 1983, s.51–54). Moilasen (2020) mukaan jakaantuneessa identiteettityypissä tavallisesti vanhemmilla on ollut haastava elämäntilanne

esimerkiksi työn tai lastenhoidon vuoksi, jolloin heidän on ollut vaikeaa muodostaa hyvä kiintymyssuhde kahteen erilaiseen lapseen. Hän lisää, että tämä on mahdollisesti edistänyt jakaantuneen identiteetin syntyä.

Ihannoidussa identiteettityypissä (idealized identity) kaksoset tavallisesti korostavat kaksosena olemistaan ja näkevät tämän erityisenä ja antoisana asiana. Kaksosena oleminen on heidän mukaansa mahtavaa, eivätkä hankauudet, joita usein ilmenee tavallisissa ihmissuhteissa, eivät välttämättä ilmene heidän keskinäisessä suhteessaan Yleensä tässä tapauksessa kaksosten lapsuus ja keskinäinen suhde on ollut onnellinen ja tasapainoinen. Tällöin myös yksilöllisen identiteetin kehittyminen sujuu tasaisesti. Tässä identiteettityypissä kaksosten vanhemmat ovat voineet kohdata erityistä arvostusta monikkovanhemmuuden johdosta, joka on voinut siten heijastua kaksosten käsitykseen itsestään (Schave & Ciriello, 1983, s.54–56). On mahdollista, että ihannoitu identiteettityyppi on päällekkäinen yksikköidentiteetin kanssa (Moilanen, 2020).

Keskinäiseen kilpailuun perustuvassa identiteettityypissä (competitive identity) kaksoset tavallisesti kilpailevat keskenään. Tähän voi johtaa yksilöllisiin saavutuksiin kannustaminen ja lasten tasapuolinen kohtelu. Tässä tapauksessa kilpailu ei ole negatiivista, vaan suhde keskinäinen suhde perustuu luottamukseen. Vaikka kaksosilla voi olla yhteisiä arvoja tai unelmia, he kykenevät tekemään itsenäisiä päätöksiä, eikä kaksossuhde haittaa esimerkiksi seurustelusuhteen aloittamista toisinkuin riippuvaisessa identiteettityypissä. Myöskään kaverisuhteet eivät horjuta keskinäistä suhdetta. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että keskinäinen kilpailu ei ole ongelmaton, jos toinen kaksosista pärjää aina toista heikommin. Tällöin voi olla itsetunto koetuksella. Kun kilpailu on tasaväkistä, kannustaa se parhaimmillaan molempia yrittämään parhaansa ja lisää mielenkiintoa kilpailtavaan asiaan (Schave & Ciriello, 1983, s.56–58).

Tavanomaista sisarusuhdetta vastaavassa kiintymyssuhteessa (sibling attachment identity) kaksosten välinen suhde ei poikkea suhteesta muihin sisaruksiin ja kiintymyssuhteesta kahden eri-ikäisen sisaruksen välillä. Tässä tapauksessa kaksoset ovat usein ei-identtisiä kaksosia ja eri sukupuolta. Eri sukupuoli vähentää muutenkin samastumista kaksossisarukseen, toisinkuin identtisten kaksosten kohdalla, jolloin myös muut ihmiset lisäksi helpommin

”kaksostavat” heitä. Tällaiset kaksoset kokevat kaksosuutena kuitenkin pääsääntöisesti positiivisena asiana (Schave & Ciriello, 1983, s.58).

Edellä mainitut kuusi identiteettityyppiä toimivat tässä tutkimuksessa pohjana, kun tutkin millaisia identiteettityyppejä on mahdollista tunnistaa samalla luokalla opiskelleista identtisistä kaksosista.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielman tavoitteena on tuoda näkyviin samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksia ja käsityksiä yksilöllisyydestä. Lisäksi tutkielmassa halutaan selvittää, millaisia kaksosten identiteettityyppejä voidaan tunnistaa samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksista ja käsityksistä. Tämän pohjalta olen muotoillut seuraavalaiset tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kokemuksia identtisillä kaksosilla on sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta ja millaisia käsityksiä yksilöllisyydestä ne heijastavat?
2. Millaisia identiteettityyppejä samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksista ja käsityksistä voidaan tunnistaa?

3.1 Fenomenografia

Tutkimus toteutetaan laadullisin menetelmin ja sitä ohjaa fenomenografinen tutkimusote. Huuskon ja Paloniemen (2006, s.162) mukaan fenomenografiaa käytetään laadullisen tutkimuksen saralla aktiivisesti. Fenomenografia nojaa empiiriseen perustaan teoreettisen tai filosofisen sijaan. Lähestymistapa on kehitetty Göteborgissa ruotsalaisen Ference Martinin ja hänen tutkimusryhmänsä toimesta. Gröhnin (1992, s.1) mukaan fenomenografian yleistymisen takana voidaan pitää Martonin vuonna 1981 julkaisemaa metodologista artikkelia *Phenomenography – describing conceptions of the world around us*. Tämän jälkeen fenomenografiset tutkimukset ja oppaat menetelmästä yleistyivät.

Huuskon ja Paloniemen (2006, s.163) mukaan fenomenografia ei ole ainoastaan tutkimus- tai analyysimenetelmä. Heidän mukaansa sitä pidetään enemmän koko tutkimusprosessia suuntaavana tutkimussuuntauksena.

Fenomenografisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat ihmisten erilaiset ymmärrystavat ja käsitykset tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoituksena ei ole luoda yksilötason kuvauksia vaan tutkia erilaisten, tutkittavien muodostamien, käsitystapojen vaihtelua tutkittavasta ilmiöstä sekä löytää mahdollisimman erilaisia käsitystapoja ja systematisoida niitä (Huusko & Paloniemi, 2006, s.165; Häkkinen, 1996, s.5).

Fenomenografiassa on keskeistä ymmärtää toisen asteen näkökulma. Toisen asteen näkökulmaa on luontevaa jäsentää suhteessa ensimmäisen asteen näkökulmaan. Erona toisen asteen näkökulmaan, ensimmäisen asteen näkökulmassa pyritään ymmärtämään ja tutkimaan ympäristön ilmiöitä sellaisina kuin ne ovat. Toisen asteen näkökulmassa taas tutkitaan ihmisen käsityksiä näistä ilmiöistä (Marton, 1981, s.177). Tässä tapauksessa on mahdollista saada tietoa ihmisten erilaisista kokemus- ja hahmottamistavoista, mikä ei ole mahdollista ensimmäisen asteen näkökulmassa (Gröhn, 1992, s.7–8). Haapaniemen (2010) mukaan kiinnostus kohdentuu tutkittavien subjektiivisiin kokemuksiin ja käsityksiin ja Uutela (2019, s.56) lisää, että tarkoituksena on "...analysoida ja kuvata erilaisia ajattelutapoja, joilla ihmiset tulkitsevat ja käsitteellistävät ympäröivää maailmaa."

Käsityksiä tutkittaessa tulee ottaa huomioon, että ne ovat riippuvaisia yksilön subjektiivisista kokemuksista. Ahonen (1994, s.114) tuokin esiin, että aikuisia tutkittaessa käsitysten laadullinen erilaisuus pohjautuu erilaisiin kokemus- ja viitetaustoihin. Lisäksi tulee ottaa huomioon käsitysten kulttuurisidonnaisuus. Mankki (2015) tuo esiin tukeutuen Uljensiin (1989) että, eri kulttuureissa käsityksille annetaan erilaisia merkityksiä ja yksilö ammentaa subjektiiviset käsityksensä aina suhteessa kulttuuriseen kontekstiin. Häkkisen (1996, s.25) mukaan myös saman kulttuurin sisällä on nähtävissä erilaisia tapoja ymmärtää, käsittää ja käsitteellistää ilmiöitä esimerkiksi iästä riippuen. Gröhn (1992, s.15) lisää, että samankaan henkilön käsitykset ilmiöstä eivät ole muuttumattomia, vaan ne ovat konteksti- ja aikasidonnaisia. Lisäksi yhtäaikaiset käsitykset samasta ilmiöstä muuttuvat uuden tiedon ja ajan myötä. Fenomenografisen analyysin tuloksissa on nähtävissä tutkijan käsitys tutkittavien käsitysten variaatioista jostain ilmiöstä (Marton & Booth, 1997, s.136).

Fenomenografisessa tutkimuksessa käsitykset ymmärretään merkityksenantoprosesseina. Lisäksi niitä pidetään keskeisimpinä tietoisuuden muotoina. Käsitys ei ole mielipide vaan sen voi nähdä syvemmin: ”ihmisen itselleen tietyistä perusteista rakentama kuva jossain ajassa. Käsitys on konstruktio, jonka varassa ihminen edelleen jäsentää uutta asiaa koskevaa informaatiota” (Ahonen, 1994, s.117). Vilkkä (2021) täsmentää käsityksen ja kokemuksen käsitteitä seuraavanlaisesti. Kokemus on aina omakohtainen ja itse koettu. Käsitys sen sijaan syntyy maailmassa ja maailmasta. Vilkkä jatkaa, että meillä voi olla käsitys jostain asiasta ilman kokemusta. Hänen mukaansa ei ole myöskään aivan sama tutkia käsityksiä ja kokemusten perusteella muodosteita käsityksiä. Tässä tutkimuksessa tutkitaan identtisten kaksosten omien kokemusten perusteella muodostuneita käsityksiä sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta.

Lähestymistapana fenomenografia palvelee hyvin omaa tutkielmaani. Tutkimuksen kohteena ovat identtisten kaksosten kokemukset ja käsitykset sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta. Niikon (2003, s.24–35) mukaan fenomenografiassa olennaista on pyrkiä objektiivisuuteen, joten on tärkeää sulkeistaa pois omat käsitykseni ilmiöstä. Tämä voi olla ajoittain haastavaa, sillä nuorempien sisarieni takia, olen saanut jonkinlaisen käsityksen ilmiöstä. Toisaalta Ahosen (1994, s.122) mukaan täytyy hyväksyä omat lähtökohtansa ja pyrkiä tunnistamaan niiden vaikutus aineiston hankintaan ja johtopäätösten tekoon. Hänen mukaansa tuleekin pyrkiä hallittuun subjektiivisuuteen. Kuitenkin kiinnostuneisuus tutkittavien omiin kokemuksiin auttaa keskittymään niihin.

Tutkielma ei pyri muodostamaan yleispätevää kuvausta tai ohjeistusta, mikä ei ole Uutelan (2019) mukaan fenomenografian tarkoituskaan. Sen sijaan tarkoituksena on lisätä ymmärrystä sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta identtisten kaksosten kokemusten ja käsitysten perusteella.

3.2 Aineiston keruu

Rajasin aineistoni monikkolapsista ainoastaan identtisiin kaksosiin. Rajauksen perusteena on identtisten kaksosten erottuminen muista monikkolapsista saman sukupuolen ja perimän vuoksi (Suomen monikkoperheet ry, 2021, 5). Muun muassa näiden seikkojen vuoksi he ovat myös samannäköisiä sekä

samanoloisia. Nämä asiat vaikuttavat kokemuksiin samalla luokalla opiskelusta. Lisäksi ne vaikuttavat yksilöllisyyden huomioimiseen ja identiteetin muodostumiseen. Valikoin tutkittavaksi sellaisia identtisiä kaksosia, jotka ovat opiskelleet samalla luokalla. Tämä johtuu siitä, että halusin nimenomaan kokemuksia siitä, miten identtiset kaksoset ovat kokeneet samalla luokalla opiskelun.

Kriteerini haastateltaville olivat: ikä, haastateltavien tuli olla 18–30-vuotiaita, identtinen kaksosuus ja samalla luokalla opiskelu peruskoulun ajan tai pidempään. Ikä oli kriteerinä sen vuoksi, että tutkittavien tuli olla suorittanut perusasteen koulutus kokonaan, mutta en halunnut, että siitä olisi liian pitkä aika, jotta muistelu olisi helpompaa. Apuna haastateltavien löytämisessä oli Suomen monikkoperheiden liitto. Lähestyin heitä sähköpostitse ja sain ilahduttavan myönteisen vastaanoton. Heidän pyynnöstään laadin saatekirjeen, jonka he välittivät ”Kansainvälinen kaksostenpäivä”-Facebook sivulle. Tämän myötä sain yhteensä kahdeksalta kaksosparilta sähköpostia mielenkiinnosta tutkimustani kohtaan. Kaikki yhteyttä ottaneet kaksosparit eivät täyttäneet määrittelemiäni kriteerejä, joten he sulkeutuivat ulos sen perusteella. Muuten valikoin kaksoset siinä järjestyksessä, kun he olivat laittaneet viestiä. Loppuen lopuksi tutkimukseeni valikoitui neljä kaksosparia, eli yhteensä kahdeksan haastateltavaa.

Aineisto kerättiin haastattelemalla, mikä on tyypillinen aineistonkeruumuoto fenomenografiassa. (ks. Bowden, 2005, s.14). Ahosen (1994, s.121–122) mukaan fenomenografiassa haastattelu on luonteva tapa kerätä aineistoa, sillä siinä on mahdollista olla vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa havainnoinnin tai lomakekyselyn sijaan. Kieltä voidaan pitää ihmisen ajattelun välineenä, jolloin on mahdollista ilmaista tietoiset käsityksensä sekä Häkkisen (1996, s.47) mukaan myös tiedostamattomat käsityksensä. Lisäksi haastattelutilanne vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa mahdollistaa tiedonhankinnan ohjaamista myös tutkimustilanteessa (Hirsjärvi & Hurme, 2011, s.34).

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelun teemat ja tarkentavat apukysymykset oli mietitty etukäteen, mutta muuten haastattelu on vapaamuotoisempi, kuin esimerkiksi lomakekysely, jota ei juurikaan käytetä laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018,

s.74–75). Teemahaastattelun katsotaan sopivan erityisen hyvin aineistonkeruumenetelmäksi silloin kuin haastateltavilla on jaettu, yhteinen kokemus (Hirsijärvi & Hurme, 2001, s.47–48), kuten juuri tässä tapauksessa oli. Tutkimuksessani tavoitteena on tuoda nimenomaan tutkittavien ääni kuuluviin. Tätäkin tavoitetta teemahaastattelu tukee erinomaisesti. Kun haastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan edellä määriteltyjen teemojen mukaan, on mahdollista vapauttaa haastattelijaa tutkijan näkökulmasta ja saada paremmin tutkittavan ääni kuuluviin. Teemahaastattelu mahdollistaa myös tutkittavien tulkintojen huomioimisen (Hirsijärvi & Hurme, 2001).

Haastattelut toteutettiin yksittäin, joten tuloksena oli kahdeksan haastattelua. Perusteluna yksittäishaastattelulle oli, että yksittäisissä haastatteluissa haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset tulevat paremmin esille. Yksilöinä kaksoset voivat kokea samalla luokalla opiskelun eri tavalla.

Haastattelut toteutettiin etänä, koska haastateltavat olivat hajallaan ympäri Suomea ja kasvokkain tapahtuvat haastattelut olisivat olleet haastavia järjestää. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä Microsoft Teamsissa, jossa ne myös nauhoitettiin. Haastattelun jälkeen nauhoitukset tallennettiin äänitiedostoiksi ja siirrettiin Microsoft Office 365 pilvipalveluun kaksivaiheisen tunnistautumisen taakse.

Ennen haastattelujen suorittamista, suostumuksen varmistamiseksi pyysin jokaiselta haastateltavalta vastauksen sähköpostiini, jossa kerroin enemmän tutkimuksestani. Tällä varmistin, että kaikki olivat tietoisia, mistä tutkielmassani oli kyse. Lisäksi yhteydenotoissa, joissa kaksoset ilmaisivat alun perin kiinnostuksensa tutkielmaani kohtaan, viestin lähettäjänä oli toinen kaksosista, joka puhui molempien kaksosten puolesta Halusin varmistaa yksittäisillä vastauksilla, että molemmat kaksoset olivat varmasti tietoisia tutkimuksesta ja hyväksyivät osallistumisensa siihen. Tämän jälkeen lähetin haastateltaville vielä GDPR:n mukaisen tietosuojalomakkeen, jossa oli yksityiskohtaisemmin tietoa heidän oikeuksistaan tutkimuksessa.

Aineiston hankinnan jälkeen muunsin nauhoitetut haastattelut kirjalliseen muotoon litteroimalla. Ahonen (1994, s.140) kehottaa litterointiin sanatarkasti ja puhutun kielen mukaisesti vivahteiden säilyttämiseksi. Päädyin kuitenkin itse noudattamaan peruslitteroinnin ohjeistusta, sillä tarkoituksenani oli analysoida haastatteluiden asiasisältöä, eikä esimerkiksi ilmaisua tai vuorovaikutusta.

Litteroinnissa hyödynsin peruslitteroinnin ohjeistusta, johon tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjassa (2021) on seuraavanlainen ohjeistus:

Peruslitterointi: Puhe litteroidaan sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä jätetään pois täytesanat (esim. tota, niinku), toistot, keskenjäävät tavut ja yksittäiset äännähdykset. Myös selvästi kontekstiin liittymätön puhe voidaan harkitusti jättää litteroimatta. Puheen lisäksi litteroidaan merkitykselliset tunneilmaisut (esim. nauru, liikuttuminen, tms.) (Fsd, 2021).

Haastattelut litterointiin fontilla Calibri light, fonttikoolla 12 käyttäen riviväliä 1,5. Tällöin kahdeksasta haastattelusta (24min– 1 h 4min) kertyi aineistoa yhteensä 83 sivua.

Kirjasin litteroituun tekstitiedostoon kunkin haastattelun kohdalle haastattelua koskevat tiedot: haastattelupäivämäärän ja haastattelun keston. Suoritin jo litterointivaiheessa aineiston pseudonymisoinnin järjestyksen ylläpitämiseksi. Muunsin haastateltavien nimet peitenimiksi, eli pseudonyymeiksi. Käytin peiteniminä numeroita (1–8), jotka määräytyivät haastattelujärjestyksen mukaisesti. Muunsin haastatteluissa esiin tulleet nimet ja paikat koodeiksi. Kun haastateltava puhui kaksoissisaruksestaan nimellä vaihdoin tilalle sisko/ veli sanan. Muiden ihmisten ja paikkojen kohdalla käytin tavallisesti vain sulkeissa olevaa isoa x- tai y-kirjainta. Molempia kirjaimia tarvitsin niissä tapauksissa, kun kaksi eri nimeä, kuten kaksosten nimet esiintyivät yhdessä. Tällöin kirjasin ne seuraavasti ”Yleensä meitä kutsuttiin X ja Y, eli molempia yhtä aikaa..”.

3.3 Aineiston analyysin vaiheittainen eteneminen

Huuskon ja Paloniemen (2006, s.166) mukaan aineiston analyysi toteutetaan fenomenografisessa tutkimuksessa empiirisen aineiston pohjalta. Analyysitapa on aineistolähtöinen, jolloin tulkinta muodostuu vuorovaikutuksessa aineiston kanssa. Tätä ajatusta tukee myös Ahosen (1994, s.123) näkökulma. Hänen mukaansa fenomenografisessa tutkimuksessa teoriaa ei käytetä käsitysten luokitteluun ennalta eikä teoriaperusteisten oletusten testaamiseen sillä silloin aineistosta saatava uusi tieto ja informaatio jäisi huomaamatta toisin kuin avoimessa käsittelytavassa. Fenomenografiassa kategorisointi tapahtuu aineiston pohjalta ja tulkinta muodostuu vuorovaikutuksessa aineiston kanssa (Huusko & Palonimieni, 2006, s.166).

Vaikka lähestymistapa on aineistolähtöinen, teoreettinen perehtyneisyys on välttämätöntä. Tätä väitettä tukee myös Vilkan (2021, s.158) näkemys asiasta. Hänen mukaansa aineiston analyysia on harvoin mahdollista tehdä ilman minkäänlaista teoriaa. Vaikka ilmiön ymmärtäminen lähtee aineistosta, teoreettinen perehtyneisyys ja sen pohjalta muotoutuneet käsitteet ja tutkimusteoria antavat aineiston analyysille kehyksen. Huusko ja Paloniemi (2006, s.166) lisäävät, tukeutuen muihin tutkijoihin, että ”Teoreettinen perehtyneisyys antaa valmiuksia suunnata ja toteuttaa aineiston hankintaa, vaikka varsinainen teorianmuodostus tapahtuu tutkimusprosessin aikana.” Lisäksi tutkijan on itse tärkeää tiedostaa omat ennakkokäsityksensä aiheesta.

Fenomenografinen analyysi rakentuu vaiheittain. Vaiheet ovat osin päällekkäisiä keskenään, sillä edelliseen vaiheeseen voi olla tarve palata. Analyysissä empiiristä aineistoa käsitellään kokonaisuutena. Vastauksista on tarkoitus muodostaa analyysissä kokonaisuus, eikä keskittyä yksittäisiin vastauksiin. Analyysissä on tavoitteena löytää erilaisia tapoja kokea tutkittava ilmiö. Erojen perusteella luodaan käsitteellisiä kuvauskategorioita, joiden tarkoituksena on kuvata erilaisia tapoja käsittää tutkittava ilmiö. Kuvauskategoriat ovat siten tutkimuksen tulos (Huusko & Paloniemi, 2006, s.166). Omaan tutkimukseeni tämä sopii hyvin, sillä tavoitteena on ymmärtää paremmin ilmiötä sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelu. Aineiston kaikki identtiset kaksoset ovat kokeneet tämän ilmiön ja luoneet sen pohjalta erilaisia, yksilöllisiä käsityksiä.

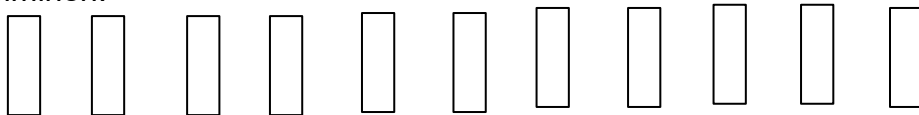
Analyysin seurauksena muodostuvat kuvauskategoriat. Niitä ei voi hahmottaa etukäteen, kuten induktiiviseen logiikkaan kuuluu. Fenomenografiselle analyysille ei ole kirjallisuudessa osoitettu mitään selkeää analyysitapaa, eikä se ole analyysitapana kovin strukturoitu (Niikko, 2003). Tätä tukee myös Martonin ja Boothin (1997, s.32) ajatus fenomenografisesta analyysistä. Heidän mukaansa fenomenografiselle analyysille ei ole osoitettu selkeää analyysitapaa. Myöskään kirjallisuudesta ei löydy yksityiskohtaisia neuvoja analyysin tekemiseen. Toisaalta tämän voi katsoa olevan laadulliselle tutkimukselle tyypillistä. Haapaniemen (2013) mukaan ”Fenomenografisen tutkimuksen tekijä joutuu siis kehittämään omat menetelmänsä olemassa olevan ohjeistuksen perusteella.” Hän kuitenkin muistuttaa, että olemassa

olevat fenomenografisen tutkimuksen ehdot tulee täyttyä, jotta voidaan puhua fenomenografisesta tutkimuksesta.

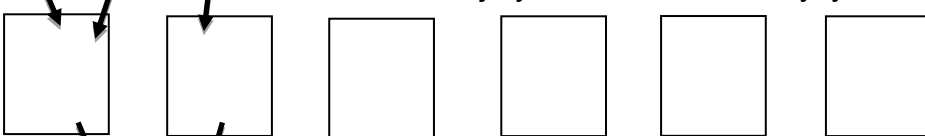
Koska selkeää analyysitapaa ei ole osoitettu, olen pyrkinyt kertomaan selkeästi ja yksityiskohtaisesti mitä olen tehnyt analyysin eri vaiheissa. Aineiston analyysi voidaan jakaa kolmeen (ks. Häkkinen, 1996; Haapaniemi, 2013) tai neljään (ks. Niikko, 2003; Haapaniemi, 2013) osa-alueeseen. Tässä tutkielmassa käytän Niikon (2003) neljän vaiheen tapaa. Analyysin lopuksi päädyin tulososiossa näkyviin kuvauskategorioihin. Kuvauskategoriat muodostuivat vertailemalla tutkittavien käsityksiä ja vertailemalla niiden rakennetta ja sisältöä.

Haastatteluaineisto

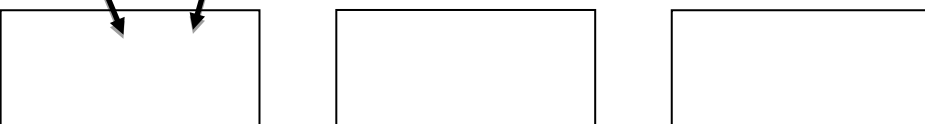
1. Vaihe: Haastatteluaineiston lukeminen, merkityksellisten ilmaisujen etsiminen.

2. Vaihe: Ilmausten vertailu toisiinsa ja yhdistäminen merkitysyksiköiksi.

3. Vaihe: Merkitysyksiköiden muodostamat ryhmät alakategorioiksi.

4. Vaihe: Kuvauskategorijärjestelmän luominen.

Kuvio 1 Fenomenografinen analyysiprosessi Huuskoa ja Paloniemeä (2006, s.167) mukailten.

1. Vaihe

"Aineistoa ei voi analysoida, ellei ensin lue sitä" (Hirsijärvi & Hurme, 2001, s.143). Tämän vuoksi analyysin ensimmäisessä vaiheessa, litteroinnin jälkeen,

syvennyin lukemaan aineistoa. Luin aineiston useaan kertaan pitäen jatkuvasti mielessäni tutkimuskysymykset ja tutkittavan ilmiön. Larsson (1986, s.37) toteaaakin, että aineistoa on luettava niin, että se täyttää tutkijan ajatukset lähes kokonaan. Lukiessa keskityin huomaamaan tutkielmani kannalta merkityksellisiä ilmaisuja. Seuraavaksi kopioin litteroidun tekstin kokonaisuena erilliseen tiedostoon ja alleviivasin tekstistä tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä ilmaisuja. Kuten Haapanimeni (2013, s.39) pyrin lähestymään aineistoa mahdollisimman avoimesti, jotta erilaiset käsitykset ilmiöstä tulisivat mahdollisimman hyvin ilmi. Siirsin erilleen alleviivaamani merkitykselliset ilmaisut, joita kertyi kaikista haastatteluista yhteensä 237. Alleviivaamani merkitykselliset ilmaukset koostuivat pääosin lauseista, useammasta lauseesta tai jopa kappaleesta. Lisäsin ilmausten yhteyteen tunnistetietoja, jotta palaaminen alkuperäiskontekstiin olisi mahdollisimman vaivatonta, eikä häittäisi tulkintaani. Tunnistetiedot toimivat siten, että ensimmäinen numero ilmaisi tiedon kuka haastateltavista oli kyseessä ja toinen numero ilmaisun järjestysnumeron yksittäisen haastateltavan ilmauksista.

Yhdistelin tarpeen mukaan saman haastateltavan lausumia, jotka joko kuvasivat samaa asiaa tai täydensivät sitä. Saman vastauksen eri kohdista löytyneet merkitykselliset ilmaisut yhdistin merkinnällä (- -) ja laajemmalta etäisyydeltä löytyneet ilmaisut merkinnällä //.

Tässä vaiheessa korjailin myös lainausten kieliasua. Halusin pitää lainaukset mahdollisimman alkuperäisinä, jotta niiden alkuperäismerkitys ei muuttuisi. Lisäksi halusin, että niihin jää näkyviin ne tunteet, joita haastateltavilla oli. Päädyin loppuen lopuksi vain korjaamaan mielestäni häiritsevimmät kielioppivirheet sekä poistamaan täytesanoja, joita lainauksissa esiintyi runsaasti. Tällaisilla täytesanoilla tarkoitan esimerkiksi *niinku*, *kun* ja *jos* -sanoja. Joissakin lainauksissa haastateltava saattoi myös ilmaista saman asian useaan kertaan. Usein tällaisissa tapauksissa päädyin poistamaan toiston, jotta lainausta olisi helpompi lukea. Lisäksi muutin lainauksista selkeitä murreilmaisuja, joista olisi ollut mahdollista päätellä tarkemmin haastateltavan asuinpaikan ja jotka häiritsivät luettavuutta.

Aiheen laajuus, monimerkityksellisyys ja vapaamuotoinen keskustelu haastattelutilanteessa vaikuttivat siihen, että osa aineistosta ei vastannut varsinaisiin tutkimuskysymyksiin, siksi tämä osa aineistosta jäi syvemmän

tarkastelun ulkopuolelle. Jätin ulkopuolelle myös epätarkat kuvaukset, joissa aihetta ei kuvattu tarpeeksi selkeästi ja joita kuvailtiin mahdollisesti myöhemmin selkeämmin.

Merkityksellisiä ilmaisuja etsiessä huomasin, että samankaltaiset asiat toistuivat useassa haastattelussa. Vaikka viimeisissäkin haastatteluissa oli vielä uudenlaisia merkityksellisiä ilmauksia, kuitenkin iso osa ilmauksista noudatteli aikaisemmin esiin tulleita teemoja. Martonin (1994, s.4430) mukaan yksittäistä ilmiötä koskevia käsitystapoja on rajallinen määrä. Tätä kuitenkin kritisoin Ashworthin ja Lucasin (1998, s.426) tavoin, sillä nähdäkseni näin laajaan ilmiöön kun sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelu, voi liittää lähes rajattomasti erilaisia käsitystapoja. Tällöin varsinaista saturaatiopistettä ei ole mahdollista saavuttaa. Vaikka aineistoni erilaisten käsitysten kirjo on laaja, uusilla haastatteluilla sitä olisi kuitenkin mahdollista laajentaa tietoisuutta laadullisesti erilaisista käsitystavoista ja niiden eroista. Kuitenkaan uudet haastattelut eivät nähdäkseni enää merkittävästi lisäisi erilaisten käsitystapojen kirjoa.

2. Vaihe

Analyysin seuraavassa vaiheessa vertailin alleviivaamieni ilmaisujen eroja ja yhtäläisyyksiä ja tämän perusteella pyrin järjestelemään ilmiön kannalta merkitykselliset ilmaukset ja lainaukset ryhmiksi tai teemoiksi. Tässä vaiheessa on olennaista erottaa ilmaisut yksilöstä ja pyrkiä vertailemaan niitä suhteessa koko aineistoon (Häkkinen, 1996, s.42). Joidenkin ilmausten kohdalla jouduin kuitenkin palaamaan alkuperäiseen kontekstiin, jotta ne oli mahdollista ryhmitellä oikein. Näissä tapauksissa alkuperäiskonteksti selitti yleensä ilmaisun tarkoituksen.

Erityisesti tässä analyysivaiheessa tutkijan tulee muistaa erityisesti sulkeistaa omat ennakkokäsityksensä aiheesta pois. Tämän tarkoituksena on, että tutkimukseen osallistuvien käsitykset ilmiöstä tulevat paremmin esiin, eikä tutkija sokeudu niille omien ennakkokäsitystensä valossa. On kuitenkin selvää, että ennakkokäsityksiä on mahdotonta sulkeistaa täysin pois. Empiirisen aineiston analyysi on myöskin mahdotonta ilman mitään ennakkokäsityksiä.

Kuitenkin aiheeseen liittyvän teorian tuntemus auttaa aineiston analyysissä. (Huusko & Paloniemi, 2006, s.166).

Ryhmittelin merkitykselliset ilmaukset sisällön perusteella ja otsikoin kunkin ryhmän sitä kuvaavasti, jotta jatkokäsittely helpottuisi. Erottelin tarkasti vähänkin erilaiset ilmaukset erillisiksi käsityksiksi ja poimin aineistosta yhteensä 73 käsitystä (Liite 1) yksilöllisyydestä. Poimimani käsitykset muodostivat merkitysyksikköjen joukon (ks. Kuvio 1. kohta 2). Eri käsitysten sisällä merkityksellisten ilmausten määrä vaihteli yhden ja kolmentoista välillä. Pääosin haastateltava tuotti yhden ilmauksen yhtä käsitystä kohden, mutta paikoittain ilmauksia yhteen käsitykseen saattoi tulla myös kaksi. Näissä tapauksissa en kuitenkaan nähnyt luontevaksi yhdistää ilmauksia, vaikka ne sopivatkin saman ilmauksen alle. Seuraavaksi tarkensin ja uudelleen kirjoitin aikaisempia ryhmien työotsikoita sellaiseksi, että ne kuvaisivat mahdollisimman hyvin ryhmää. Eri käsitysten määrä yksilöllisyydestä oli varsin suuri, joka antoi hyvän mahdollisuuden fenomenografiselle tutkimukselle ja lisäsi varmuuttani tutkimuksen tarpeellisuudesta.

Vaihe 3:

Analyysin kolmannessa vaiheessa yhdistelin 73 merkitysyksikköä alakategorioiksi. Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan jokaiselle kategorialle tulee löytää kriteerit ja kategorioiden välillä tulee olla selkeitä eroavaisuuksia. Kategorisointi tapahtuu vertailemalla löydettyjä merkitysyksikköjä muihin aineiston merkitysyksikköihin (Niikko, 2003, s.36). Tämän mukaisesti lähdin vertailemaan koko aineiston merkitysyksikköjä toisiinsa. Yhdistelin merkitysyksikköjä niiden yhtäläisyyksien mukaan ja samalla erottelin eroavaisuuksien mukaan. Tällä tavoin alkoi hahmottumaan alakategoriat, joita muodostui lopulta yhdeksän. Pyrin löytämään jokaiselle alakategorialle selkeät kriteerit ja erottamaan ne selkeästi toisistaan.

Aloitin vertailun tarkastelemalla merkitysyksikköjä, joissa oli määrällisesti eniten ilmaisuja ja lähdin rakentamaan alakategorioita niiden ympärille. Tällaisia merkitysyksiköitä oli esimerkiksi: *"Lähes kaikki kaverimme olivat yhteisiä"* ja *"Olimme kiinnostuneet hyvin samoista asioista ja valintamme oli sen mukaisia."* Ympäröin esimerkiksi *"Lähes kaikki kaverimme olivat yhteisiä"* merkitysyksikön

seuraavilla kavereita ja ihmissuhteita koskevilla käsityksillä: *"Kaksoissisarukset on paras ystäväni"*, *"Lähes kaikki kaverimme olivat yhteisiä"*, *"Oli tärkeää, että on muitakin kavereita kuin kaksonen"*, *"Omat kaverisuhteet eivät ole sama asia kuin yhteiset kaksoissisaruksen kanssa"*, *"Kaikki eivät aina halunneet olla yhtä aikaa meidän kummankin kanssa"*, *"Meillä oli koulussa omia kavereita"*, *"Yksin ollessa koin oloni itsevarmemmaksi"*, *"Oli kova paikka, kun kaksoissisarukset alkoivat seurustelemaan"*, *"Kaksoissisaruksen seurustelu ei aiheuttanut suuria tunteita"*, *"Meidän välillämme on normaalia tiiviimpiä side"*, *"Emme halunneet istua vierokkain, vaan hakeuduimme istumaan kavereiden kanssa"*, ja *"Kaksoisen vieressä istuminen olisi ollut kiusallista"*. Tällöin kategoriaan kuului 12 käsitystä, jotka muodostuivat 40 merkityksellisestä ilmaisusta. Kategorian nimeksi tuli *Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa*, jolloin se kuvasi paremmin koko ryhmää.

Edellisessä vaiheessa muodostetuista 73 merkityksyksiköstä muodostui yhdeksän alakategoriaa (liite 2). Merkityksyksiköt toimivat pohjana alakategorioiden luomisessa ja ne ovat nähtävissä alakategorialiitteessä. Liitteessä näkyy myös merkityksyksiköiden sisältämien ilmausten lukumäärä. Huuskon ja Paloniemen (2006, s.169) mukaan tässä vaiheessa ilmausten lukumäärällä ei ole enää merkitystä, sillä kiinnostavinta on käsitysten laadulliset erot. Lisäksi on mahdollista, että aineiston marginaalisin käsitys voi olla teoreettisesti mielenkiintoisin. Kun alakategoriat olivat muodostuneet, oli mahdollista siirtyä fenomenografisen analyysin viimeiseen vaiheeseen.

3.4 Kuvauskategoriajärjestelmän luominen

Analyysin neljännessä ja viimeisessä yhdistelin alakategoriat kuvauskategorioiksi. Muodostin aluksi edellisen vaiheen yhdeksästä alakategoriasta viisi mahdollisimman kuvaavaa kategoriaa. Luin merkityksyksiköjä useaan kertaan, jotta oli mahdollista kuvata tiiviisti, mutta kattavasti kyseinen kuvauskategoria. Niikon (2003, s.36–37) mukaan kuvauskategorioiden tulee sisältää aineistosta esiin nousseiden käsitysten ja kokemusten ominaispiirteet. Martonin ja Boothin (1997, s.125) mukaan kategorioissa ei ole keskeistä ilmausten lukumäärä vaan ilmausten laadulliset erot. Kategoriat eivät saisi olla päällekkäisiä, joten laadullisten erojen tulisi olla selkeitä. Kuitenkin tässä tapauksessa jokainen kuvauskategoria sisälsi

runsaasti ilmaisuja. Kuvauskategorioiden on tarkoitus kuvata erilaisia tapoja käsittää tutkittava ilmiö (Huusko & Paloniemi, 2006, s.166, 169).

Kuvauskategorioita voidaan järjestellä eri tavoin. Huusko ja Paloniemi (2006, s.169) tuovat esiin, tukeutuen muihin tutkijoihin, ”että kuvauskategorioista voidaan rakentaa horisontaalinen, vertikaalinen tai hierarkkinen kuvausjärjestelmä.” Horisontaalisessa järjestelmässä kuvauskategoriat ovat keskenään samanarvoisia ja erot kategorioiden välillä ovat sisällöllisiä. Vertikaalisessa järjestelmässä systeemi muodostetaan kuvauskategorioiden tärkeyden, yleisyyden tai ajan mukaan. Hierarkkisessa järjestelmässä sen sijaan kuvauskategoriat ovat verrattavissa toisiinsa teoreettisuuden tai laajuuden perusteella.

Tässä tutkielmassa ajattelen eri käsitykset samanarvoisiksi, joten on luontevaa tukeutua horisontaaliseen järjestelmään. Uskon, että se tuo parhaiten esiin identtisten kaksosten yksilöllisten kokemusten perusteella muodostuneet käsitykset. Oletan, että kuvauskategorioita ei ole olennaista vertailla esimerkiksi ilmausten yleisyyden tai tärkeyden perusteella, sillä näen kaikki tavat käsittää tutkittava ilmiö yhtä tärkeiksi. Lisäksi henkilökohtaiseen kokemukseen pohjautuvat käsitykset ovat tässä tapauksessa juuri sisältönsä vuoksi kiinnostavia.

Seuraavassa luvussa esittelen luomani neljä kuvauskategoriaa suhteessa teoriaan ja aiempaan tutkimukseen. Niikko (2003, s.36) muistuttaakin, että fenomenografisessa tutkimuksessa ei ole riittävää esitellä kuvauskategorioita irrallaan teoriasta jäsentäen ainoastaan ilmiötä koskevia käsityksiä ja kuvauksia. Sen sijaan tutkimustulokset on kyettävä yhdistämään teoriaan ja aikaisempaan tutkimuskenttään. Tätä tukee myös Eskola (2007, s.138) jonka mukaan laadullisessa tutkimuksessa on harvoin muodostaa sellaisia tuloksia, että ne voisi esittää ilman kytkentää teoriaan ja aikaisempiin tutkimustuloksiin. Loin kuitenkin kuvauskategoriat ennen teorian ja empirian vuoropuhelua, jotta kuvauskategoriani eivät virheellisesti muodostuisi aikaisempia tutkimustuloksia mukaileviksi. Tätä tukee myös Ashworthin ja Lucasin (1998, s.421) ohjeistus.

3.5 Identiteettityypit

Kuten fenomenografiseen analyysiin kuuluu, se toteutettiin aineistolähtöisesti ja lopputulemana oli neljä kuvauskategoriaa samalla luokalla opiskelleiden kaksosten käsityksistä yksilöllisyydestä. Toisena tutkimustehtävänä oli tarkastella samalla luokalla opiskelleilla identtisillä kaksosilla ilmeneviä identiteettityyppejä. Poiketen aiempaan analyysiin toteutin tämän vaiheen teoriaohjaavasti, jolloin tarkastelu perustui Schaven ja Ciriellon (1983) luomaan kuuteen identiteettityyppiin.

Tuomen ja Sarajärven (2009, s.117) mukaan teoriaohjaava sisällönanalyysi poikkeaa aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä siten, että teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissä sen sijaan teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. Tässä vaiheessa peilasin edellisen vaiheen kuvauskategorioita identiteettityyppeihin tarkoitukseni havaita, millaisia identiteettityyppejä samalla luokalla opiskelleilla identtisillä kaksosilla ilmenee. Tarkastelen luvussa 5 kutakin identiteettityyppiä suhteessa kuvauskategorioihin.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Ryhmittelin samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten käsitykset neljään kuvauskategoriaan 1) Silmin havaittavat yksilöllisyys 2) Ei silmin havaittava yksilöllisyys 3) Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma) 4) Yksilöllinen kaksosuus. Esittelen nämä kuvauskategoriat ja niihin kuuluvat alakategoriat kuviossa 2.

Samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten käsityksiä yksilöllisyydestä			
Silmin havaittava yksilöllisyys	Ei silmin havaittava yksilöllisyys	Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma)	Yksilöllinen kaksosuus
Oman nimen käyttö, tunnistaminen	Yksilöllisyys luonteenpiirteissä ja taidoissa	Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa	Kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia
Yksilöllisyys ulkoisissa asioissa	Yksilöllisyys valinnoissa	Yhdessä työskentely	Yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa
		Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisaruksetukena ja turvana	

Kuvio 2. Samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten käsityksiä yksilöllisyydestä

Seuraavissa luvuissa esittelen jokaisen kuvauskategorian sisällön. Ensimmäisessä luvussa kerron kuvauskategoriasta *silmin havaittavat erot*, jossa käsittelen silmin havaittavia, ulkoisia yksilöllisyyden piirteitä.

Toisessa luvussa keskityn kuvauskategoriaan *ei silmin havaittava yksilöllisyys*. Käsittelen samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kuvauksia yksilöllisyydestä, joka ei näy tai kuulu päällepäin. Tämän yksilöllisyyden havaitseminen vaatii hieman syvempää tuntemista ympäröiviltä ihmisiltä.

Kolmannessa luvussa keskityn kuvauskategoriaan *suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma)*. Tässä luvussa on tarkoitus kuvata identtisten kaksosten ihmissuhteita, millaista on olla yhtä aikaa kaksonen ja yksilö muiden ihmisten kanssa ja millainen ihmissuhde on kaksosten välillä.

Neljännessä luvussa esittelen kuvauskategorian *yksilöllinen kaksosuus*. Käsittelen kaksosparein välistä yksilöllisyyttä ja yksilöllisyyttä ulkoapäin tulevassa palautteessa arvioinnissa.

4.1 *Silmin havaittava yksilöllisyys*

Tässä luvussa keskityn identtisten kaksosten kuvauksiin silmin havaittavasta yksilöllisyydestä. Silmin havaittavalla yksilöllisyydellä tarkoitetaan yksilöllisiä ominaisuuksia, jotka on mahdollista havaita ulkoapäin. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi ulkoista olemusta, pukeutumista hiustyyliä, kaksosten erottamista ja kutsumista omilla nimillään. Keskityn aluksi oman nimen käyttöön ja tunnistamiseen, jonka jälkeen esittelen tarkemmin yksilöllisyyttä ulkoisissa asioissa.

Silmin havaittava yksilöllisyys	
Oman nimen käyttö, tunnistaminen	Yksilöllisyys ulkoisissa asioissa

4.1.1 Oman nimen käyttö, tunnistaminen

Samalla luokalla opiskelleet identtiset kaksoset toivat erilaisia kokemuksia liittyen muiden ihmisten tunnistamiseen ja oman nimen käyttöön. Kaksosilla, kuten muillakin ihmisillä on omat nimet, kuitenkin toisin kuin muita ihmisiä, heitä ei aina kutsuta omilla nimillään. Tähän voivat johtaa erilaiset asiat: joko heitä ei

eroteta toisistaan tai on tarve kutsua kumpaakin yhtä aikaa. Tällöin kutsumiseen käytetään termiä kaksoset tai kaksosten sukupuolta "tytöt" tai "pojat". Joissakin aineiston kuvauksissa ilmeni myös, että kaksoset kuulevat usein kutsuessa nimensä niputettuna yhteen.

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että opettajalla on ollut joskus vaikeuksia erottaa heitä toisistaan. Yleensä vaikeuksia erottaa oli satunnaisilla sijaisilla tai opettajilla, jotka opettivat vain yhden tunnin viikossa. Osa haastateltavista kuvasi myös, että ala-asteen luokanopettajakaan ei ollut erottanut heitä toisistaan. Yleensä samassa yhteydessä kuvattiin, että opettajasta oli selkeästi havaittavissa, että opettaja ei edes yrittänyt tai välittänyt tunnistaa kaksosia.

4.5 Muuttui (tunnistaminen). Oli muutamia tosi ihania opettajia siinäkin, että ne osasi kohdata meidät omina itsenämme, mutta sitten meidän musiikin opettaja oli semmoinen, että se oikein aloitti päivän sillä, että se katsoi meitä ja oli silleen oikein dramaattisesti: ohh nyt hän joutuu taas kysymään, että kumpi on kumpi. Tuntuu, että se teki siitä ison numeron ja me oltiin vielä tosi eri näköisiä kuitenkin vaatetyyliltä, et se tuntui hirveen loukkaavalta, että ei voinut edes opetella kumpi on kumpi. Ja me tehtiin pari kertaa tahallaan silleen, että vaihdettiin paikkoja ja siltikin se sai meidät väärin. Et se oli selkeästi vaan opetellut ne paikat et se ei viitsinyt sen vertaa katsoa jotain piirteitä et kumpi nyt sattuisi olemaan kumpi. Se oli loukkaavaa. (- -) Ainakin tämän opettajan kohdalla, tuntui et enemmänkin hän sai riemua siitä, että sai olla dramaattinen siinä luokan edessä ja olla meille silleen, että voi kun mä en taaskaan tunnista kumpi on kumpi. Se oli joka ikinen tunti, ei edes niin kuin silloin tällöin, vaan joka ikinen tunti sama show.

Haastateltavien mukaa tärkeintä oli, että yrittää tunnistaa. Välinpitämättömyys aiheutti kaikkein eniten harmia. Haastateltavat olivat ymmärtäväisiä erehdyksiä kohtaan ja korostivat, ettei väärällä nimellä puhuttelu haittaa. Tärkeintä oli, että ei käytä termiä kaksonen, vaan puhuttelee nimellä.

1.42 No kyllä mä toivoisin, et esimerkiksi ne nimet yrittäisi edes. Ei mua haittaa, jos joku arvaa nimen väärin, mutta mieluummin niin, et olisi halu yksilöidä ihmiset, eikä silleen et lokeroidaan ne suoraan kaksoset termin alle. Mä muistan, varsinkin lapsena tuntui tosi oudolta, että opettaja ei edes halua yrittää, et se oli ehkä isoin juttu aina.

3.24 Se ois mun mielestä tosi hyvä, että opettaja yrittäisi tunnistaa, erottaa ne kaksoset, eikä puhu heistä yksikkönä. Tavallaan ne on kuitenkin kaksi eri ihmistä, joilla on ainakin jonkin verran eroavaisuuksia. Se olisi mun mielestä tosi tärkeää.

Tavallisesti haastateltavat kuvasivat, että varsinkin ala-asteella tunnistaminen ja oman nimen käyttäminen oli melko tavallista, sillä sama opettaja opetti

tavallisesti useamman vuoden ajan. Yläasteella eroja oli nähtävissä eri opettajien välillä, jotkut opettajat eivät haastateltavien mukaan koskaan oppineet tunnistamaan. Kuitenkin osa haastatelluista kuvasi, että he ovat kohdanneet varsin harvoin sitä, ettei joku tunnista heitä (esim. 7.4). Heillä tunnistamattomuutta esiintyi vain tuttavuuden aluksi ja sijaisilla. Muilla haastateltavilla oli monenlaisia kokemuksia sekä tunnistamisesta että tunnistamattomuudesta.

7.4 Mun mielestä aika nopeasti kaikki opettajat oppivat tuntemaan. Jos me oltiin vaan samaan aikaan jossain, niin kyllä ne sitten erotti vaikka me ollaan aika samannäköisiä tai sen verran erinäköisiä (naurahdus), että aina jostain tunnisti. En mä muista, et se olisi yläasteella mitenkään tai edes lukiossa sitten muuttunut.

4.4 Joo tunnisti (meidät), ei tainnu olla ala-asteen opettajalla mitään vaikeuksia

3.2 Mulla on jotenkin semmoinen muistikuva, että varsinkin alkuun opettaja korosti sitä kun ollaan niin samannäköisiä, et on vaikea tunnistaa kumpi on kumpi ja haluttiin laittaa vaikka eri puolille luokkaa istumaan, että opettaja muistaisi kumpi on kumpi tai sitten oli jotain nimilappua. Mutta sitten ehkä kun mentiin eteenpäin ja opettaja alkoi tuntemaan niin sitten ei korostettu ehkä niin paljon sitä, että olette niin samannäköisiä, ei teitä erota. Mutta kyllä se alkuun oli sitä, että ei opettaja erottanut ja sitten aina keksittiin jotain keinoa tunnistaa. (- -) Mulla on semmoinen muistikuva, että ainakin jotkut opettajat halusi tunnistaa kumpi on kumpi. // Mä muistan siinä sen eron, että ala-asteella opettajat halusi enemmän muistaa ja oppia tunnistamaan erillisinä yksilöinä, mutta sitten yläasteella oltiin ne *sukunimi* kaksoset. (naurua)

Kun opettaja tunnisti kaksoset, yleensä myös tällöin oli tavallista, että kaksosista käytettiin omaa nimeä. Sekä tunnistaminen että oman nimen käyttö nähtiin tärkeinä tapoina tukea kaksosten yksilöllisyyttä. Tämä ilmeni jokaisessa haastattelussa. Samaa tapaan monikkoperheiden liitto (2021) suosittelee opettelemaan tunnistamaan kaksoset. He kuvaavat erilaisia keinoja helpottamaan tunnistamista, kuten lasten sijoittaminen eri puolille luokkaa, etsimään eroja ulkonäön lisäksi persoonassa, käyttäytymisessä tai äänessä. Moilasen (2007, s.29) mukaan myös vanhemmat voivat olla apuna lasten tunnistamisessa esimerkiksi vaatetuksen tai hiustyylin suhteen. Haastatellut myös kuvasivat, että yritys tunnistaa näkyi yleensä eri puolille luokkaa sijoittamisessa tai esimerkiksi alkuun nimilappujen avulla.

2.3 Vaikka silleen, että neljän pulpetin ryhmät, niin mä muistan, et tällaisissa tilanteissa meidät saatettiin laittaa eri puolille luokkaa. (- -) En tiedä oliko se opettajilta sitä, et niitten oli helpompi tunnistaa, että toinen istuu tuolla ja toinen tuolla. (Naurahdus)

Useassa nimeen tai tunnistamiseen liittyvässä kuvauksessa haastatellut kuvasivat, että usein heitä kutsuttiin ikään kuin yhtenä nippuna. Tällöin käytettiin termiä kaksoset tai kaksosten nimiä nipussa. Lipponen (2010, s.13) tuokin esiin, että kaksosista puhuminen yhdenmukaistaa lapsia tarpeettomasti yhdeksi paketiksi. Erikseen ja omilla nimillä kutsuminen sen sijaan hänen mukaansa asia, jota tulisi toteuttaa jo vauva-ajasta lähtien. Tätä tukee myös Preedyn (1999) ajatus, jonka mukaan olisi tärkeää, että kaksosista käytettäisiin omia nimiä alusta lähtien. Hänen mukaansa tämä edesauttaa myös sitä, että ryhmässä muut lapset erottavat kaksoset toisistaan ja puhuttelevat heitä omilla nimillään.

8.2 Me oltiin varmaan aika usein tytöt tai X ja Y (muutetut nimet), että kyllä meidät aika usein niputettiin yhteen. Tietenkin, jos kyse oli vaan jommastakummasta meistä, niin sitten puhuttiin vaan toisesta, mutta varmaan tytöt tai X ja Y tai Y ja X yleisimmät.

Suomen monikkoperheiden liitto (2021) tuo selkeästi esille, että identtiset kaksoset kohtaavat usein kaksostamista juuri nimen tai tunnistamisen suhteen. Jalavan (2020) tutkimuksen mukaan aikuiset identtiset kaksoset pitivät tärkeänä, että opettaja haluaa oppia tuntemaan kaksoset yksilöllisesti. Samassa tutkimuksessa tuotiin myös esiin, että usein ei ole kyse kaksosten tunnistamisesta vaan ennemmin opettajan tahtotilasta tunnistaa kaksoset. Jalavan (2020) tutkimuksen mukaan kaksoset ovat myös varsin ymmärtäväisiä tunnistamisvaikeuksia tai tunnistamattomuutta kohtaan. Vähiten ymmärrystä oli usein kaksosilla, jotka oli kohdattu yksilöllisesti kotona. Myöskin Moilanen (2007, s.29) tuo esiin, että kun opettajan on haastavaa erottaa kaksosia toisistaan hän saattaa nimien sijaan käyttää termiä ”kaksoset” kutsuessaan lapsia. Hän kuitenkin muistuttaa, että lasten yksilöitymisen kannalta on tärkeää, että he tulevat kohdatuiksi yksilöinä, omalla nimellään.

Tunnistaminen ja omien käyttö oli runsaasti mainittu asia omassa aineistossani. Näitä asioita pidettiin ikään kuin pohjana kaikelle yksilöllisyyden tukemiselle koulussa. Jokainen haastatelluista oli sitä mieltä, että tunnistaminen

ja nimellä kutsuminen on vähintään, mitä opettaja voi tehdä, jos luokalla on identtiset kaksoiset.

4.1.2 Yksilöllisyys ulkoisissa asioissa

Toisena alakategoriana kuvauskategoriassa ”Silmin nähtävä yksilöllisyys” oli yksilöllisyys ulkoisissa asioissa. Tässä on tarkoitus kuvata muita ulkoisia yksilöllisyyden kokemukseen vaikuttavia asioita, joita identtiset kaksoiset kuvasivat aineisossani. Seuraavaksi kuvatut asiat ovat vahvasti yhteydessä edellisen luvun tunnistamiseen ja oman nimen käyttöön.

Aineistossani yksilöllisyys ulkoisissa asioissa kuten pukeutumisessa, hiustyyliässä tai omissa tavaroissa esiintyi usein. Tavallisimmin kaksoiset kuvasivat, että olivat nuorempina pukeutuneet enemmän samankaltaisesti, mutta viimeistään yläasteelle siirryttäessä pukeutuminen oli eriytynyt ja se toimi jopa yhtenä keinona erottautua kaksoissisaruksesta. Suurin osa kaksoisista kuvasi kuitenkin, etteivät he olleet halunneet nuorempaanakaan pukeutua, eikä heitä ollut puettu identtisesti.

8.26 Me alkuun kyllä pukeuduttiin samoihin vaatteisiin, jotka oli eri väriset. Ne oli tosiaan silleen värikoodattu, että mulla oli tietty väri ja siskolla tietty. Aika pitkällekin varmaan 13–14-vuotiaaksi tai ainakin 12–vuotiaaksi äiti saattoi ostaa yksittäisiä vaatteita, jotka oli silleen, että mulle sininen ja siskolle vaaleanpunainen.

6.21 Meillä on ollut semmoinen aika samanlainen tyyli yläasteella ja lukiossa. Ollaan oltu molemmat sellaisia ”urheilijajannuja” ja pukeuduttu silleen miten nyt sellaiset nuoret miehet silloin pukeutui. Ei meitä ole mitenkään silleen pienenäkään, me ei olla haluttu, vaikka ei ole silleen pukeutuminen kiinnostanut, niin ei me ikinä haluttu pitää samanlaisia vaatteita (- -) Äiti on kyllä aina pitänyt huolta, et ei oo varmasti pojilla samanlaiset vaatteet päällä. Mä muistan pienenä et ei halunnut vähääkään semmoista samanlaista paitaa päälle, mikä veljellä oli.

Nekin kaksoiset, jotka olivat tykänneet jossain vaiheessa pukeutua samalla tavalla, toivat esiin, että oli siitä huolimatta tärkeää, että vaatteet olivat omia. Yleisesti aineistossa tuli esiin, että yksi tapa käsittää yksilöllisyys on, että tavarat tai vaatteet eivät ole yhteisiä vaan omia. Moilanen (2007, s.29) huomauttaa myös, että olisi tärkeää, että lapsilla olisi ainakin jossain määrin omia tavaroita, asusteita tai esimerkiksi oma syntymäpäiväkakku. Tätä tukee myös Lipposen (2010, s.15–19) näkökulma. Hänen mukaansa kaksoiset

yleensä tottuvat jakamaan kaiken tavaroista vaatteisiin ja sen lisäksi saamaan niitä yhtä aikaa. Hänen mukaansa myös kaksosten olisi hyvä oppia, että kaikkea ei tarvitse jakaa eikä tehdä samalla tavoin.

4.28 Vaikka ne oli samanlaiset, niin muistan että olin tarkka, että mä käytin nimenomaan omia vaatteita vaikka oli samat vaatteet, mulla oli omat vaatteet.

Lisäksi useampi kaksosista kuvasi, että täysin samanlainen pukeutuminen lapsenakaan ei tuntunut hyvältä. Asujen tuli olla edes eri väriset. Yksilölliset erot ja tyyli alkoivat eriytyä luonnollisesti viimeistään yläastevaiheessa. Kaksoset toivat esiin myös, että samantyylinen pukeutuminen ei välttämättä johtunut kaksosuudesta vaan yleisestä tyylistä tai muodista, mitä muutkin saman ikäiset seurasivat.

Moilasan (2007, s.30) mukaan nuoruusiän kehitys edellyttää kaksosilta vanhemmista eriytymisen lisäksi myös eriytymistä kaksossisaruksesta. Hänen mukaansa ”Vasta tultuaan itsenäiseksi suhteessa toisiinsa, monikot ovat kypsiä astumaan aikuisten maailmaan yksinään”. Tässä itsenäistymisprosessissa on tavallista, että kaksoset haluavat korostaa erilaisuuttaan esimerkiksi juuri pukeutumisella tai kampauksella.

7.18 Ei olla ikinä pukeuduttu samalla tavalla, et ihan pienestä vauvasta äiti ei ole ikinä pukeutunut meitä samalla tavalla ja en mä muista et me oltais ikinä edes haluttu näyttää ihan samalta. Koska meitä on kuitenkin aina kohdeltu enemmän yksilöinä kun semmoisena yksikkönä, niin ei me olla ikinä pukeuduttu mitenkään samalla tavalla tai mitään sellaista.

1.40 Yläasteella mä muistan, musta tuntuu, että silloin oli sitten yleisesti tyyli silleen, että kaikilla on vähän sen tyyppisiä vaatteita. Tietynlaiset farkut pitäisi olla ja se vaikutti. Mutta kyllä meillä oli ihan sellainen tietoinen ajatus, että me ei haluta olla samoissa vaatteissa. Sen niin kun ymmärsi jo heti jostain kolmosluokasta lähtien, et se ei ollut ok. Juhlissakin molemmilla on ihan erilaiset mekot. Ja sitten kyllä meidän tyyli on aika erilainen. // Kyllä me lainailtiin (vaatteita), mutta toki sillain, et jos toisella oli ollut se paita eilen koulussa, niin en mä sitä heti koulussa käyttäisi, mutta johonkin muualle joo. Kuitenkin oli tietoinen, et mä en halua semmoista leimaa, et meillä on samat vaatteet ja sama, et jos piti ostaa johonkin liikuntaan uimapuvut, niin ei samanlaisia, ainakin eri väriset

Moni haastatelluista kuvasi, että vanhemmiten tyyli olivat taas yhdistyneet ja muuttuneet enemmän samankaltaisiksi. Kun kaksoissisarusta ei nähnyt kukaan enää päivittäin, samannäköisyys ei niin haitannut. Osa haastatelluista myös

kuvasi, että tahatonta pukeutumista samanlaisiin vaatteisiin, samassa tilanteessa, kuten juhlissa, tapahtuu usein.

4.29 Mutta sitten kun me ollaan alettu elämään meidän omia elämiä, niin välillä meillä on ollut ihan samat hiukset, välillä me ollaan tultu ihan samaan paikkaan, samoissa vaatteissa keskustelematta siitä (naurua). Ehkä siinä kohtaa, kun lapsena haluttiin samaa, sitten semmoisessa luonnollisessa eriämisvaiheessa haluttiin olla erinäköisiä ja sitten kun me oikeasti erottiin, niin alettiin olemaan taas saman näköisiä. (naurahdus)

Identtisten kaksosten fyysinen samanlaisuus, joka ilmenee usein ulkonäön lisäksi ilmeissä, eleissä ja tavoissa voi olla muille ihmisille hämmentävä asia. Wrightin (1998) mukaan monikkolapset tuntuvat haastavan käsitystämme yksilöllisyydestämme ja ainutlaatuisuudestamme samankaltaisuudellaan. Rainan ja Haapaniemen (2005, s.41) mukaan yleensä tavatessamme ihmisiä kiinnitämme alussa huomion ulkoisiin asioihin, jonka jälkeen törmäämme ihmisen temperamenttiin. Tulkitsen, että identtisillä kaksosilla voimakas yhdennäköisyys voi häiritä yksilöllisten temperamenttipiirteiden huomaamista ja ohjata kuvittelemaan ne todellista samankaltaisemmiksi. Lipponen (2010, s.11) tuokin esiin, että fyysinen samanlaisuus saa ihmiset usein kohtelemaan kaksosia samanlaisesti. Kuitenkin mitä enemmän kaksoset muistuttavat toisiaan, sitä tärkeämpää olisi tukea heidän yksilöllisyyttään. Monet jo aikuiset kaksoset ovat tuoneet ilmi, että haluavat tulla huomatuiksi myös yksilöinä, eikä kopiona toisesta.

4.2 *Ei silmin havaittava yksilöllisyys*

Tässä luvussa keskityn kuvauskategoriaan ”Ei silmin havaittava yksilöllisyys”. Tarkoituksena on kuvata sellaisia käsityksiä yksilöllisyydestä, jotka eivät näy välttämättä päällepäin. Keskityn aluksi kaksosten kuvauksiin yksilöllisyydestä luonteenpiirteissä ja taidoissa ja seuraavaksi kuvaan tarkemmin yksilöllisyyttä valinnoissa.

Ei silmin havaittava yksilöllisyys		
Yksilöllisyys luonteenpiirteissä ja taidoissa	ja	Yksilöllisyys valinnoissa

4.2.1 Yksilöllisyys luonteenpiirteissä ja taidoissa

Kaikki haastatellut osasivat selkeästi kuvailla sekä yhteneväisyyksiään että eroavaisuuksiaan luonteenpiirteissä ja taidoissa. Tyypillisesti he olivat omien taitojen ja luonteenpiirteiden lisäksi todella tietoisia myös kaksoissisaruksensa taidoista ja pystyivät kuvailemaan niitä tarkasti. Tutkittavat myös kuvasivat, että erilaiset luonteenpiirteet ja tavat näkyivät esimerkiksi hieman erilaisina sosiaalisina rooleina.

Sattumalta kaikki haastatellut olivat pärjänneet koulussa hyvin ilman suurempia ponnistuksia. Taitonsa ja pärjäämisensä he kuvasivat tasaväkiseksi. Kaikkien haastateltavien todistuksen keskiarvo oli ollut sama kuin kaksoissisaruksella tai eronnut vain hieman. Tästäkin huolimatta he toivat esiin eroja, jotka heidän omien sanojensakin mukaan olivat pieniä, mutta silti olemassa.

1.10 Huomaa, että meillä on ollut omat roolit. Mää oon ollut semmoinen suupaltti ja mulle se on ollut luontevaa mennä johonkin porukkaan ja sitten taas sisko on semmoinen aluksi vähän hiljaisempi ja sitten taas se on se, joka on se toimija jossain ryhmätöissä, niin sisko on se joka sen homman tekee.

3.15 Jotenkin mä ajattelin, että tietyllä tapaa mä olin se ahkerampi, hiljaisempi ja tunnollisempi ja sitten sisko oli taas enemmän puheliaampi ja sosiaalisempi, ei välttämättä aina ihan keskittynyt (naurahdus).

2.15 Sitten kun tuli numerot meillä on ollut aina niin tasaväkistä. (- -) Siinä on siis ollut todella minimaalinen se ero. Sitten ala-asteella kun se oli semmoinen sanallinen arviointi, niin me ollaan kyllä hyvin oltu niin saman luonteisia, niin se on ollu aina semmoista että kiltisti hoidat hommasi ja tämän tyyppistä.

Haastateltavien kuvauksista oli selvästi huomattavissa yksilölliset erot kaksosten välillä, vaikka samankaltaisuuttakin oli paljon. Haastatellut toivat esiin, että vaikka erot olisivatkin pieniä, ne ovat silti tärkeitä. Näkisin, että opettajana on tärkeää pureutua näihin pieniinkin olemassa oleviin eroihin ja opetella huomaamaan ne. Yksi haastatelluista kuvasikin seuraavasti:

4.32 No se voi tuntua helpolta vaan niputtaa ne kaksoset vaan samaan, koska varsinkin jos on just hyvin samanlaiset, niin kuin mä ja sisko tykättiin pukeutua ihan samalla lailla hetken aikaa ja näyttää samalla ja ollaan koulussa oltu tasaväkisiä, niin silti on eroja. Just sisko on ollu herkempi, se on tykännyt kuvaamataiteesta. Mä olen ollut enemmän sellainen omalla tavallani taiteellinen, enemmän ruuan ja tuommoisen kanssa. Niin ne on

hienovarasia eroja, mitä tulee olemaan mutta ne on aika tärkeitä eroja. Pitäisi yrittää löytää ne erot. Ei pelkästään ne fyysiset, vaan myös taidoissa ja kiinnostuksen kohteissa, koska kaksoset usein tuntevat helposti olevansa niin kuin nipussa. Jos meidät laitetaan samaan, meistä tulee niin kuin yksikkö helposti. Mä en tietenkään sellaisten kaksoset puolesta puhua, jotka haluaa tehdä kaiken yhdessä, mutta jos on yhtään semmoisia, jotka haluaa eriytyä siitä kaksosesta, niin sitä pitää rohkaista.

Edellä olevasta lainauksessa on hyvin nähtävissä, että yksilöllisyys rakentuu hyvin monista asioista ja se on usein pienistä asioista kiinni. Yhtäaikainen samankaltaisuus, johon sisältyy kuitenkin yksilölliset erot voivat näyttäytyä ulkopuolisille hämmentävinä.

Useat haastatelluista kuvasivat, että olivat kiinnostuneet hyvin samanlaisista asioista, mutta kuitenkin näissäkin löytyi pieniä vivahde-eroja. Eräs haastatelluista kuvasikin seuraavanlaisesti:

5.4 Mun mielestä se on jännä, että me ollaan niin samanlaisia ja niin erilaisia, että sisko on liikunnallisesti lahjakkaampi kyllä, mutta sitten mä oon ehkä kuvataiteellisesti. Mutta sitten molemmilla on vahva musiikki ja äidinkieli. Molemmilla ihan tosi paljon samoja ja se on tosi jännä just meidät tuntevat ihmiset, ne on aina ihan ihmeissään et miten voikin olla erilainen ja samanlainen samaan aikaan. Kuitenkin tänä päivänäkin harrastetaan tosi paljon samoja asioita ja tosi paljon samoja asioita tehdään ihan kuin lapsenakin. Mutta ehkä vähän eri tavalla painottaa.

Vaikka omassa aineistossani kaksosparit sattuiivat olemaan taidoiltaan tasaväkisiä, tilanne ei aina ole näin. Toisella kaksosista voi olla sairaus tai vamma, joka vaikuttaa kehitykseen ja esimerkiksi koulumenestykseen. Kyse voi olla myös ainoastaan siitä, että taidolliset erot kaksosten välillä ovat suuret. Tällöin on erityisen tärkeää nähdä kummankin kaksosen taidot ja antaa positiivista palautetta yksilöllisesti, jotta toisen kehuminen ei lannista heikompa kaksosta (Moilanen 2007, s.31).

Identtisetkään kaksoset eivät ole toistensa klooneja vaan myös heissä nähtävissä erilaisuuksien kirjo, kuten muissa lapsissa. Sen näkemiseen vaan voi joutua näkemään hieman enemmän vaivaa. Moilasen (2007, s.29) mukaan ainutlaatuisuuden huomaamiseen voi auttaa kahdenkeskinen tai toisesta kaksosesta irrallinen aika. Hänen mukaansa, vaikka monikoiden keskinäinen suhde on arvokas, he hyötyvät myös yksilöllisestä ajasta vanhempien kanssa. Tätä tukee myös Lipposen (2010) ajatukset aiheesta. Hänen mukaansa silmät avautuvat aivan eri tavalla huomaamaan millainen lapsi on todella kyseessä.

Saman voisi ajatella pätevän myös koulussa. Tällöin kummallakin, myös hiljaisemmalla, lapsella on mahdollisuus kertoa toiveistaan ja ilmentää ainutlaatuisuuttaan. Yhdessä ollessaan yksilöllisyys voi piiloutua kaksosuden alle.

4.2.2 Yksilöllisyys valinnoissa

Haastateltavat kuvasivat paljon tilanteita, joissa oli ollut mahdollista valita. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi harrastukset tai valinnaiset aineet koulussa. Kiinnostuksen kohteet olivat usein valintojen taustalla. Haastateltavia ei tavallisesti häirinnyt, vaikka kiinnostuksen kohteet olisivatkin olleet yhteneväisiä, silloin oli luonnollista valita esimerkiksi sama harrastus. Myöskään erilaiset kiinnostuksen kohteet eivät herättäneet suuria tunteita. Haastateltavien mukaan se oli aivan tavallista. Kaksosuus kuitenkin vaikutti eri tavoin valintoihin. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi tilanteita, joissa resurssit kuten kyyti harrastukseen vaikutti valinnan mahdollisuuksiin. Oli myöskin turvallista kokeilla uutta harrastusta yhdessä.

Luonnollisesti myös edellisessä luvussa kuvatut yksilölliset taidot ja luonteenpiirteet vaikuttivat valintoihin. Haastateltavat kuvasivat luontevasti yhteisiä kiinnostuksen kohteitaan. Heille oli täysin luontevaa olla kiinnostunut samoista asioista. He myös kuvasivat, että saattavat tänä päivänäkin harrastavansa paljon yhdessä samoja asioita. Yhteisiä harrastuksia kuvattiin seuraavasti:

4.25 Tosi samoja (harrastuksia) joo. Meillä oli oikeastaan sellainen, että me käytiin sen meidän parhaan kaverin kanssa semmoisessa tanssissa monta vuotta, me käytiin siellä kaikki yhdessä.

2.29 Siis kaikki harrastukset on ollut meillä aina samat. Sit valinnaisaineet on ollut ihan samat. // Ehkä se oli vaan siitä, että molempia kiinnosti ne samat asiat ja sitten oli niinkö, no meillä loppuunsa on ollut aika vähän harrastuksia, mutta en mä sanois, että mikään yhteinen päätös, että nyt me valitaan yhdessä tämä. Se on enemmän ollu niin, että mua kiinnostaa tää, "aijaa niin muaki".

6.3 Hyvä oon ollut just aina matikassa ja ehkä kielissä ihan hyvä. samalla tavalla veljen kanssa, että molemmat ollaan oltu aika hyviä koulussa ja samoissa aineissa ollaan oltu hyviä. Ja tottakai lukion puolella kirjoitettiin kaikki samat aineet ja päädyttiin loppuen lopuksi molemmat vielä

insinööriä ja sillä tavalla. Mutta on ollut kyllä samanlaiset mielenkiinnonkohteet ja vahvuuden silläkin puolella.

Valinnat eivätkä mielenkiinnonkohteet eivät menneet aina yksiin. Myöskään tätä ei pidetty suurena asiana, vaan valinnat tehtiin kiinnostuksen perusteella. Kuitenkin yhdessä haastattelussa kaksoset olivat tietoisesti halunneet valita eri lajit alkaessaan harrastaa urheilua. Lipposen (2010, s.15) mukaan lasten omia mielenkiinnonkohteita on tärkeää tukea ja tarjota mahdollisuus toteuttaa niitä. Myöskin tällä katsotaan olevan positiivinen vaikutus yksilöllisen identiteetin kehittymiseen.

6.20 Mutta sitten se on semmoinen vahva valinta silloin joskus seitsemän kahdeksan -vuotiaana, kun aloin harrastamaan, niin sitten veli halusi myös jotain, mutta halusi ehdottomasti eri lajia. Ei halunnut missään nimessä samaan lajiin, et ollaan ehkä tietyllä tavalla tuommoisissa tietyissä asioissa hakeuduttu eri hommiin.

4.18 Siskoa ei kiinnostanut kotitalous niin paljon, mutta mä taas otin kaikki ylimääräiset köksät, sisko taisi ottaa jotain joo, mutta mä otin kaiken ylimääräisen köksän, mitä pystyin ja mä olen halunnut kokiksi jostain 13-vuotiaasta asti ja ylipäättään ravintola-alalle. Yläasteella meillä eriytyi sillä tavalla, että sisko otti kaiken kuvaamataiteen ja mä köksän, että siinä kohtaa me ruettiin eriytymään joissain asioissa.

Vaikka yksilöllisiä mielenkiinnonkohteita on syytä tukea, mutta ei ole kuitenkaan syytä pakottaa valitsemaan esimerkiksi eri harrastuksia. Haastateltavat toivat esiin useita tilanteita, joissa heidät oli yritetty saada valitsemaan eri asioita, vaikka kummatkin olivat kiinnostuneet samasta asiasta. Lipposen (2010, s.16) mukaan lapsia on turhaa pakottaa valitsemaan eri asioita tai viettämään liikaa aikaa erossa toisistaan. Pahimmillaan tämä voi olla kaksosille vain traumaattista.

1.1Joo eli mentiin samalle luokalle, olisi ollut vaihtoehto myös valita eri luokat, mutta äiti sitä meiltä kysyi ja meille se oli ihan ehdottoman tärkeää huolimatta siitä, että ehkä ympäristössä osa muista aikuisista oli sitä mieltä, että kuuluis mennä eri luokille, että ei kasva liikaa yhteen. Me sitten päästiin kuitenkin omasta tahdosta samalle luokalle. (- -) Joiltain sukulaisilta tai joku isän sisko toteaa, että lapset kuuluu laittaa eri luokille. Et musta tuntuu et se oli varmaan semmoinen ajan henki, että useammassakin eri asiassa, mitä lapsena oltiin, niin muistan, että aikuiset yritti, et eikö teidän kannattaisi valita eri. Vaikka eri värinen paita tai jotain muuta ja sitten taas meillä oli hyvin selkeää, et ei jos mä haluan tällöisen, mä haluan tällöisen

5.21 Tänä päivänäkin harrastetaan oikeastaan melkein samoja asioita. Mun mielestä meidän äiti yritti harrastuksissa, kun me molemmat soitetaan

viulua, et jos toinen soittaisi jotain toista, niin ei käynyt ja muutenkin tosi paljon tehtiin ja ollaan valittu samoja. Kyllä mä mietin, et olisiko joskus vähän pohdittu yhdessä, että mikä valitaan.

Tulee myös ottaa huomioon, että yhteneväisiin valintoihin kannustaa myös muu maailma kuin kaksoissisarukset. Kaksoiset kuvasivat useita tilanteita, joissa olisi saattanut valita toisin, mutta kun kaikki kaverit valitsivat saman, se vaikutti lopulta valintaan, ei kaksoissisarukset. On myös luonnollista, että ikätovereilla on samanlaisia mielenkiinnonkohteita. Usein samassa luokassa on nähtävillä yhteneväisyyttä erilaisissa harrastuksissa mutta myös tavaroissa tai vaatteissa, kuten seuraavassa esimerkissä aineistosta:

1.35 Tuommoiset valinnaisaineet on ollut silleen muutenkin me luettiin saksaa, koska meidän perheessä luettiin saksaa (naurua), niin se oli, kun en mä muista et siitä olisi kauheasti keskusteltu. Ehkä ainut mä muistan, et mä oisin ehkä halunnut puutyöt enkä sitä rätkikässää, mut sitten muistelen, et kun sisko halusi sinne rätkikässään ja kaikki muutkin tytöt meni sinne, ni mulla tuli semmoinen et no hitto, kai mäki sitten.

Haastateltavat kuvasivat kuitenkin tilanteita, joissa kaksosuus oli vaikuttanut valintoihin. Tällaisissa valintoihin vaikuttivat resurssit, joita kaksosuus ymmärrettävästi haastaa. Esimerkiksi harrastuskyydit voivat haastaa ja kuormittaa vanhempia, jolloin on helpompaa, kun lapset harrastavat samoja harrastuksia. Esiin tuli kuitenkin myös tilanteita, joissa kaksoissisarukset oli innostanut mukaan kokeilemaan uutta harrastusta, joka ei ollut omalla mukavuusalueella. Tällaiset tilanteet koettiin positiivisina ja avartavina. Kaksosuus voi parhaimmillaan rikastaa elämää, kun yhdessä uskaltaa kokeilla monipuolisemmin asioita kuin yksin.

Kaksosuus voi vaikuttaa valintoihin rajoittavasti myös niissä tapauksissa, jos kaksosilla on voimakas tarve eriytyä toisistaan ja ilmentää sitä erilaisin valinnoin. Penninkilampi-Kerolan (2007) mukaan tällöin lapsi saattaa valita vastoin perimmäistä tahtoaan, koska ei voi valita samaa kuin kaksoissisaruksensa. En havainnut tällaista lainkaan haastateltavieni joukossa. Penninkilampi-Kerola (2007) lisäksi, että tällaiseen voi vaikuttaa ympäristöstä tuleva kaksosten voimakas vertailu, joka leimaa kaksosia tietynlaisiksi. Seuraavissa otteissa aineistosta on nähtävissä tilanteita, joissa kaksosuus on vaikuttanut tehtyihin valintoihin. Kuitenkaan näitäkään tilanteita ei muisteltu

negatiivisina, vaikka ensimmäisessä lainauksessa tuodaankin esiin, että eriytyminen eri porukoihin ei tämän myötä ollut mahdollista.

1.15 Meillä oli aika samat harrastuksetkin lapsena. Me sitten kuitenkin kuljettiin aika paljon yhdessä, kun ne oli käytännön syistä linkitetty niin et musiikkiopistolle heitettiin lapset sinä päivänä ja siis niin kun sen takia meillä oli kuitenkin vähän pakollistakin semmoinen tietty, et ei olisi voinut eriytyä ihan eri porukoihin.

5.22 Myös tietämättämme toisistamme valittiin kyllä välillä samoja asioita et kyllä se aika lailla meni yksin ne toiveet noissakin. Mutta ei ollut mitään sellaista, että olisi pitänyt tehdä samoja et kyllä meilläkin vanhemmat olisi ollut valmiita, että molemmat olisi harrastanut omia juttuja, mutta ei me haluttu kuitenkaan sitten loppuen lopuksi ja sitten ei pakotettukaan siihen. Joku jalkapallo oli semmoinen et sisko rakastaa jalkapalloa ja mä olin vähän silleen et ei tämä nyt niin kivaa ole, mutta kyllä mä sitten kävin siellä treeneissä. Ei ollut ehkä ihan minun juttu, mutta en myöskään ollut siinä niin hyvä kun sisko, se ehkä näky. (- -) Sitten kuitenkin miettii et en mä tiedä, jos olisi yksin et olisiko harrastanut samoja asioita. Välttämättä sitä jalkapalloa en olisi harrastanu, mutta muuten varmaan aika lailla. Kyllä se tietyllä tavalla myös rohkaisee kokeilemaan uutta, kun toinen on niin innoissaan vieressä, niin tulee lähettyä helpommin mukaan, et okei no mennään sitten. Sen kanssa on ehkä helpompi lähteä tekemään itselle (sellaista, joka) ei ihan olisi niin innostava valmiiksi.

On kuitenkin tärkeää huomioida, että kaksosilla on mahdollisuus tehdä erilaisia valintoja. Vaikka valinnat olisivatkin usein yhteneväiset, on tärkeää, että kaksosilla säilyy tunne mahdollisuudesta valita myös toisin.

7.16 Yläasteella en ainakaan muista et oltaisiin oltu samoissa valinnaisissa aineissa, mutta en mä muista ajatelleeni sitäkään sen pidemmälle. Molemmat vaan valitsi, mitä itse halusi. Ei siinä ole mun mielestä enempää et ei olisi voinut valita veljen kanssa samaa.

1.38 Ja kyllä mä olen aina kokenut, että mulla on ollut mahdollisuus valita eri tavoin. Se vaan on ehkä mennyt silleen, että tämä on tähän astikin toiminut et sitten yleensä kuitenkin kyllä me aina pohdittiin niitä asioita yhdessä ja kun kasvatusta on molemmille sama niin, vaan tietyllä tavalla on tykätynyt samoihin asioihin

On selvää, että kaksosten valintoihin ja valinnanmahdollisuuksiin vaikuttavat monet erilaiset asiat. Tässäkin tapauksessa yhtä oikeaa linjausta ei ole vaan tilanteissa täytyy pyrkiä toimimaan kaksosten sekä muun perheen parhaaksi.

4.3 Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma)

Käsitykset yksilöllisyydestä heijastuivat myös haastateltavien puheissa, kun kyseessä oli suhteet muihin ihmisiin. Olen jakanut käsityskategorian: Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma kolmeen eri alakategoriaan. Ensiksi käsittelen kaksosten kuvauksia yksilöllisyydestä sosiaalisissa suhteissa, seuraavaksi paneudun alakategoriaan ”yhdessä työskentely” ja viimeiseksi alakategoriaan ”Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarukset tukena ja turvana”.

Suhteet muihin ihmisiin (minä, me ja muu maailma)		
Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa	Yhdessä työskentely	Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarukset tukena ja turvana

4.3.1 Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa

Kaksoset viettävät tavallisesti runsaasti aikaa yhdessä lapsuusaikanaan ja tähän vaikuttaa moni asia. Haastateltavat kuvasivat, että kaksoissisaruksen kanssa vietetty aika oli runsasta. Haastateltavilla, jotka opiskelivat samalla luokalla, oli tyypillistä, että lähes kaikki tai kaikki kavereista olivat yhteisiä. Suurin osa heistä kuvasi, että kaksoissisarukset on kuin yksi kavereista, jopa paras ystävä, jolle ensisijaisesti jaetaan kaikki salaisuudet. Tämä on varsin luonnollista identtisillä kaksosilla, jotka ovat tyypillisesti läheisiä keskenään (Moilanen 2007). Seuraavissa lainauksissa tulee ilmi suhde kavereihin.

6.15 No en mä tiedä miten sitä nyt kuvailla varmaan et on ollut kavereita en mä tiedä onko se ollut sen erikoisempaa, kun on kaksonenkaan, kun se kaksoisveli tuntuu tietkö vaan semmoiselta todella hyvältä kaverilta tai silleen. Me ollaan vaan oltu samassa porukassa ja sitten on ollut niitä kavereita ja on leikitty ja ihan samalla tavalla. En mä usko et kun kaksonen on ollut samassa porukassa et juuri vaikuttanut, en mä tiedä, miten sitä voi muuten kuvailla. // samalla tavalla kaverit on aina kavereita ja kaksoisveli on paras kaveri. Ehkä se pienenä tietysti, koska kun on koko ajan paljon yhdessä veljen kanssa, niin tottakai välillä käy ärsyttämään ihmiset joiden kanssa on paljon et kai me nyt keskenemme välillä vähän riideltiin ja tällästä, mutta tottakai se muuttuu et ei nyt mitenkään enää kun ollaan vanhempia. Silloin pienenä välillä alkanut toisen naama ärsyttää, kun on ollut niin paljon yhdessä, mutta kyllä se on aina ollut hyvä kaveri kuitenkin.

7.10 No kivaahan se kai aina on ollut et se on ollut samassa luokassa ja silleen et me ollaan kuitenkin aina oltu periaatteessa toistemme parhaita kavereita.

Myös Trias (2020) tuo esiin, että erityisesti identtisten kaksosten kohdalla on tyypillistä, että kaksoissisarukset koetaan parhaana ja läheisimpänä ystävänä. Uskottuna, joka ymmärtää toisinaan ilman sanojakin. Myös haastateltavat kuvasivat keskinäistä suhdettaan poikkeuksellisen läheiseksi. Kuitenkin vaikka kaksoissisarukset oli läheinen ja tuntui jopa parhaalta ystävältä, haastateltavat kuvasivat, että se ei kuitenkaan olisi riittänyt. Lämpimästä yhteydestä huolimatta oli tärkeää, että oli myös muita kavereita.

5.25 Olen joskus jälkepäin tajunnut et se on varmasti oikeasti ollut vähän omituista, kun mä esimerkiksi pystyin koulussakin sanomaan, vaikka sisko oli toisella puolella luokkaa, et mitä mieltä se on jostain asioista, niin varmasti vieraiden ihmisten hankala tulla siihen väliin tai seurata ja ei varmaan oikeasti ymmärrä sitä ihan samalla tavalla.

2.25 Mää en koe.. ne kaverit oli siis sillä tavalla yhtä tärkeitä, että tavallaan ei riittänyt, että pelkästään on se sisko siinä. Piti olla myös niitä kavereita.

Osa haastateltavista toi esiin, että heillä oli yhteinen pitkäaikainen paras ystävä, mikä on myös Triasin (2020) tyypillistä. Hänen mukaansa erityisesti identtisillä kaksosilla keskinäinen suhde voi olla itsessään niin tyydyttävä, että he eivät koe tarvetta muodostaa ulkopuolisia läheisiä ystävyysuhteita.

8.10 No mä ja sisko oltiin silleen aika kavereitten vietävissä et me oltiin vähän semmoisia jeesmiehiä. (nauraa) Meillä oli yhteinen paraskaveri ja se oli tosi kiva. Se on vieläkin meidän pitkäaikainen hyvä kaveri, joka oli meidän kanssa samalla luokalla, mutta se oli selkeästi meidän pomo myös et me helposti löydettiin sellainen ns. vähän vahvempi kaveri jonka vähän niin kun siiven alla me menttiin ja seurattiin esimerkkiä, mutta kyllä meillä nyt kuitenkin omia mielipiteitäkin oli (nauraa) ajettiin omaakin tahtoa läpi.

Lavikainen ja Kumpula (2020) nostavat esiin Thorpen ja Gardnerin tutkimuksen, jonka mukaan identtisillä kaksosilla kavereiden jakaminen on tyypillistä. Tavallisesti he jakavat noin 50 prosenttia kavereistaan. Myös haastateltavilla tyypillisesti lähes kaikki koulun kautta tulleet kaverit olivat yhteisiä kaksoissisaruksen kanssa. Samassa porukassa oli luontevaa olla yhdessä ja tavallisesti kavereiden kanssa vietettiin yhdessä aikaa myös koulun jälkeen, kuten seuraavista esimerkeistä tulee ilmi:

7.11 No ei mun mielestä varsinkaan koulumaailmasta, mutta sitten tietenkin harrastusten kautta oli sellaisia omiakin kavereita, mutta ne koulukaverit mitä meillä oli koulussa ja kenen kanssa me vapaa-ajallakin hengailtiin, oli aika lailla samoja.

8.22 Kaikki itseasiassa taisi olla yhteisiä, et ei meillä tainnu olla omia kavereita ollenkaan et vasta sitten, kun me siirryttiin omiin kouluihin niin meille tuli omat kaverit.

Haastateltavat kuvasivat, että omia kavereita tuli vasta teiden erotessa eri kouluihin tai harrastuksiin. Yksi haastateltavista kuitenkin kertoi tilanteesta, jossa kaksoissiskolla oli ollut alaluokilla oma kaveri. Tämä oli tuntunut oudolta, sillä kaikki kaverit olivat olleet aikaisemmin yhteisiä.

1.14 Ainakin mä muistan, että ala-asteella joskus ykkös- kakkosluokalla mulla oli kova pala, kun siskolla oli yhtäkkiä niin kun oma kaveri ja sitten se oli itseksensä kavereiden kanssa. Mulla oli tietenkin se mun oma rinki siinä sitten, mutta muistan et se oli joskus ykkös- kakkosella. Niihin aikoihin oli ekan kerran, mutta mä varmaan sitten siinä olisko se ollu joskus nelosluokalla, mä aika paljon välitunnilla pelasin poikien kanssa jalkapalloa niin siinä varmaan sisko jäi varmaan eri porukkaan.

Haastateltavilla oli usein useampia kavereita, joita ei pidetty niin läheisinä kuin kaksoissisarukset. Tapana oli viettää aikaa suuressa porukassa, jossa kaikki tunsivat toisensa.

5.17 Mun mielestä vasta sitten kun mentiin opiskelemaan myöhemmässä vaiheessa sellaisia tämä on minun ystäväni, että kyllä se tietynlainen erilaisuus. Eikä meillä ole semmoista, no yksi ekalta ja tokalta luokalta mukaan, mutta se oli jo ennenkin ollut meidän hyvä ystävä, niin se on ollut oikeasti sellainen ihan mieletön, joka on tänä päivänäkin parhaimpia ystäviäni, mutta ehkä ne on vähän jäänyt helpommin semmoisiksi pinnallisemmiksi, ei niin tiedätkö semmoiseksi, mitä muilla voi olla, että on se ulkopuolinen, ei omasta perheestä, semmoinen parasparas kaveri, koska olihan meillä toisemme. Siis, että ei tarvinnut niin paljon semmoista, jonka kanssa olisi koko ajan, vaan yhden ihmisen kanssa. Mun mielestä me oltiin tosi paljon aina kaikkien kanssa et meillä ei ollut niin semmoista et tämä on meidän ainut yksi paras ystävä, vaan sitten oli enemmän hyviä ystäviä. Esimerkiksi lukiossakaan meillä ei ollut niin tiivistä mitään, että me ei kuuluttu mun mielestä mihinkään yhteen kaveriporukkaan vaan me oltiin kaikkien kanssa. Ehkä siinä on se, että kun on ollut se toinen jo, jolle on kertonut kaikki jutut ja semmoiset niin ei ole ehkä tarvinnut samalla tavalla semmoista. Ehkä on riittänyt vähemmän. En tiedä johtuuko se kaksosuudesta vai ei, mutta huomasi eron siinä, että me ei mun mielestä oltu niin tiivistä missään vaan sitten kaikkien kanssa.

Kuten edellisessä lainauksessa myös Triasin (2020) mukaan kaksoset ovat tavallisesti suosittuja ja heidän on helppo saada ystäviä, koska he ovat tottuneet jo varhain yhteisleikkeihin. Tämä toistui myös haastateltavien puheissa.

Toisaalta haastateltavat kuvasivat, että heillä oli tapana viettää aikaa yhdessä pienellä porukalla, jossa kaikki olivat keskenään hyvin läheisiä toisilleen ja tunsivat toisensa hyvin. Tyypillistä oli myös, että sellaiset kaverit, jotka näkivät kaksoset yksilöinä ja kohtelivat heitä yksilöllisesti, olivat pitkäaikaisimpia kavereita. Seuraavassa lainauksessa tämä tulee ilmi.

2.18 No paljon me oltiin siskon kanssa yhdessä, mutta meillä oli kuitenkin semmoinen kaveriporukka, mihin kuulu muitakin, semmoinen tietty tyttöporukka, missä oltiin ja aina hakeuduttiin siihen samaan porukkaan ja vieläkin nyt aikuisiällä ollaan kavereita, se hitsautui niin tiiviiksi se porukka meillä. // En oikein tiedä vaikuttiko (kaksosuus), kun kaverit tuli niin läheiseksi, niin ne oppivat meidät tuntemaan ja ne sano aina, että vaikka me ollaan niin samanlaisia, niin silti me ollaan kun yö ja päivä. He huomaavat niin paljon eroavaisuuksia meissä.

Haastateltavien kuvauksissa kaverisuhteista oli vaihtelua lukuun ottamatta seikkaa, että kaikilla oli runsaasti kokemuksia yhteisistä kavereista. Lavikaisen ja Kumpulan (2020) mukaan identtiset kaksoset ovat ei-identtisiä kaksosia enemmän samanlaisia sosiaalisilta asenteiltaan ja persoonallisuudeltaan. Heidän mukaansa myös identtisten kaksosten puoliso ja ystävät muistuttavat enemmän toisiaan, kun ei identtisten kaksosten puoliso ja ystävät. Tämä näkyi myös haastateltavien kuvauksissa.

Haastateltavat kuvasivat yhteisiä kaverisuhteita pääosin positiivisiksi, eikä heidän mielestään kaksosuus ollut haitaksi sosiaalisille suhteille yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Tässä tapauksessa yksi haastateltavista kuvasi, että kaikki luokkakaverit eivät halunneet olla aina yhtä aikaa heidän molempien kanssa. Tämä johti esimerkiksi yksinäisiin hetkiin välitunneilla, kuten seuraavassa ilmauksessa tuodaan esiin:

8.8 Meillä oli semmoinen luokka, missä oli paljon pienempiä porukoita ja kuppikuntia ja porukka saatto vähän niin kun vaihtaa niitä et meille ei, tai mulle ei ainakaan käynyt aina kauhean suotuisasti siinä tilanteessa. Joskus jotkut kaverit päätti et he on nyt parhaita kavereita ja sitten se sulki mua ja siskoa ulkopuolelle jossain vaiheessa. // Sekä yläasteella että ala-asteella oli aikoja kun oli vaan yksin välkällä ja sitten meni ympäri koulun pihaa kun ei ollut muuta tekemistä. Käveli ympäri sitä pihaa. Mä muistan, kun oli muutama semmoinen tyyppi, jotka oli siis meidän luokalla ala-asteella ja rinnakkaisluokalla sitten siellä yläasteella, ni ne oli kanssa vähän

hiljaisempia ja ei ollut niin kuin niin suosittuja, mutta sitten kun niillä oli niin vahvasti toisensa ja ne halusi olla vaan jommankumman kanssa meistä ja sitten ehkä se oli meilläkin silleen, että me ei aina haluttu molempia meitä siihen tilanteeseen, niin sitten se olikin vähän semmoista et jos mä kysyin siskolta et hei mä haluisin olla noitten kanssa välkällä niin sisko oli et ”sori mä oon jo niitten kans” sitten me oltiin vaan silleen ”tää on tää peli, ei voi mitään et tää on raadollista” (naurahdus).

Muissa tapauksissa kuvaukset olivat päinvastaisia ja kaksoissisarukset nähtiin sellaisena ihmisenä, joka ei ainakaan jätä yksin. Kaksoissisarusken läsnäolo samassa porukassa mahdollisti myös huolenpidon toisesta.

1.28 Mutta oli se semmoinen et aina on tiennyt sen, et mulla on aina siellä yksi kaveri ainakin (naurahdus). Sitten kun vaihtoi vaikka koulua niin oli se paljon helpompaa mennä johonkin uuteen kouluun siinä mielessä et tietää, että en mä jää yksin välitunnilla. Ei se semmoista vaan tapahdu. Ehkä sitten on joskus miettinyt et ehkä semmoisten tietynlaisten kaverisuhteiden luomiseen se vaikuttaa, mutta sit ei senkään tarvitse olla mitenkään negatiivista. Mulla on aina silti se yksi paraskaveri ja et mä voin luoda sellaisia kaverisuhteita siihen ympärille mutta, ei semmoista toista kaveria tule. Se väli on jotenkin niin tiivis.

1.29 Aika usein se musta oli niin, että meitä oli semmoinen ehkä noin kymmenen hengen porukka, jotka yleensä vietettiin välitunnit ja ruokailut yhdessä ja se vaan oli semmoinen lössi ja se oli vaan ihan selkeää, ainakin mulle, että aina et sisko kuuluu siihen. Ehkä sen yhden kerran, kun joku yritti kiusata siskoja, niin ei se kyllä kiusannut sen päivän jälkeen, kun mä menin sitten väliin aika topakastikin. Mulla oli aina semmoinen olo, että mä haluan, että sisko on siinä mukana koska mä pystyn suojelemaan sitä siinä samalla. Ei se mun suojelua varmaan olisi tarvinnut (naurahdus) mutta semmoinen mä nyt olen aina ollut. Sen on silleen ollut hienoa, et toinen on ollut siinä mukana ja sitten kai se tuntuu jotenkin itsestään selvältä et tottakai me ollaan yhdessä. Mun mielestä ei meillä ollut mitään semmoista et ruokalassa vaikka meidän pitää istua samassa pöydässä, kyllä se sitten usein meni niin kun siinä samassa kaveriporukassa oltiin niin, sitten siihen vaan jakauduttiin jotenkin.

Haastateltavilta tuli varsin vaihtelevia kommentteja siihen liittyen vaikuttiko kaksosuus heidän mukaansa kaverisuhteisiin. Osa kaksosista kuvasi, että sillä oli jonkinlaista vaikutusta kuten yhteiset kaverit tai läheisyys kavereiden kanssa. Osan mielestä kaksosuus taas ei vaikuttanut lainkaan kaverisuhteisiin, vaan kaksoissisarukset oli mukana siinä, missä muutkin. Oman tulkintani mukaan kaksosuudella oli vaikutusta kaverisuhteisiin erityisesti tässä tapauksessa, kun kaksoset opiskelivat samalla luokalla. Kaverit olivat pääsääntöisesti yhteisiä ja useasti kaksoissisarukset kuvattiin läheisimmäksi ystäväksi. Näkisin tässä ison eron verrattuina yksin syntyneisiin lapsiin. Heidän tapauksessaan joku perheen ulkopuolinen toimii tavallisesti parhaana kaverina.

Myös Trias (2020) tuo esiin, että omat kaverit ja omat kokemukset ihmissuhteista ilman kaksoissisarusta ovat tärkeitä yksilöllistymisen kannalta. On luonnollista, että samalla luokalla opiskelu kaventaa mahdollisuuksia niihin. Kuitenkin haastateltavat kuvasivat yhteiset kaverit pääosin positiivisessa valossa, ja kaikille heistä oli muodostunut myös yksittäisiä ystävyysuhteita viimeistään vanhempana.

Koska haastateltavat olivat opiskelleet samalla luokalla sisaruksen kanssa vähintään koko peruskoulun esiin tuli luontevasti myös seurustelusuhteet. Onnekseni ensimmäinen haastateltava kuvasi tätä, jotta osasin keskustella tästä myös kaikkien muiden kanssa. Kuvaukset vaihtelivat suuresti. Osa haastateltavista kuvasi kaksoissisaruksen seurustelun aloittamisen haastavaksi ja myrskyisäksi tilanteeksi, josta oli koettu jopa mustasukkaisuutta. Osalle kaksosista taas tilanne ei ollut herättänyt suuria tuntemuksia. On myös huomionarvoista, että kaksospari saattoi kuvata tilanteen hyvin erilaisena: toiselle kaksosista siskon tai veljen seurustelu oli tuntunut vaikealta ja toiselle ei.

2.27 Se oli kyllä semmoista, että sitä oli sitten kolmaspyörä (naurua) siinä suhteessa. Siskollakin kun oli poikaystäviä niin niitten oli vaan kestettävä se, että minäkin olen siinä ja pyörin hyvin tiiviisti ja sama sitten minun poikaystävällä ja nykyisellä miehellä. Hän ei ole koskaan valittanut, että miksi tuon sun siskon pitää aina olla tuossa. Se oli todellakin semmoista, että heidän oli vaan yritettävä kestää. Kaikki ei aina sitä kestänytkään, että siinä oli se yksi lisä melkein koko ajan. Ei nyt koko ajan mutta paljon.

Osalle haastateltavista kaksoissisaruksen seurustelu oli kova paikka. Erona aikaisempiin ihmissuhteisiin tämä oli ensimmäinen asia ja ihmissuhde, jota ei voinut täysin jakaa. Tilanteen hyväksyminen vei aikaa ja sisaruksen seurustelukumppani herätti jopa mustasukkaisuutta. Kuitenkin tilannetta muisteltiin hymyillen ja se oli toiminut ikään kuin luonnollisena osana eriytymistä ja yksilöllistymistä.

1.32 Se oli kyllä kova paikka (kaksoissiskon seurustelu), koska silloin mä jäin itsekseen. Vaikka hän oli eri koulusta ja edelleen koulupäivät säilyivät aika samanlaisina. Yleisesti se oli ehkä itselle semmoinen et mä jäin huolehtimaan ns. itsestäni niin se oli oikeasti kova paikka mulle silloin. Sitten mä rupesin urheilemaan kuin hullu, kompensoin sitten sitä. Mä olin ihan tosi hankala kaiken kaikkiaan. Sitten onneksi oli perheen tuki (koska) mä olin kyllä ihan hukassa silloin, et en mä tiennyt mitä olisin tehnyt. Kyllä se sitten siitä tasoittui. Se oli varmaan isoimpia semmoisia ns. konflikteja.

Siinä sitten varmaan helpotti se kun oli siellä samassa koulussa, niin sitten kuitenkin koulupäivät ennallaan.

3.20 Yläasteella mä muistan, kun mun sisko rupesi seurustelemaan ja se oli tosi tiivis se niitten suhde, niin kyllä se vaikutti tavallaan meidän väleihin aika radikaalistikin. Musta tuntu välillä, että mä jään ihan ulkopuolelle. Kyllä se vaikutti silloin tosi paljon ja koin ihan mustasukkasuuttakin siitä.

5.18 No meillä oli aika se repiväkin, koska mä olen tavannut nykyisen aviomieheni 16-vuotiaana. Se olikin ehkä se paikka, missä me sitten itsenäistettiin ja kasvettiin erille siinä kohtaa. Kaikki sanoi ulkopuolelta, että pitää tehdä se työ itse, niin meidän äiti sanoi, että kyllä se vaihe tulee ja niin se tulikin ja olihan se aikamoinen. Meillä oli kyllä kauheita riitoja siinä kohdin ja ihan hirveitä raivokohtauksia. Mä muistan aina, kun sisko oli laittanut mun sänkyyn keitettyä spagettia, kun rupesi nukkumaan (naurua) ja siis mitä kaikkea, kun se oli niin vihainen, kun mä olin nähnyt poikaystävääni. Ei ollut helppoa ja oli tosi vaikea hetki, mutta sitten kun siitä päästiin yli niin ihan jees. (naurua) Siinä huomasi kun rytinällä kasvettiin erillemme sillä tavalla toisistamme et oli kyllä ihan kova paikka // Ihan hirveää jälkeinpäin ajateltuna. Me oltiin aivan kamalia toisillemme näissä tilanteissa. Ehkä ei semmoista vois ikinä ajatella et kenellekään muulle käyttäytyisi niin huonosti. Mutta näin on tehty, todellakin tehty. (naurua)

Osa kuvauksista oli aivan päinvastaisia. Tulkitsin, että näissä tapauksissa itsenäistyminen oli tapahtunut tai ainakin alkanut ennen ensimmäistä seurustelusuhdetta. Haastateltavat kuvasivat, että kaksoissisaruksen seurustelu tuntui luonnolliselta, neutraalilta tai jopa hyvältä. Erityisesti jos seurusteli itse, oli mukavaa, jos toisellakin oli joku. Yksi kaksosista kuvasi myös, että kaksoissisaruksen seurustelu avasi silmät omallekin mahdollisuudelle seurustella.

2.28 Mun mielestä se tuntu ihan hyvältä, koska aika samoihin alkoi niitä poikaystäviä olemaan, niin se oli aika mukavaa, että sillä toisellakin on joku tärkeä. En mä koskaan itse kokenut sitä semmoisena mitenkään, että kukaan tulisi siihen meidän väliin tai semmoista.

6.16 Nuorempana, kun on ollut jotain tommoisia tyttöjuttuja, niin en mä tiedä, en usko et se veli on siihen mitenkään vaikuttanut. Ihan samalla tavalla, ihan tavallisesti niin kun. Ei siinä ole ollut mitään ongelmaa tai semmoista aiheuttanut, että on ollut velipoika mestoilla, että ihan samalla tavalla. (- -) Ei kai siinä mitään erikoista ollut, vaan iloinen jos hänellä on joku ja meillä on yleensä ollut, että jos on seurustellut ja muuta, niin ollaan molemmat oltu suht samaan aikaan parisuhteessa ja tälleen et ei siinä

8.28 Joo no sisko alkoi (seurustelemaan) yhden meidän luokkalaisen kanssa 13–14 vuotiaana ja se oli musta tosi kiva tyyppi ja me hengailtiin kolmestaankin aika paljon. Se oli musta ihan kiva juttu, mutta kyllä mä olin silleen et vitsi mäki haluaisin poikaystävän ja sitten noin vuotta sen jälkeen mä rupesin seurustelemaan meidän lähellä asuvan pojan kanssa, joka oli käynyt meidän kanssa samaa tarhaa ja kävi samaa kouluakin kanssa. Mä

en tiedä, kuinka paljon se liittyi siihen, että sisko oli alkanut aikaisemmin seurustelemaan, koska me oltiin tosi pitkään yhdessä. (- -) Et ei siinä tullut silleen et nyt kun sisko on suhteessa, niin munkin täytyy löytää poikaystävä. Mutta se ehkä pisti mua avaamaan silmiä, että hei tämä on mahdollista, poikaystävä voi saada. (naurua)

Trias (2020) tuo esiin, että kaksoissisaruksen seurustelun aloittaminen voi herättää ristiriitaisia tunteita. Aikaa voi olla vaikeaa jakaa kaksoissisaruksen ja seurustelukumppanin kanssa ja kaksoiset voivat kokea hetkellisesti etäännyvänsä toisistaan. Moilanen (2020) tuo myös esiin, että suhde seurustelukumppaniin voi hakea hetkellisesti muotoaan. Kaksoiset ovat tottuneet tavallisesti omanlaiseen läheiseen suhteeseen, jossa on mahdollisesti hyvässä hengessä tapahtuvaa kilpailua ja kirittämistä. He saattavat toivoa vastaavanlaista suhdetta myös seurustelukumppaniin, mikä ei välttämättä ole mahdollista, koska parisuhteessa vaikuttavat myös kumppanin toiveet. Lisäksi vaikka hetkellisesti suhde kaksoissisarukseen tuntuisi etäännyvän tavallisesti kaksoissisarukset on kuitenkin läheisesti ja paljon tekemisissä sisaruksensa ja tämän kumppanin kanssa, mikä voi ymmärrettävästi tuntua myös seurustelukumppanista oudolta

4.3.2 Yhdessä työskentely

Kuvauskategoriassa sosiaaliset suhteet (minä, me ja muu maailma) toisena alakategoriana oli yhdessä työskentely. Yhdessä työskentelyllä tarkoitan tilanteita, joissa toimitaan erilaisissa ryhmissä muiden kanssa. Samalla luokalla opiskelevien kaksosten suhteen on mielenkiintoista, kuinka paljon he tekivät yhteistyötä ja miten he kokivat ylipäätään sisaruksensa läsnäolon eri ryhmissä.

Omassa aineistossani kaksosilla oli erilaisia kokemuksia ja käsityksiä yhdessä työskentelystä. Osa kaksosista tykkäsi enemmän tehdä samassa ryhmässä kaksoissisaruksen kanssa ja toisille oli itsestään selvää tehdä pari- ja ryhmätyöt muiden kavereiden kanssa. Kaikki kokivat, että olisi ollut outoa työskennellä ainoastaan kaksoissisaruksen kanssa, koska yhdessä vietettyä aikaa oli muutenkin runsaasti. Tällöin oli jopa mukavampi hakeutua luokassa erilleen kaksosissisaruksesta.

Yleensä haastateltavat kuvasivat, että pienempänä he olivat tehneet enemmän yhdessä ryhmätöitä ja tykänneet olla samoissa ryhmissä. Kuitenkin

yleensä, mitä vanhemmaksi tuli, oli mukavampaa työskennellä kavereiden kanssa.

6.8 Mä luulen et se on ollut oikeastaan aina, en mä tiedä, ehkä ihan pienenä on tykänny tehdä paljon veljen kanssa, kun on tuttu kaveri, mutta kyllä me mun mielestä aika pitkälti koulussa just ryhmätöis menty eri porukoihin ja tehty ryhmän kanssa. Jos on ollut just jotain paritöitä, niin en muista et oltaisiin ikinä tehty veljen kanssa yhdessä mitään et ollaan aina tehty jonkun muun kaverin kanssa sitten.

Samaan ryhmään hakeutumiseen vaikutti myös haastateltavien luonteenpiirteet. Jos kummatkin kaksosista kokivat olevansa johtajaluonteisia, he työskentelivät mieluummin erikseen. Näin kummallakin oli mahdollista toteuttaa omaa persoonallisuuttaan. Jos taas roolit olivat erilaisia, yhdessä työskentely oli tavallisempaa ja sujuvampaa.

4.11 Me päädyttiin siskon kanssa yleensä aina eri ryhmiin. Ainakin mun muistaakseni me oltiin molemmat semmoisia johtajaluonteisia, että me oltiin aina niissä ryhmätehtävissä, et me jaettiin vaikka mitä muut tekee, otettiin vaikka se isoin urakka itsellemme ja niin. // (Päädyttiin eri ryhmiin), koska me kuitenkin, vaikka meillä on ollut hyväntahtoista kilpailua, niin me ollaan riideltäkin paljon niin me oltaisiin varmana saatu jonkun näköinen riita aikaan, kun kaksi voimakastahtoista johtajaluonnetta olisi tapellut siinä keskenään. Se ei olisi ehkä toiminut.

2.12 No jos piti muodostaa ryhmiä tai pareja niin se oli melkein aina, että me hakeuduttiin samaan porukkaan ja justiin ryhmätöissä tehtiin paljon yhdessä. Ammattikouluaihana, siellä tehtiin paljon ryhmätöitä, niin varmaan joka ikinen tehtiin yhdessä. Siinä porukassa oli joitakin muita meidän lisäksi. Se oli niin helppoa tehdä oman siskon kanssa, kun toinen ymmärsi jo puolesta lauseesta, mitä tarkoittaa, niin kun sillä tavalla bondaa toisen kanssa niin se työntekeminen on niin paljon helpompaa.

Haastatteluissa tuli ilmi, että he hakeutuivat tavallisesti eri ryhmiin, mutta yhteisten kavereiden vuoksi tekivät välillä myös samoissa ryhmissä. Yleisesti haastateltavat kokivat, että pelkästään kaksoissisaruksen kanssa työskentely ei olisi ollut mielekästä ja ryhmässä tuli olla muitakin. Osa kuvasi myös, että muiden ihmisten vuoksi he eivät halunneet työskennellä koulussa kahdestaan. He kokivat, että jatkuva yhdessä olo näyttäisi oudolta, eikä lisäisi mahdollisuuksia saada muita ihmissuhteita.

7.5 Kyllä me siis kokeisiin luettiin ja kaikki läksyt aina yhdessä. Mutta tommoisissa ryhmätehtävissä, meillä on kuitenkin aina ollut periaatteessa aika samat kaverit, niin varmaan ollaan oltu jonkun verran niin kun tehty samoissakin porukoissa. // En mä ainakaan muista et me oltaisiin

erityisemmin väkisin hakeuduttu samaan ryhmään. (- -) En mä ainakaan muista et se olisi ollut mitenkään silleen erityisen tärkeää päästä veljen kanssa samaan ryhmään.

8.9 Joo kyllä me aika usein haluttiin samaan porukkaan jo ihan sen takia, kun meillä oli molemmilla yhteiset kaverit, joiden kanssa yleensä haluttiin ryhmään.

1.25 Ei me ehkä kahdestaan tehty. Ennemmin silleen pienemmässä porukassa tehtiin yhdessä. Ehkä siitä olisi kyllä saanut varmaan jonkinmoisen leiman kyllä, kaikessa karuudessaan. Tuntuu, että jos olisi hakeutunut kahdestaan tekemään jotain, niin se ei olisi välttämättä edistänyt sitä, et olisi kauheasti kavereita ja muuta. Ehkä siellä koulussa nauttikin siitä, että oli kaikkea muutakin seuraa. Paljonhan sitä tuli vietettyä ihan kahdestaan aikaa

Haastateltaville oli tavallista tehdä läksyjä ja lukea kokeisiin yhdessä. Kaksosuutta oli käytetty myös hyväksi esimerkiksi läksyjä tehdessä, kuten seuravasta esimerkistä voi havaita.

5.5 Kyllä me yhdessä opiskeltiin aina kotona. Paljonkin tehtiin läksyjä yhdessä ja en tiedä tehtiinkö joskus jopa niin, että toinen teki toiset läksyt ja toinen toiset ja sitten vaan kopioitiin (naurua) vastaukset. Varmaan niinkin on tehty välillä.

Samanikäisen ja suunnilleen samantasoisien vertaisten kanssa oli luontevaa työskennellä yhdessä, myös yhteiset kiinnostuksen kohteet lisäsivät yhdessä työskentelyn mielekkyyttä. Joissakin oppiaineissa haastateltavat kokivat, että muut eivät olleet heidän tasollaan ja tämän vuoksi oli mukavaa työskennellä kaksoissisaruksen kanssa, joka oli samalla tasolla. Kaikki eivät kuitenkaan tehneet yhteistyötä, vaan tekivät kouluun liittyvät tehtävät itsenäisesti.

4.10 Musta tuntuu koulussakin, kun me oltiin selkeästi englanninkielessäkin, paljon parempia kun muut, meillä selkeästi on ollut hyvä kielitaito, niin me kyllä sitä opiskeltiin yhdessä. Meidän paraskaveri oli tottakai meidän kanssa aina ryhmissä mukana, mutta siskon kanssa me oltiin aina englannin tunneilla varsinkin. Tehtiin niitä tehtäviä yhdessä, kun ei kukaan muu ollut samalla tasolla. (naurua)

1.23 Kyllä me usein tehtiin yhdessä. Ei me ehkä silleen kauheasti keskusteltu niistä tehtävistä, ellei sitten ollut joku vaikea tehtävä, vaikka et ei osaa laskea tai jotain, niin sitten saatto kysyä, että miten sä teit tuon tehtävän, mutta yleisesti kyllä me usein luettiin läksyt yhdessä.

Haastateltavat kuvasivat, että heidän välillään oli ollut jonkinlaista kilpailua – toisilla enemmän ja toisilla vähemmän. Kuten aikaisemmin tuli ilmi, kaikki aineistoni pärjäsivät koulussa hyvin ja he olivat taidoiltaan tasaväkisiä. Ehkä

juuri sen vuoksi he kokivat kilpailun pääasiassa positiivisena asiana. Kaksoissisarukset nähtiin innostajana ja kirittäjänä.

6.6 Joo kyllä varmasti kyllä se ainakin motivoi just, jos veli pärjäsi hyvin tottakai haluaa itsekin, että ei ole huonompi. Oikeastaan kaikessa aina ollut sama, että kyllä me ollaan veljen kanssa muutenkin vähän kilpailuhenkisiä. Se varmaan näkyy elämän kaikilla osa-alueilla

7.6 No kyllä varmaan jonkun verran (kilpailua). Just sellaista nimenoman hyvässä mielessä, että jonkun verran noita kaikkia koetuloksia vertailtiin (naurahdus) ja hitto jos toi sai paremman. Kyllä jonkun verran, mutta ei mun mielestä missään nimessä ollut negatiivisessa mielessä kilpailua.

Haastatteluissa tuli myös ilmi, että välillä heidän välillään oli ollut vertailua esimerkiksi koetulosten suhteen ja tämä oli tuntunut hetkellisesti ikävältä. Kuitenkaan tässäkin tapauksessa kilpailu ei mennyt siihen, että järjestelmällisesti haluaisi olla parempi kuin toinen. Sen sijaan yhteinen pärjääminen koettiin kaikkein mieluisimpana. Haastateltavat kuvasivat, että toivovat yhtä paljon, ellei enemmänkin, kaksoissisaruksensa pärjäämistä. Omasta onnistumisesta ei voinut iloita niin paljon, jos toinen on epäonnistunut. Sen sijaan yhteinen onnistuminen tuottaa eniten iloa. Haastateltavat myös kuvasivat auttaneensa kaksoissisarustaan tilanteissa, joissa toinen oli osannut jonkin asian paremmin.

1.6 Oli semmoista, että jos sisko sai jostain 10- tai jonkun ysin ja sitten itse vaikka kasin, niin kyllähän se harmitti. Semmoinen, et miksi mä en pystynyt, mutta ei se semmoista silleen huonossa hengessä ollut ja, että olisi alkanut lukemaan sillä mentaliteetilla, että mä päihitän tuon, vaan jos jostain halusi hyvän numeron, niin sen teki sen takia, että mä haluan hyvän numeron. // Kyllä siinä semmoista tuli et yhdessä molemmat halua suoriutua hyvin. Se sillain ajaa, et jos tietää et toinen on tosi hyvä tässä, niin kyllä se muakin tsemppasi, et ei vitsi mäki haluan. // Siinä ei vaan ollut sitä näkökulmaa ollenkaan, että mä haluan voittaa tuon, vaan ehkä enemmän haluaa menestyä yhtä hyvin kuin toinen, eikä haluaisi suoriutua huonommin, ehkä semmoista kiritystä. Se meni niinkin, että jos toinen oli jossain hyvä, niin se auttoi ja yhdessä treenattiin, että molemmat pärjäisivät. // Jos toinen epäonnistuu, niin enhän mä voi juhliä siinä vieressä myöskään, niin ihan sen takia en mä kyllä haluaisi et toinen saisi huonompia numeroita. Mieluummin molemmat sai saman, koska silloin voi yhdessä juhliä ja ei tarvitse miettiä, että toiselle tulee paha mieli.

4.8 Mä tein esimerkiksi siskolle tämmöisiä matikan kokeita, koska siskolla oli välillä vaikeaa matikassa, niin mä tein välillä sellaisia kotitestejä, että se oppisi paremmin niitä asioita. Taisi olla just jotkut jakolaskut, mistä mä tein sille kokeen.

Tulkintani mukaan, yhdessä olemiseen ja tekemiseen vaikuttivat persoonien lisäksi myös vahvasti ympäristö. Kun oli mahdollista olla muidenkin kuin kaksoissisaruksen kanssa, tilannetta yleensä haluttiin hyödyntää. Lisäksi kaksoiset kokivat, että liika yhdessä olo olisi vaikuttanut oudolta ja lisännyt ennakkoluuloja heistä. Tulkitsen, että erityisesti identtisillä kaksoilla on kokemuksia muiden ihmisten ennakkoluuloista saman sukupuolen ja samannäköisyyden vuoksi. Tämän vuoksi yksilöllisyyttä pyrittiin tuomaan esiin eriytyväällä kaksoissisaruksesta etäämmälle. Haastateltavat kuvasivat myös, että tykkäsivät istua luokassa lähellä kaksoissisarustaan, mutta tässäkin tapauksessa vierekkäin istuminen ei tuntunut mukavalta. Heidän mukaansa oli myös tärkeää, että opettaja ei pakottanut heitä työskentelemään yhdessä tai istumaan vierekkäin. Vierekkäin istuminen koettiin leimaavaksi ja samanlaisuutta korostavaksi. Tarve erottautua kaksoissisaruksesta tuli siis osittain ulkopuolelta. Seuraavat lainaukset aineistosta kuvaavat haastateltavien suhtautumista asiaan:

7.11 Ei me varmaan, vaikka me oltaisiin täysin saatu päättää, niin ei me varmaan oltais haluttu istua vierekkäin. Mieluummin toisen kaverin kanssa.

8.18 Ei istuttu kauhean usein vierekkäin, et yleensä meidän opettaja arpoi meille vierusparit ala-asteella. Eikä me yläasteellakaan kauhean usein (istuttu vierekkäin). Istuttiin jonkun kaverin tai luokkalaisen vieressä. Se ei ollut mikään oletus, että nyt me istutaan kaksin tai vierekkäin et istuttiin erikseen.

1.26 Yleensä ei istuttu vierekkäin ja se oli ehkä itsellekin ihan luontevaa, mutta kyllä mä muistan, että aika usein silleen lähekkäin. Aika usein, oli se sitten opettajan asettama, en muista, miten niitä istumajärjestyksiä tehtiin, mutta oli aina kiva, jos oli suht lähekkäin. Mutta kyllä se oli semmoinen henkinen tuki ja turva kuitenkin. Semmoinen, että musta se oli ainakin aina kivaa.

Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että vierekkäin istuminen olisi tuntunut jopa kiusalliselta. Vaikka välit olivat hyvät ja läheiset, läheisyys ei ollut fyysistä, kuten halailua tai vierekkäin istumista.

4.19 Ei me välttämättä vierekkäin, mutta vaikka peräkkäin tai jotain. Meistä oli jotenkin ehkä vähän kiusallista istua yhdessä. (- -) Vaikka me ollaan siskon kanssa oltu läheisiä, niin me ei olla silleen oltu, että me oltaisiin vaikka halailtu tai muuta, niin jotenkin se lähellä olo olisi ollut outoa. Meidän läheisyys on enemmän sellaista henkistä, vitsejä ja juttuja ja semmoista. Mä tiedän, jos sisko tykkää jostain ja mä vaikka jossain kouluaineissakin saatoin tietää, missä sisko pärjää ja missä ei. Se on enemmän ollut sitä,

kun sitä että me oltaisiin haluttu olla lähekkäin. Meille kelpasi kyllä se, että me oltiin kauempana toisista. (naurua)

Kuten edellisestä esimerkistä voi havaita läheiset välit näkyivät muulla tavoin kuin fyysisenä läheisyytenä.

4.3.3 Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarukset tukena ja turvana

Kuvauskategoriassa sosiaaliset suhteet (minä, me ja muu maailma) kolmas alakategoria on ”Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarukset tukena ja turvana”. Aineistossani oli paljon kuvauksia siitä, että kaksoissisarukset koettiin tukena ja turvana erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.

Haastatteluissa ilmeni paljon kuvauksia, joissa esimerkiksi koulun vaihtaminen ei ollut tuntunut niin pelottavalta, kun uuteen kouluun ja luokkaan oli mahdollista mennä yhdessä. Myöskin tilanteet, joissa oli paljon vieraampia ihmisiä, kuten ison koulun välitunnit, oli helpompi kohdata yhdessä, kun tiesi, että ei tarvinnut mennä yksin.

3.1 Kyllä mä koen, että kun mentiin yhdessä, niin tavallaan se toinen oli tavallaan koko ajan se tuki ja turva siinä. Se ei jännittänyt läheskään niin paljon, mitä varmasti olisi jos olisi yksin joutunut menemään.

Haastateltavat kuvasivat myös, että rohkeampi ja ulospäinsuuntautuneempi kaksonen antoi turvaa aremmalle ja hiljaisemmalle kaksooselle. Oli helpompi olla porukassa, kun tiesi, että siellä on ainakin yksi kaveri. Osa haastateltavista koki, että oli hämmentävää ja välillä jopa pelottavaa mennä kouluun ilman kaksoissisarusta, jos tämä oli esimerkiksi kipeänä. He myös kokivat, että usein riitti, että kaksoissisarukset olivat samassa tilassa – jo siitäkin tuli itsevarmempi olo.

5.14 Meillä on ollut tosi hyvät ja läheiset välit aina sisken kanssa. On se tänä päivänäkin, jos ollaan samassa tilassa, niin kyllä mulla on heti itsevarmempi olo ja niin oli silloinkin, että se on sellainen, vaikka oltaisiin ihan eri piireissä juttelemassa samassa huoneessa, niin kuin silloinkin oltiin koulussa, niin se et tietää, että toinen on siellä jossain, niin on heti voimavara itselle ja se oli musta tosi hienoa, että se sai olla niin. (- -) Siinä sen huomasi, että jos oli vaikka koulupäivä, että toinen oli kipeä, kyllä oli orpo olo ja ihan semmoinen et miten täällä nyt ollaan yksin et enhän mä osaa tätä ja miten mä ylipäätään löydän kouluun, kun ei olekaan toista vieressä niin se oli outoa. Et kyllä se oli tosi kiva juttu et oltiin siellä samassa tilassa ja samoissa jutuissa yhdessä.

Vaikka kaksoissisaruksen koettiin antavan tukea ja turvaa sosiaalisissa tilanteissa, haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet, että eivät olisi pärjänneet ilman kaksoissisarusta. Siitä huolimatta oli mahdollista lähteä opiskelemaan eri aloja ja tehdä myös yksin asioita. Kaksoissisaruksen läsnäoloon oli vain niin tottunut, että ilman kaksoissisarusta olo oli kummallinen. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että ajan viettäminen yksin oli outoa, kun oli tottunut, että läsnä on joku muukin. Tämän vuoksi haastateltavat viihtyivät hyvin siten, että ympärillä oli muita ihmisiä.

5.28 Se (kaksosuus) on vahvistanut ja just esimerkiksi, jos vaikka mulla oli välillä joku hankalampi, että en ollut tai just olin vaikka vähän pohtivaisempi ja ujompaa, niin sitten taas se toinen auttoi ja tuki hirveästi siinä. Muistan, kun piti vaikka jotain koulun esitelmiä edessä, niin mä esitin ne aina siskolle, niin se oli helpompaa heti. Ja sitten mä tiesin, että siellä on yksi henkilö, joka seisoo täysillä minun takanani. Enkä mä koe, että musta olisi tullut sellainen, että mä en pärjäisi yksin. Me ollaan ihan eri aloilla töissä tänä päivänä molemmat, että ei se ole siitä jäänyt kiinni yhtään, vaikka onkin ollut se tuki koulussa samassa luokassa.

3.17 On varmasti tietyllä tavalla tullut sitä muutosta (rooleissa), että ei ehkä enää tavallaan niin ujo ole, eikä niin paljon tarvitse sitä toisen tukea ja turvaa siihen olemiseen.

1.31 Mietin sitä joskus, että mä vieläkin tykkään esimerkiksi siitä, että ympärillä on ihmisiä. Sen ei tarvitse olla enää sisko, mutta mä tykkään siitä että, on vähintään joku. Mä tykkään kävellä silleen et siinä kävelee joku toinen, et vaikka koira on aika kiva. Mä olen vaan tottunut siihen, että kattelen samalla jonkun toisenkin perään. Kai siihen vaan kasvo niin kiinni, siihen toiseen. Se oli vaan rutiinia, että lisäksi kun huolehtii itsestään, huolehtii jostain toisesta.

Haastateltavat kuvasivat, että he eivät kokeneet liiallista riippuvuutta toisistaan ja kykenivät pärjäämään yksin. Siitä huolimatta ilmi tuli tilanteita, joissa he kokivat, että on tärkeää päästä kaksoissisaruksen kanssa samaan paikkaan. Tällaisissa tilanteissa päätöksessä oli painanut se, että ei tarvinnut mennä yksin vieraaseen ympäristöön. Suomen monikkoperheiden liiton (2021) mukaan monikkolasten jonkinasteinen keskinäinen riippuvuus on normaalia ja johtuu yleensä siitä, että monikkolapset viettävät paljon aikaa yhdessä. Seuraavat otteet aineistosta kuvaavat tilanteita, joissa haastateltaville oli tärkeää päästä samaan paikkaan kaksoissisaruksen kanssa:

1.34 Mää en muista et siinä olisi edes käytännössä annettu varsinaisesti edes vaihtoehtoja. Äiti ja isä sanoivat, että tuolla on tuommoiset pääsykokeet,

että te menette sinne. Silloin mä muistan, että vähän molemmat, puhuttiin siskon kanssa, että kunhan vaan molemmat pääsee (kieliluokalle) ja sitten molemmat päästiin.

3.22 Silloin en missään nimessä myöntänyt, että valittiin sama, että päästiin yhdessä opiskelemaan, mutta kyllä jälkikäteen ajateltuna sekin painoi siinä, et tavallaan sitten oli turvallista lähteä pieneltä paikkakunnalta isoon kaupunkiin yhdessä.

Oman tulkintani mukaan haastateltavat näkivät molemmin puolisen tukemisen kaksoissisarusten välillä enemmän vahvuutena ja mahdollisuutena, kuin heikentävänä ja rajoittavana tekijänä. Vahva luottamus toiseen ihmiseen tuki ja kannusti myös kokeilemaan asioita, joihin ei olisi yksin uskaltanut. Samalla luokalla opiskelussa nähtiin hyvänä puolena, että kun kaksoissisarukset oli samassa tilassa, oli itsevarmempi olo. Tällöin oli mahdollista olla rauhassa oma itsensä, kun tiesi yhden ihmisen olevan tukena. Triasin (2020) mukaan kaksosten voi olla helpompaa suunnata kiinnostuksensa ympäröivään maailmaan, kun kaksoissisarukset on tukena. Hänen mukaansa myös nuoruusiän itsenäistyminen vanhemmista voi olla helpompaa kaksosille kuin yksiköille. Myös vanhemmille voi olla helpompaa antaa kaksosten itsenäistyä, koska kaksoset lähtevät yleensä harrastuksiin tai muihin rentoihin yhdessä (Moilanen 2007, s.30). Suomen monikkoperheiden liiton (2021) mukaan lyhyetkin yksilölliset hetket auttavat kaksosia saamaan kokemuksen, että he pärjäävät myös yksin. Tärkeää on löytää sopiva tasapaino riippuvuuden ja yksilöllisyyden välillä. Aineistoni haastateltavien kuvausten perusteella syntyi sellainen kuva, että tässäkin tapauksessa liiallinen erottaminen voi olla haitallista. Kaksosten välinen yhteys ja sen tuoma tuki ja turva voidaan nähdä myös vahvuutena pelkästään heikkouden sijaan.

4.4 Yksilöllinen kaksosuus

Kaksoset ovat yksilöitä omina itsenään, mutta yksilöitä myös kaksosina. Jokainen kaksoispari on yksilöllinen, joka tulisi ottaa huomioon. Tämän vuoksi opettajan ja muiden kaksosia ympäröivien ihmisten tulisi oppia tuntemaan heidät myös kaksosena. Se, että tietää joidenkin olevan kaksoset, on loppuen

lopuksi ainoastaan yleispätevä tieto. Sen sijaan onkin olennaista pyrkiä tuntemaan, millaiset kaksoset ovat kyseessä.

Tässä luvussa keskityn neljanteen ja viimeiseen kuvauskategoriaan ”yksilöllinen kaksosuus”. Tarkoituksena on kuvata kaksosten yksilöllisyyttä kahden alakategorian avulla. Alakategoriat ovat: *yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa ja kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia*. Ensiksi käsittelen haastateltavien kuvauksia yksilöllisyyden huomioimisesta palautteessa ja arvioinnissa, jonka jälkeen tuon esiin kuvauksia yksilöllisyydestä kaksosparina.

Yksilöllinen kaksosuus	
Yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa	Kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia

4.4.1 Yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa

Koulun ohella, kohtaamme elämässä paljon tilanteita, joissa olemme arvioinnin kohteena ja saamme mahdollisesti jonkinlaista palautetta. Kaksoset kohtaavat ulkoa tulevaa arviointia ja vertailua runsaasti, hämmentävän samanlaisen ulkomuodon vuoksi. Varsinkin identtisten kaksosten on helppoa olettaa olevan kaikessa samanlaisia, kuin yksi yksikkö, joka osaa, ajattelee ja tuntee samalla tavoin.

Koulussa arviointia suoritetaan monipuolisesti. Yleensä arvioinnin edellytyksenä on oppilaan tunteminen ja tunnistaminen. Identtisten kaksosten tapauksessa tämä ei ole itsestään selvää. On mahdollista, että opettaja ei tunne kaksosia ja joutuu arviointia antaessaan miettimään, kenelle on arvosanaa antamassa. Tällöin kaksoset saattavat saada esimerkiksi saman arvosanan. Arviointi voi olla myös niputtavaa, jolloin arvosana annetaan kaksosille, eikä yksilöille.

1.16 Mää veikkaan, että se (arviointi) oli aika semmoista kaksoset ja aika yleispätevää, että tuskin kauhean tarkkaa.

5.9 Mikään aktiivisuus ei vaikuttanut, kun ne ei tiennyt kumpi se oli sitten jos ei molemmat ollut tasaisen aktiivisia, niin sitten siinä kävi vähän silleen, että molemmat sai saman numeron, vaikka toinen olisi ollut huomattavasti aktiivisempi siellä tunneilla. Sitten tietenkin, jos jossain kokeessa oli tullut

vähän eri arvosana, niin sitten ne veti sen aikalailla sillä, mutta et sen huomasi varsinkin sitten jos oli vähän vieraampi opettaja, niin sitten kävi helposti, niin että ei tuntiaktiivisuudella nostettu numeroa yhtään.

Arvioinnin kannalta kaksosten tunnistaminen on erityisen olennaista, Haastateltavat kuvasivat tilanteen, jossa toinen kaksosista oli tehnyt kummankin käsityön. Lopputulemana molemmat kaksosista olivat saaneet saman arvosanan. Tämä voi kuulostaa huvittavalta, mutta todellisuudessa kaksoset ansaitsevat tulla nähdyksi omine taitoineen ja saada siitä arvioinnin. Ajatus on linjassa Moilasan (2007) kanssa, joka tuo ilmi saman ilmiön. Seuraava lainaus on kuvaus juuri tämän tapaisesta huijaamisesta.

1.4 Mää olin ihan järkyttävän huono käsitöissä, siis rätkikässässä ja sisko oli siinä ihan hyvä. Sitten kun mulla ei oikein intressit ollut siinä töiden tekemisessä, niin sisko teki molempien työt. Mä sain kasin, koska opettaja ei tunnistanut kumpi on kumpi. Varmaan olisin ansainnut jonkun vitosen sieltä ja sisko kympin, mutta sitten se meni silleen puoleen väliin.

Haastateltavat kuvasivat erilaisia arviointitilanteita. Tilanteet, joissa palautetta oli saatu yksilöinä, kuvattiin positiivisina ja antoisina. Vaikka palaute olisikin ollut samantyylistä, haastateltavien mukaan oli tärkeää saada oma arviointi. Oli tärkeää, että opettaja näki heidät yksilöinä ja kohteli sen mukaisesti.

4.14 Tuossa (palautteenannossa) mä voin kyllä sanoa, että meitä ei onneksi niputettu yhteen, että me ollaan aina oltu opettajille opiskelijoina ja oppijoina itsenäisiä. En koe, että toiselle olisi annettu vaikka parempi numero sen takia, että ei tule paha mieli, kun sisko on saanut paremman. Kyllä me ollaan aina saatu ne sillä omalla kovalla työllä.

2.16 Kyllä se oli ihan erikseen, että kummallekin oma vaikka, tietysti hyvin samantyylinen molemmille (naurahdus) Kuitenkin meitä arvosteltiin yksilöinä.

Haastateltavat pitivät yksilöllisiä palautteenantotilaisuuksia merkittävinä panostuksina yksilöllisyyden huomioimiseen. Esimerkiksi omat ajat arviointikeskusteluihin tai vanhempainvartteihin olivat tärkeitä. Suurimmalla osalla haastateltavista tämä oli toteutunut, mutta ei aivan kaikilla. Lipposen (2007) mukaan lapselle on tärkeää mahdollistaa edes lyhyitä yksilöllisiä hetkiä, jolloin hänen on mahdollista saada jakamaton huomio. Nämä hetket ovat tärkeitä myös lapsen vanhemmalle ja opettajalle, koska tällöin on mahdollista keskittyä puhumaan ainoastaan yhden lapsen asioista. Lisäksi, vaikka haastateltavat olivat olleet koulussa tasaväkisiä kaksoissisaruksen kanssa,

Trias (2020) tuo esiin, että kaksosilla motorinen, henkinen, älyllinen, sosiaalinen ja tunne-elämän kehitys voi edetä eri tahtia. Tämä voi lisätä vertailua sekä kaksosten välillä että ympärillä olevien ihmisten vertailua. Erityisesti tässä tapauksessa olisi tärkeää, että kaksosille mahdollistettaisiin yksilölliset palautteenantotilanteet. Koulun arviointitilanteissa kaksosten tulisi saada palautetta yksin, eikä suhteessa toiseen kaksoseen.

4.15 Erikseen (vanhempainvarteihin). Meidän ala-asteen luokanopettaja ja yläasteen luokanvalvoja molemmat on ollut ihan mun lempariopettajia siinä mielessä, että ne on ollut tosi huumorintajuisia, hyvin tämmöisiä tunneihmisiä ja tosi hauskoja. Ne on nähnyt meissä meidän erityisyydet ja ne on osannut kohdata meidät omina itsenä. Mää koen, että meillä on osunut siinä kohtaa ihan tosi hyvin, koska siellä on ollut sellaisiakin opettajia, jotka ei olisi ehkä osannut kohdata meitä niin hyvin.

1.18 Muistan just et esimerkiksi molemmille varattiin aina ihan omat vanhempainvartit ja siitä pidettiin silleen kiinni, että aina kun oli siskon aika, niin silloin käsiteltiin hänen asioitaan ja sitten kun käsiteltiin mun asioita, niin ne oli mun asioita. Se oli kyllä tosi hienoa. Huomasit et se oli tietynlaista panostamista.

2.17 Mä en muista, onko meillä semmoisia (arviointikeskusteluja) ollut silloin meidän aikaan, mutta en muistaisi, että on koskaan ollut sillä tavalla että me oltaisiin menty sinne eri aikaan, että jos on jotain keskusteluaikoja ollut niin ollaan menty kyllä yhdessä.

Haastateltavilla oli monenlaisia kokemuksia vertailusta. He olivat kokeneet vertailua esimerkiksi kotona ja sukulaisilta. Vertailu kohdistui yleensä kouluun liittyviin asioihin kuten koearvosanoihin tai todistuksiin. Haastateltavat kuvasivat myös tilanteita, joissa kaksosten tekemiä erilaisia valintoja saatettiin vertailla. Lisäksi vertailua oli koettu ulkonäköön ja taitoihin liittyvissä asioissa.

3.11 Mulla on semmoinen muistikuva, että jonkun verran meidän vanhemmat asetteli sitä, että katsopa miten paljon paremman toinen sai. Vähän semmoista asettelua, että jos toinen sai selkeästi huonomman siitä kokeesta. Semmoista kilpailuasetelmaa tavallaan loivat siinä. // Kyllä se tietyllä tavalla aika ikävältäkin tuntui, että vertaillaan tuolla lailla, että katsopa kun toinen on paljon parempi kuin sinä. Kun on kuitenkin varmasti parhaansa yrittänyt tehdä siihen kokeeseen.

4.17 Kyllä se oli enemmän niputtavaa (sukulaisten kysely). Saatettiin kysyä just, että minkälaisia numeroita te saatte eikä siis silleen, että minkälaisia numeroita sä saat. // Siinä kohtaa, kun haettiin yläasteelta toisen asteen koulutukseen, ihmiset ihmettelivät, että miksi mä menen ammattikouluun ja lukioon ja sisko lukioon ja koska mä valmistuin vuotta myöhemmin, kun oli ammatillukio, niin siskon ylioppilasjuhlat olikin siskon, eikä meidän. Siihen oli ihmisten tosi vaikeaa suhtautua, että mulla oli vasta vuotta myöhemmin

ja musta tuntui, että mun juhlat jäi sen takia vähemmälle, koska se oli kaikille vaikeaa käsittää, että me ollaan menty eri kouluihin, oltu erillään, tehty eri asioita. Me oltiin kuitenkin yhdeksän vuotta samassa koulussa. // Siinä kohtaa oli ehkä semmoinen, että hei te olette aina olleet tasaväkisiä, niin minkä takia sä menit ammattikouluun, minkä takia sä et lähtenyt, vaikka mä kävinkin lukion, niin kaikki näki siinä vaan sen ammattikoulun, niin miksi kun säkin olit niin hyvä koulussa niin miksi sä et mennyt lukioon ja yliopistoon. Eli siskon nähtiin toteuttavan potentiaaliaan ja mun nähtiin vaan heittävän se pois.

Haastateltavat toivat myös paljon esiin tilanteita, joissa heitä ei vertailtu. Tämä nähtiin yksilöllisyyttä tukevana asiana. Moilasan (2007) mukaan keskinäistä vertailua on mahdollista vähentää antamalla palautetta yksittäin. Tilanteessa, jossa monikot kehittyvät eri tahtia, menestyneemmän tai kehittyneemmän kaksosen kehuminen voi olla haastavaa lannistamatta heikompaa kaksosta. Kuitenkin, kuten kaikki myös monikot kaipaavat kehuja ja kannustusta. Samaan tapaan kaksosten koulumenestyksestä on mahdollista keskustella kotona yksittäin, huomioiden kummankin omat taidot ja kehityskohteet. Seuraavissa esimerkeissä on nähtävissä tilanteita, joissa yksilöllinen kehittyminen on otettu huomioon.

7.9 No ei mun mielestä ole mitenkään hirveästi vertailtu keskenään. Kuitenkin ollaan melkein samoja numeroita saatu kaikesta, jopa ihan et pelkistä kokeista tyyliin melkein samat, että ei meitä ole vertailtu silleen, että kato nyt miten paljon parempi sun veljesi on tai tuolleen. (naurua)

1.22 Enemmän se meni niin jos toinen toi hyvän arvosanan ja toinen toi huonomman, niin sitten ehkä kysyttiin, että hei etkö sä ole ymmärtänyt jotain asiaa tästä, et onko sulla jotain epäselvää tästä aiheesta. Ei meitä kyllä silleen kotipiirissä vanhemmat ja sisarukset ole hirveästi vertailtu. Et enemmän niin, että sää sait tuommoisen numeron ja sää sait tuommoisen.

Yksilöllisissä palautteenantotilanteissa kaksosille mahdollistuu yksilöllinen kaksosuus. Heidän on mahdollista olla samanlaisia ja erilaisia ja saada yhteisistä ja omista ominaisuuksistaan informaatiota.

4.4.2 Kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia

Kuvauskategorian *yksilöllinen kaksosuus* toisena alakategoriana on *kaksoset eivät ole keskenään samanlaisia*. Tarkoituksena on tuoda ilmi yksilöllisyyttä kaksosena. Moilasan (2020) mukaan kaksosten identiteettiin kuuluu yksilöllisen identiteetin lisäksi myös yhteinen identiteetti kaksosina. Kuten kaksoset eivät

ole yksilöinä samanlaisia, he eivät ole myöskään kaksosina, suhteessa muihin kaksosiin, samanlaisia.

Haastateltavat toivat esiin omia käsityksiään yksilöllisyydestä ja sen kohtaamisesta koulussa. Lähes kaikissa haastatteluissa, he kuitenkin korostivat, että eivät voi puhua kaikkien kaksosten puolesta. Joillekin kaksosille on tärkeää korostaa kaksosuuttaan pukeutumalla samanlaisesti ja toisten mielestä tämä tuntuisi jopa epämiellyttävältä.

Haastateltavien mukaan olisi tärkeää, että koulussa opettaja tuntisi heidät sekä yksilöinä että kaksosina. Tällöin olisi mahdollisuus tukea yksilöllisyyttä kullekin kaksoselle sopivasti.

8.31 Ehkä tarkkailla sitä, koska jotkut kaksoset ovat sellaisia, että ne haluaa tehdä kaiken yhdessä ja ne on toistensa parhaat kaverit ja haluaa pukeutua samalla tavalla. Siinä tilanteessa ei yritä erottaa, sitten kun semmoinenkin voi tapahtua, että nuo on liian läheisiä, miksi nuo on niin sama henkilö, niin sitten jotenkin yrittää, että teidän pitää olla itsenäisempiä, niin nähdä ehkä semmoinen yksilöllisyys siinä tilanteessa, kun ei kaksosetkaan ole samanlaisia, että kaikki haluaa olla vaikka samanlaisia tai kaikki haluaa olla erilaisia kun kaksosensa.

3.25 Mutta tietysti kaksosia on erilaisia, jotkut tykkäävät siitä, että korostetaan sitä että ollaan samanlaisia ja saattavat vaikka tehdä jotakin jekkuja tai tämmöisiä, että tietysti kannattaa huomioida myös se, että mitä he itse haluavat ehkä vaikka keskustella heidän kanssaan ja kysyä mitenkä he kokevat sen.

Haastateltavat kokivat tärkeäksi, että heillä oli mahdollisuus olla sekä erilaisia että samanlaisia. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, kaksoset ovat keskenään hyvinkin erilaisia siinä, missä he ovat ja missä he haluavat ylipäätään olla samanlaisia. Ehkä juuri tämän vuoksi esimerkiksi koulun aloittamisesta samalla tai eri luokalla ei ole säädetty mitään yleispätevää linjausta. Kumpulan (2020) mukaan ajatuksena onkin, että asia tulee päättää yksilöllisesti jokaisen kaksosparin kohdalla. Liiallinen erottaminen ei ole hyväksi, eikä tue kaksosparia yksilöllisyyteen, samoin kuin ei liiallinen vaatimus yhdessäolostakaan. Haastateltavien mukaan väkisin erottaminen tuntui siltä, kun ulkopuolisten silmissä samankaltaisuudessa olisi ollut jotain väärää, mikä tulee ilmi seuraavissa lainauksissa:

5.12 Meidän vanhemmat on kyllä siitä ollut mahtavia, että ne on aina just pitänyt meitä erillisinä ihmisinä, Äidille jo ensimmäisenä synnärillä sanottu, että muistakin leipoa niille molemmille omat synttäririkakut ja kaikki. Se on

tosi tarkkakin ollut siitä, että saadaan olla omanlaisia mutta myös siitä, että saadaan olla samanlaisia, mikä on tosi kiva. Se on huomioitu myös hyvin koulujutuissa.

5.27 Toivoisin sitä, että jos on kaksosten vanhemmat, jotka miettivät, että täytyykö laittaa eri luokille, koska tosi paljon tulee tänä päivänäkin vastaan, että sanotaan suoraan, että täytyy laittaa eri luokille. Niin, että ei se välttämättä ole mikään huono juttu, että on yhdessä samaan aikaan ja samalla luokalla, että se on ihan kiva. // Et mun mielestä, jos tehdään niin, että väkisin erotetaan, niin ihan kun siinä olisi jotain väärää, että sä olet kaksonen ja jos te olette samankaltaisia ja mun mielestä ei se ihan niinkään mene. Et siinä ei pitäisi olla mitään syytä, että miksi et saisi olla läheinen toisen kanssa.

On selvää, että kaksoset vaativat hieman erityishuomiota opettajalta. Saadessaan kaksoset luokalle on tärkeää, että opettaja pyrkii tutustumaan juuri kyseiseen kaksospariin ja luomaan sopivat käytännöt heidän kanssaan. Tästä esiintyi hieman ristiriitaisia käsityksiä haastateltavilla. Osa toi esiin, että kaksosten olisi hyvä saada hieman erityishuomiota koulussa, sillä he eivät sitä ole liikaa elämänsä aikana saaneet. Toisaalta tuotiin esiin näkemys, että kaksosia tulisi kohdella aivan kuin muitakin lapsia. Tulkintani mukaan loppuen lopuksi käsitykset eivät olleet keskenään kovinkaan ristiriitaisia. Ne, joiden mielestä kaksoset eivät tarvitse erityishuomiota, olivat kohdanneet koulussa ja muuallakin aina yksilöllistä kohtelua, toisin kuin ehkä ne, jotka olivat erityishuomion kannalla. Lisäksi tulkintani mukaan erityishuomiolla tarkoitettiin juuri yksilöllistä huomiointia, jonka tulisi olla kaikille lapsille oikeus.

4.34 Omalta kohdaltani just se tärkein viesti on, että kaksoset on yksilöitä vaikka ne olisikin hyvin samanlaisia, pienet erot on tärkeitä ja vaikka se tuntuu siltä, että sille kaksosparille sitten antaa vähän jotain erityishuomiota niin se ei oikeasti haittaa. Kaksospari ei ole luultavasti saanut erityishuomiota, koska ne on ollut niin nipussa, niin ne ei ole välttämättä saanut yksilöinä huomiota. En mä nyt sano, että voi verrata mitenkään erityislapseen, mutta erityishuomiota voi tarvita kaksonen, ihan yksittäinen kaksoslapsi.

6.22 No ihan silleen et kohtelee niitä niin kuin muitakin oppilaita, et ne on ihan omia yksilöitä ja ihmisiä ja et ei ne ole sen erikoisempia, vaikka ne onki kaksosia ja veljeksiä. Antaa heidän olla niin kuin muidenkin lasten ja jos ne haluaa keskenään vähän juttuja, niin antaa tehdä et ei se tai jos ei halua niin ei pistä niitä missään nimessä keskenään tekemään, että kohtelee niitä ihan kun ne olisi muitakin kaveruksia, et ei sitä mun mielestä tarvitse korostaa tai ottaa huomioon, et siellä on veljespoijjaat et pitää ne vaan ihan samalla tavalla kun muutkin lapset. Ei siinä sen kummempaa. (naurahdus)

Tulkitsin, että haastateltavat pitivät varsin tärkeänä yksilöllisen kaksosuuden huomioonottamista. Moilasen (2020) mukaan he käsittävät itsensä minämuodon lisäksi myös muodossa me. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että aineistossa tuli ilmi myös, että kaksoset käsittivät yksilöllisyyden me-muodossa.

5 KOKEMUSTEN JA KÄSITYSTEN PERUSTEELLA TUNNISTETTAVIA IDENTITEETTITYYPPEJÄ

Tässä luvussa on tarkoitus vastata toiseen tutkimuskysymykseen: millaisia identiteettityyppejä samalla luokalla opiskelleilla identtisillä kaksosilla voidaan tunnistaa? Tyypittely erilaisiin identiteetteihin pohjautui Schaven ja Ciriellon (1983) luomaan kuuden identiteettityypin tyypittelyyn, joita verrattiin edellisen luvun kuvauskategorioihin. Schaven ja Ciriellon kuusi identiteettityyppiä ovat *yksikköidentiteetti*, *toisistaan riippuvainen identiteetti*, *jakautunut identiteetti*, *ihannoitu identiteetti*, *keskinäiseen kilpailuun perustuva identiteetti* ja *tavanomaisen sisarussuhteen kaltainen identiteetti*. Identiteettityyppejä käsittelem seuraavissa alaluvuissa.

5.1 Yksikköidentiteetti ja toisistaan riippuvainen identiteetti

Yksikköidentiteettiä ja toisistaan riippuvaista identiteettityyppejä ilmeni varsin vähän haastateltavilla. Toki piirteitä kummastakin identiteettityypistä saattoi ilmetä, mutta yhdelläkään haastateltavalla ei voi todeta olevan vallalla yksikköidentiteetti tai toisistaan riippuvainen identiteetti. Kaikki haastateltavat, jotka olivat haastatteluhetkellä jo aikuisia (18–30-vuotiaita), elivät omaa elämäänsä mahdollisen puolison kanssa omissa ammateissaan.

Haastateltavien kuvauksissa ilmeni, että oman nimen käyttäminen ja tunnistaminen olivat erittäin tärkeitä. Nämä tukivat ajatusta erillisyydestä ja yksilöllisyydestä. Toisinkuin yksikköidentiteettityypissä ja toisistaan riippuvaisessa identiteettityypissä, haastatteluissa tuli useasti esiin, että haastateltavat kokivat olevansa erillisiä yksilöitä suhteessa kaksoissisarukseensa. Juuri tämän vuoksi esimerkiksi kaksosiksi tai muuten nipussa kutsuminen koettiin jopa loukkaavaksi.

Kaikki haastateltavat kuvasivat elävänsä omaa elämäänsä. Siitä huolimatta he kertoivat tekevänsä paljon asioita yhdessä. Heillä oli esimerkiksi paljon yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja harrastuksia. Sekä joillakin jopa sama ammatti. Lisäksi he kertoivat pitävänsä runsaasti yhteyttä toisiinsa sekä tukevansa ja auttavansa toisiaan tarvittaessa.

6.3 Samalla tavalla veljen kanssa et molemmat ollaan oltu aika hyviä koulussa ja samoissa aineissa, kun ollaan oltu hyviä ja tottakai lukion puolella kirjoitettiin kaikki samat aineet ja päädyttiin loppuen lopuksi molemmat vielä insinöörialalle ja sillä tavalla, mutta et ollut kyllä samanlaiset mielenkiinnonkohteet ja vahvuudet silläkin puolella.

5.21 Tänä päiväkkin harrastetaan oikeastaan melkein samoja asioita. - -

Haastateltavat kuvasivat, että esimerkiksi yksin kouluun meno oli tuntunut oudolta ja jopa pelottavalta, kuitenkin tämä ei ollut jatkunut aikuisuuteen. Lisäksi he kokivat saaneensa kaksoissisaruksesta tukea ja turvaa ja saavansa haastavissa tilanteissa sitä edelleen. He eivät kokeneet tätä kuitenkaan ongelmaksi. Heidän mukaansa oli etuoikeutettua, että taustalla oli ihminen, joka aina auttaisi tarpeen tullen. Lisäksi tilanteissa, joissa ei ollut muita tuttuja, kaksoset kokivat voimavaraksi, että silloin ei tarvinnut olla yksin. Heidän mukaansa myöskin yksinolo tuntui oudolta, kun oli tottunut olemaan runsaasi yhdessä kaksoissisaruksen kanssa. Tätäkään en pitäisi suurena riippuvuutena, ainoastaan tottumuksena. Sitä paitsi kaksoset kuvasivat riittävän, että seurassa on joku, sen ei tarvitse olla kaksoissisarus.

1.31 Mä mietin sitä joskus vieläkin, et mä vieläkin tykkään siitä et ympärillä on ihmisiä, vähintään joku, ei tarvitse olla enää sisko Et mä tykkään kävellä silleen et siinä kävelee joku toinen, et vaikka koira on aika kiva. Mä olen vaan tottunut siihen et kattelen samalla jonkun toisenkin perään. Se on semmoista. Kai siihen vaan kasvo niin kiinni, siihen toiseen. Se oli vaan rutiini et lisäksi, kun huolehtii itsestään, huolehtii jostain toisesta.

2.14 Se on se tuki ja turva siinä (vieraassa ryhmässä), että ainakin tuo haluaa tehdä minun kanssa. (naurahdus)

6.17 Mutta sitten just jos ollaan oltu kahdestaan jossain vieraammassa porukassa, niin ollaan kyllä vahvasti tehty yhteen just keskenämme

Haastateltavien kuvausten perusteella samalla luokalla opiskellessaan suurin osa heidän kavereistaan oli yhteisiä. Yleensä kaksoissisarus oli myös parhain ystävä. Tästä huolimatta he kokivat, että ystävyysuhteiden solmiminen oli

tärkeää, eikä pelkkä kaksoissisarutus olisi riittänyt. Lisäksi, vaikka lähes kaikki kaverit olivat olleet yhteisiä koulussa, se ei estänyt myöhemmin omien ystävyysuhteiden solmimista eikä myöskään seurustelusuhteen aloittamista. Myös tämä tukee ajatusta, että kellään haastateltavilla ei ollut yksikköidentiteettiä tai toisistaan riippuvaista identiteettiä, koska tällöin tyypillisesti ihmissuhteisiin ja muihin valintoihin liittyvät asiat ovat haastavia.

2.25 Ne kaverit oli siis sillä tavalla yhtä tärkeitä, että tavallaan ei riittänyt, että pelkästään on se sisko siinä. Piti olla myös niitä kavereita.

Lipposen (2007) mukaan kaksoset, erityisesti identtiset tyttökaksoset ovat tavallisesti riippuvaisia toisistaan, mutta riippuvuus vähenee, kun ikää tulee enemmän. Hänen mukaansa voimakas keskinäinen riippuvuus aikuisuudessa ei ole kovinkaan toivottava asia, sillä se voi tukahduttaa yksilöllistä kasvua, aiheuttaa psykosomaattisia oireita, itsetunto-ongelmia, tunne-elämän ongelmia tai vaikeuksia keskinäiseen suhteeseen. Lipposen (2007) mukaan tietynlainen riippuvuus voi olla lapsille jopa myönteinen asia. Tätä tukee myös Monikkoperheiden liiton (2021) kanta. Heidän mukaansa keskinäinen riippuvuus on usein seurausta läheisestä ja välittävästä suhteesta kaksosten välillä. Myöskin Lipponen (2010) lisää kiintymyksen ja riippuvuuden välisen rajan olevan melko tulkinnanvarainen.

Oman tulkintani mukaan, haastateltavien kuvauksissa oli havaittavissa jonkinlaista keskinäistä riippuvuutta, joka kuitenkin johtui läheisistä väleistä. Lisäksi tulkitsin, että heidän kokemustensa perusteella, että keskinäinen riippuvuus ei ollut estänyt heitä tekemästä yksilöllisiä valintoja. Haastateltavien kuvausten perusteella heidän perheensä ja muut ympärillä olevat ihmiset olivat mahdollistaneet yksilöitymisen toisesta. Myös koulussa yksilöitymistä oli tuettu monin eri keinoin, jolloin kokemuksia yksin tekemisestä oli päässyt muodostumaan. Lisäksi vaikka yksin kouluun meno oli tuntunut oudolta ja joissakin tapauksissa pelottavalta, se ei ollut kuitenkaan estänyt sitä. Haastateltavat myös kuvasivat, että yksilöityminen ja irrottautuminen toisesta oli tapahtunut luonnollisesti, eikä sitä heidän mukaansa tarvitse pelätä, että sitä ei tapahtuisi.

5.20 Mutta tuli se ihan luonnostaan se irtautuminen, niin et ei sitten oltu koko ajan yhdessä, että kyllä se tapahtuu sitten et ei sitä tarvitse pelätä.

Haastateltavat kuvasivat samalla luokalla opiskeluaan peruskoulun ajalta ja sivusivat myös sen jälkeisiä tapahtumia. Keskinäinen läheinen suhde nähtiin enemmän vahvuutena kuin heikkoutena ja kaksoissisarukselta saama tuki ainutlaatuisena osana kaksosuutta. Haastateltavien kuvausten perusteella kellään heistä ei ilmene vahvasti yksikköidentiteettiä tai toisistaan riippuvaista identiteettiä. Vaikka joitakin piirteitä näistä tyypeistä ilmeni, haastateltavat olit luonnollisesti irtautuneet ja yksilöityneet kaksoissisaruksestaan.

5.2 *Jakautunut identiteetti*

Schaven ja Ciriellon (1983) kolmannessa identiteettityypissä *jakautunut identiteettityyppi*, on tyypillistä, että kaksosten keskinäistä suhdetta on varjostanut hyvälapsi-huonolapsi-asetelma. Tällaiseen voi ajaa se, että vanhemmat suosivat voimakkaasti toista kaksosista ja syyttävät toista vaikeuksien ilmetessä. Tavallisesti tässä tapauksessa kaksoset kuvaavat hyvin eri tavoin lapsuuttaan ja kaksosuuttaan. Toinen osapuoli voi muistella kaksosena kasvamista mielellään, kun toinen mielellään unohtaisi koko asian.

Haastateltavien kokemusten ja käsitysten perusteella heidän lapsuuteensa ei ollut liittynyt tällaisia kokemuksia. Pääsääntöisesti heidän kuvaustensa perusteella heidän oli ollut mahdollista olla omia yksilöitään niin kotona kuin koulussa. Kummankin lapsen vahvuudet ja heikkoudet olivat erityisesti kotona huomioitu hyvin ja niistä oli puhuttu tavallisesti kunkin lapsen omana asiana. Vaikka haastateltavat kuvasivatkin tilanteita, joissa oli ilmennyt vertailua ulkopuolisten toimesta tai heidän yksilöllisyyttään ei ollut tuettu riittävästi, tämä ei ollut kuitenkaan järjestelmällistä, ainoastaan toiseen kaksoseseen kohdistuvaa vertailua.

1.21 On eroteltu aika hyvin se, että molemmat on kuitenkin ihan omanlaisia. Sitä on varmaan silleen korostettukin kotona silleen, että muistelen kyllä, että meillä on ihan avoimesti puhuttu siitä, jos toinen on vaikka lahjakkaampi jossain, että ei se ole mitenkään toiselta pois, se on vaan ihan normaalia.

4.16 Ei, ei ollut vertailua ja kyllä meilläkin on onneksi vanhemmat aina hyvin tiennyttä, että sisko on herkempi ja siskon kanssa puhutaan eri lailla, siskon kanssa toimitaan eri lailla ja niin oikeastaan se on koskenut vaan siskoa. Siskon kanssa on oltu herkempiä, mulle on voitu olla ihan silleen. (naurua)

Yhdessä kuvauksessa ilmeni, että kaukaisemmat sukulaiset olivat kyseenalaistaneet haastateltavan valintoja koulupaikan suhteen, koska tämä ei ollut valinnut samaa kuin kaksoissisaruksensa. Kaksoissisaren valinta nähtiin hyväksyttävänä ja haastateltavan valintaa kummeksuttiin. Näkisin kuitenkin, että tässäkin tapauksessa ei voida puhua jakautuneen identiteetin piirteistä, sillä vertailu ei ollut säännönmukaista ja vain toiseen kohdistuvaa. Huomionarvoista on myös, että haastateltava ja kaksoissisarus olivat päätyneet varsin erilaisiin valintoihin kaksosuudesta ja samasta kasvuympäristöstä huolimatta. Tämä antaa viitteitä, että yksilöksi kasvamista on tuettu kotona ja koulussa.

4.17 - - Siinä kohtaa, kun haettiin yläasteelta toisen asteen koulutukseen, ihmiset ihmettelivät, että miksi mä menen ammattikouluun ja lukioon ja sisko lukioon ja koska mä valmistuin vuotta myöhemmin, kun oli ammatilukio, niin siskon ylioppilasjuhlat olikin siskon, eikä meidän. Siihen oli ihmisten tosi vaikeaa suhtautua, että mulla oli vasta vuotta myöhemmin ja musta tuntui, että mun juhlat jäi sen takia vähemmälle, koska se oli kaikille vaikeaa käsittää, että me ollaan menty eri kouluihin, oltu erillään, tehty eri asioita. Me oltiin kuitenkin yhdeksän vuotta samassa koulussa. // Siinä kohtaa oli ehkä semmoinen, että hei te olette aina olleet tasaväkisiä, niin minkä takia sä menit ammattikouluun, minkä takia sä et lähtenyt, vaikka mä kävinkin lukion, niin kaikki näki siinä vaan sen ammattikoulun, niin miksi kun säkin olit niin hyvä koulussa niin miksi sä et mennyt lukioon ja yliopistoon. Eli siskon nähtiin toteuttavan potentiaaliaan ja mun nähtiin vaan heittävän se pois.

Tutkijana tein tietoisin valinnan, että haluan haastatella yksittäin kumpaakin kaksosta, jotta yksilölliset kokemukset tulisivat paremmin esiin, eikä esimerkiksi toinen kaksosista jäisi puheliaamman varjoon. Tämän vuoksi minulla oli mahdollista myös vertailla kaksosparin kokemuksia toisiinsa. Välillä niiden erilaisuus yllätti. Lisäksi kaksoset eivät myöskään kertoneet samoja asioita, vaikka olisinkin kysynyt täysin saman kysymyksen. Kuitenkaan kuvauksissa ei ilmennyt ristiriitoja, vaan erilaiset kuvaukset tai eri asioihin keskittyminen selittyi mielestäni vain yksilöllisyydellä.

Haastateltavat kuvasivat keskinäisen suhteensa kaksoissisarukseen läheiseksi ja lämpimäksi sekä tavallisesti kaksoissisarus oli paras ystävä tai tämän kanssa jaettiin parhaat ystävät. Tulkintani mukaan myös tämä viittaa siihen, että identiteettityyppi ei voi olla jakautunut, sillä silloin kuvauksissa olisi ollut viitteitä esimerkiksi kateudesta. Lisäksi kaikkien haastateltavien kuvauksista välittyi positiivisuus heidän kuvatessaan kasvamista kaksosena samalla luokalla opiskellen. Moilasen (2020) esimerkki jakautuneesta

identiteettityypistä, kysyttäessä kaksosilta onko jompikumpi ollut vanhempien suosiossa, veli oli vastannut, että hän, koska oli aina miellyttänyt vanhempiaan osallistumalla maatalon töihin. Siskon tekemiset sen sijaan olivat tuottaneet harvoin vanhemmille mielihyvää. Haastattellessa sisko kertoikin itku kurkussa, että vanhemmat olivat aina puolustaneet hallitsevaa veljeä, eivätkä koskaan häntä. Edellä mainitussa esimerkissä oli nähtävissä selkeästi jakaantuneen identiteettityypin piirteitä, joita ei ilmennyt omassa aineistossani lainkaan. Ennemminkin kuvaukset olivat seuraavan otteen kaltaisia:

7.10 No kivaahan se kai aina on ollut et se on ollut samassa luokassa ja silleen et me ollaan kuitenkin aina oltu periaatteessa toistemme parhaita kavereita.

Haastateltavien kokemusten perusteella heillä oli ollut eri vaiheissa tarvetta irrottautua kaksoissisaruksestaan. Tämä saattoi ilmetä ulkonäköön, kuten vaatteisiin tai hiustyyliin liittyvissä asioissa tai esimerkiksi erilaisissa valinnoissa. Kuitenkaan erottautuminen ei ollut järjestelmällistä ja he hyväksyivät ja nauttivat myös samanlaisuudestaan. Erottautuminen toisista oli tulkintani mukaan normaali osa yksilöitymis- ja eriytymisprosessia, joka Lipposen (2007) mukaan kuuluu osana kaksosten kehitykseen. Tulkitsin, että erottautuminen ei liittynyt siihen, että haastateltavilla olisi tarve tarkoituksen mukaisesti poistaa kaksosuus itsestään. Sen sijaan tulkitsin, että yksilöllisyytensä lisäksi, he nauttivat myös kaksosuudestaan. Tämä vahvistaa ajatusta, että haastateltavilla ei ilmennyt selkeitä piirteitä myöskään jakautuneesta identiteettityypistä.

5.3 Ihannoitu identiteettityyppi

Schaven ja Ciriellon (1983) neljännessä identiteettityypissä, ihannoidussa identiteettityypissä, kasvaminen kaksosena kuvataan tavallisesti hyvin positiivisena. Kaksosparilla voi olla tarve myös korostaa kaksosuuttaan. Tätä oli nähtävissä haastateltavien kuvauksissa jossain määrin.

Kaksosuutta saatetaan korostaa esimerkiksi samanlaisella pukeutumisella tai identtisillä valinnoilla. Osassa haastatteluista ilmeni, että nuorempana oli mukavaa pukeutua samanlaisiin vaatteisiin ja korostaa samankaltaista ulkonäköä. Osassa kuvauksista samanlainen pukeutuminen ei ollut tuntunut nuorempanakaan mieluisalta. Kuitenkin viimeistään yläasteelle siirryttäessä

haastateltavat toivat julki, että heillä oli tarve erottautua kaksoissisaruksesta erilaisin tyylein. Moilasan (2020) mukaan ihannoidussa identiteettityypissä irtautuminen kaksoissisaruksesta tapahtuu usein luonnollisesti. Tämä sama ilmeni myös haastateltavilla.

Haastateltavien kuvaukset kaksosuudesta olivat pääosin positiivisia ja onnellisia muistoja oli paljon. Suhde kaksoissisarukseen kuvattiin erityislaatuisena, eikä sitä voinut verrata muihin ihmissuhteisiin. Yhtä kaksosparia lukuun ottamatta kaikki haastateltavat kuvasivat kaksoissisaruksen parhaaksi ystäväkseen. Tämä on Triasin (2020) mukaan tyypillistä erityisesti identtisille kaksosille, joiden suhde on usein läheisempi, kuin muilla monikkolapsilla. Vaikka haastateltavat toivat esiin, että myös muut kaverisuhteet olivat tärkeitä, suhde kaksoissisarukseen kuvattiin erityislaatuisena. Esimerkiksi kaksosten välillä saattoi olla sanaton ymmärrys ja toisen tarpeet ja tunteet aistittiin herkästi. Lisäksi kaksoissisarukseen pystyi aina luottamaan, ainakaan tämä ei jättänyt yksin.

1.28 Oli se semmoinen, että aina on tiennyt sen, et mulla on siellä yksi kaveri ainakin (naurahdus). Sitten kun vaihtoi vaikka koulua, niin oli paljon helpompaa mennä johonkin uuteen kouluun siinä mielessä et tietää, että en mä jää yksin välitunnilla. Ei se semmoista vaan tapahdu. Joskus on miettinyt, että ehkä semmoisten tietynlaisten kaverisuhteiden luomiseen se vaikuttaa, mutta sitten ei senkään tarvitse olla mitenkään negatiivista. Mulla on aina silti se yks paraskaveri ja mä voin luoda sellaisia kaverisuhteita siihen ympärille, mutta ei ne, ei semmoista toista kaveria tule. Ei se vaan niin kun... se väli on jotenkin niin tiivis.

5.30 Meidän äiti just, meillä on kolme isoveljeä, sanoi et suhde meihin on ihan erilainen kun näihin muihin. Me ollaan oltu lapsesta saakka jos ollaan itketty vaikka että korva on kipeä, niin me ollaan ensiksi käännytty toisiimme, ennen kuin ollaan käännytty vanhempimme. Et se on tosi omituista, kun se on ihan uutta vanhemmillekin silloin. Se on varmasti opettajillekin outoa koulussa, koska ei me mun mielestä opettajillekaan silleen samalla tavalla avauduttu, kun me avauduttiin toinen toisillemme et se tukihenkilö ei välttämättä olekaan se mikä yleensä, mutta ei se välttämättä ole huono.

Edellä mainituissa esimerkeissä on viitteitä ihannoidusta identiteettityypistä. Kaikki haastateltavat kuvasivat, että kaikki tai suurin osa kavereista samalla luokalla opiskellessa oli yhteisiä, kuitenkin tulkitsen, että haastateltavat eivät kokeneet tätä rajoittavana tekijänä, mikä mahdollisesti vaikutti siihen, että kaksosuus kuvattiin tältä osin pääasiassa positiivisena.

Haastateltavilla oli pääosin positiivisia muistoja samalla luokalla opiskelusta, ja osalta heistä oli kysytty haluavatko he opiskella samalla luokalla. Haastateltavat tekivät koulussa ja kouluun liittyvissä asioissa paljon yhteistyötä, mutta pitivät tärkeänä, että heillä oli mahdollisuus työskennellä tai istua jonkun muun kuin kaksoissisaruksen kanssa. Lipposen (2007, s.16) mukaan onkin tärkeää huomioida kaksosparien yksilöllisyys eri tilanteissa. Pakottaminen yhdessä tai erillä tekemiseen vasten kaksosparin tahtoa ei ole suotavaa missään tilanteessa. Myöskin Moilanen (2007) tuo esiin, että väkisin erottaminen voi olla jopa traumatisoivaa. Haastateltavat toivat esiin, että mahdollisuus valita oli tärkeää ja heidän mukaansa pakottaminen kumpaankin suuntaan olisi tuntunut ikävältä.

8.18 Niin joo, ei istuttu kauhean usein vierekkäin, että yleensä, meidän opettaja arpoi meille vierusparit ala-asteella, eikä me yläasteellakaan kauhean usein, istuttiin jonkun kaverin tai luokkalaisen vieressä, et aika harvoin me istuttiin mitenkään silleen, eikä se ollut mikään oletus, että nyt me istutaan kaksin tai vierekkäin, et istuttiin erikseen.

2.13 Se oli luonnollista (olla yhdessä), tietysti ehkä joskus on saattanut olla jotain semmoista ehkä, että ei välttämättä ihan aina ole oltu just pareina, että ihan silloin ala-asteella oltiin paljon yhdessä, mutta sitten kun rupesi tulemaan enemmän kavereita, niin silloin, mitä mä sanoisin, ehkä kolmos-, nelos-, vitos- ja kutosluokilla ni siinä on ehkä semmoinen tapahtunut, että ei olla oltu niin, ei ehkä enää yläasteellakaan, että jos siinä lähellä oli joku muu jota kysyä pariksi, niin saatto kysyä jotain toista tai johonkin muuhun ryhmään mennä.

Edellisistä katkelmista on nähtävissä hyvin se, kuinka kaksosparit kokevat hyvin yksilöllisesti tarpeen erottautua ja työskennellä erillään toisistaan. Osa haastateltavista oli halunnut selkeästi jo alimmilla luokilla istua erillään ja työskennellä eri ryhmissä. Toisilla tätä tarvetta ilmaantui vähemmän tai vasta myöhemmillä luokilla. Kuitenkin yhdistävänä tekijänä positiivisiin muistoihin vaikutti mahdollisuus valita.

Haastateltavat kuvasivat jonkin verran tilanteita, joissa oli ilmennyt ulkoapäin tulevaa heihin kohdistuvaa vertailua. Kuitenkin vertailua ei ollut ilmennyt paljon ja se ei ollut kohdistunut negatiivisesti ainoastaan toiseen kaksoseen. Haastateltavilla ei ilmennyt juurikaan myöskään keskinäistä vertailua, ehkä osittain sen vuoksi, että heidän koulumenetyksensä oli ollut tasaista ja heillä oli ollut mahdollisuus toteuttaa yksilöllisiä kiinnostuksen kohteitaan. Ennemminkin haastateltavat kuvasivat, että yhteinen menestys oli

tärkeämpää, kuin oma menestys. Toisen pärjääminen jossakin paremmin ei ollut itseltä pois vaan ennemmin motivoivaa. Jos keskinäistä vertailua ilmeni, se kohdistui yksittäiseen arvosanaan tai koetulokseen ja näissäkin tapauksissa oma huonompi tai parempi menestys ei herättänyt suuria tunteita.

5.6 Mun mielestä me ei kyllä kauheasti kilpailtu, että päinvastoin silleen, että jos toinen on epäonnistunut, niin ihan hirveä tsemppaus ja lohdutus, et ei ole ikinä ollut sellaista, että vitsi kun sä sait huonon lalläslää. Ei ikinä ole ollu sellaista, et tosi paljon aina tsemppattu toinen toisiamme. // Tavallaan toinen toisiamme tsemppattiin parempiin suorituksiin, mutta ehkä enemmän vaan siinä näkökulmassa, että haluaa, että toinen onnistuu. Mutta ei niin, että olisi käytetty siinä hyväksi, että olisi itse parempi vaan enemmänkin, et määhän aina haluan niin kun edelleenkin, et onnistuu kaikessa ja tekee kaikkensa, että se toinen onnistuisi, et ei se niin haittaa jos itse ei vaikka pärjääkään, mutta kunhan toisella on hyvä mieli niin se on aina.

Kaksoissisarukset ei näyttäneet uhkana vaan ennemminkin pyrkimys oli yhteiseen hyvään. Tämä viittaa myös piirteeseen ihannoidusta identiteettityypistä, johon on voinut johtaa tasapainoinen lapsuus ja kaksosuuden positiivinen korostaminen (Moilanen 2020). Näitä piirteitä oli nähtävissä haastateltavilla. Näkisin, että piirteitä ihannoidusta identiteettityypistä oli nähtävissä jokaisella haastateltavalla. Jokaista paria yhdisti toisaalta myös se, että samalla luokalla opiskelusta huolimatta, yksilöitymistä oli tuettu kotona ja koulussa eri tavoin. Vaikka haastateltavat toivat esiin myös hankalia puolia kaksosuudesta tai toivat ilmi sen vaikuttavan esimerkiksi valintoihin, he korostivat, että aina olisi kuitenkin ollut mahdollisuus valita myös toisin.

1.38 Mä olen aina kokenut, että mulla on ollut mahdollisuus valita eri tavoin. Se vaan on ehkä mennyt silleen, että tämä on tähän astikin toiminut, et sitten yleensä kuitenkin me aina pohdittiin niitä asioita yhdessä ja kun kasvatusta on molemmille sama niin, tietyllä tavalla on tykätty samoihin asioihin.

4.31 Musta tuntuu, että me ollaan oltu niin voimakastahtoisia ja meidän harkintakykyyn on luotettu, niin tuntuu et kukaan ei ole silleen kyseenalaistanu, jos me halutaan olla samassa jutussa, koska me ollaan kuitenkin oltu tietyissä asioissa niin kovasti sitä mieltä, että meidän pitää olla erilaisia.

Kuten ihannoidussa identiteettityypissä on tyypillistä, myös haastateltavat kokivat yksilöllistymisen luonnollisena osana kehitystä, eikä heidän mukaansa ollut pelkoa, että erottautumista ei tulisi.

5.20 Mutta tuli se ihan luonnostaan se irtautuminen sillai, että ei sitten oltu koko ajan yhdessä, et kyllä se tapahtuu sitten, et ei sitä tarvitse pelätä.

1.43 Ja sitten myös se, et tietyissä asioissa mun mielestä on hyvä, et jos kiinnostaa samat jutut tai jos on jossain samanlainen, niin turha vääntää sitten siitä erilaista. Et se on vaan kaksosuutta, et tietyissä asioissa on hyvin samanlainen, mutta sitten tietyissä asioissa on ihan peilikuva. Meillä ainakin menee silleen edelleen, et tietyissä asioissa ollaan hyvin samanlaisia, mutta sitten taas kyllä ne erot sieltä löytyy. Ei niitä tarvitse silleen tekemällä tehdä.

Irtautuminen toisesta oli luonnollista, vaikkakin joissakin tilanteissa saattoi tehdä kipeää. Kuitenkin se tapahtui jokaisen haastateltavan kohdalla. Irtautuminen ei kuitenkaan merkinnyt, että suhde olisi huonontunut. Kaikki haastateltavat kuvasivat keskinäisen suhteen kaksosisarukseen edelleen läheiseksi ja kertoivat pitävänsä runsaasti yhteyttä toisiinsa sekä harrastavansa samoja asioita yhdessä. Ihannoitu identiteettityyppi näyttäytyi tasapainoisena ja hyvänä kaksossuhteena. Tutkijana päättelisin, että kaksosuuden positiivisesta korostamisesta ei ole haittaa, ellei se ole kaksostavaa, jolloin tilaa yksilöitymiselle ei ole.

Kaikki haastateltavat muistelivat mielellään lapsuuttaan ja samalla luokalla opiskelua. Tämä tuli jokaisen haastattelun lopussa ilmi positiivisena lausahduksena haastattelusta, sekä rennosta ilmapiiristä haastattelun aikana. Myös tämä viittaa piirteisiin ihannoidusta identiteettityypistä.

5.4 Keskinäiseen kilpailuun perustuva identiteettityyppi

Viidentenä identiteettityyppinä Schaven ja Ciriellon (1983) jaottelussa oli keskinäiseen kilpailuun perustuva identiteettityyppi. Tätä identiteettityyppiä oli nähtävissä jossain muodossa kaikilla haastateltavilla. Kilpailu kaksosparin välillä näkyi kirittämisenä ja parempiin suorituksiin kannustamisena. Lisäksi haastateltavat kuvasivat tilanteita, joissa paremmin pärjännyt sisarus saattoi auttaa heikompa. Kaksosten kuvausten perusteella kilpailu näyttäytyi positiivisena kirittämisenä. Kaksossuhde luo mahdollisuuden tasavertaiseen kilpailuun samanikäisen kaverin kanssa. Täytyy kuitenkin muistaa, että tilanne ei ole aina tämä. Kaksoset voivat kehittyä hyvinkin eri tahtiin. On myös luonnollista, että heillä voi olla erilaisia taitoja eri aloilla, jolloin keskinäinen kilpailu voi olla uuvuttavaa. Jos kilpailu on epätasaista ja useasti toinen

kaksosista saavuttaa parempia tuloksia, voi tämänkaltainen identiteettityyppi käydä raskaaksi ja masentavaksi toisinkuin tasavertaisessa kilpailussa. Tämä on yhteneväistä myös Moilasan (2020) ajatuksien kanssa. Hän tuo esiin, että kaksoset voivat kilpailla keskenään, mikä voi olla keskeistä heidän identiteetissään. Hän korostaa, että kilpailulla ei tarkoita negatiivista kilpailua hampaat irvessä, vaan enemmän kirittämistä parempiin suoristuksiin. Yleensä taustalla on kaksosten rohkaisu yksilöllisiin saavutuksiin ja yrittämiseen. Tällöin kaksosia myös kohdellaan tasapuolisesti eikä esimerkiksi toiseen kaksoseen kohdistu suosimista. Kaksosilla on usein yhteisiä arvoja ja unelmia ja heidän on luonnollista kehittyä omiksi yksilöikseen.

Haastateltavat kuvasivat taitonsa hyvin tasaväkisiksi ja kokivat olevansa tasavertaisia koulussa. Heillä oli omia ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja taidot eri oppiaineissa saattoivat vaihdella hieman. Heidän mukaansa tämä oli luonnollista, kaikesta samasta ei tarvinnut olla kiinnostunut eikä kaikessa tarvinnut pärjätä aivan yhtä hyvin. Sen sijaan oli mahdollisuus keskittyä enemmän omaan kiinnostuksen kohteeseen. Tästä huolimatta merkittävä ero esimerkiksi koearvosanoissa olisi harmittanut ja yleensä haastateltavat tavoittelivatkin yhteistä onnistumista kaksoissisaruksen kanssa.

4.7 No sisko tykkäsi paljon enemmän kuvaamataidosta, vaikka mäkin tykkäsin siitä, niin siskolla on aina ollut sellainen taiteellinen lahjakkuus ja sit taas, no me ollaan muissa aineissa oltu oikeastaan tosi tasaväkisiä. Mulla ehkä hippusen parempi oli matikka, koska mä taisin tuutoroida siskoa matikassa ja siskolla oli enemmän kuvaamataittoa ja mulla matikkaa, mutta muuten me ollaan oltu kyllä tosi tasaväkisiä, että me taidettiin saada käytännössä samoja numeroita jostain englannista ja ruotsista, et hyvin samanlaiset nuo meidän.

6.4 Ei kyllä me oltiin kaikissa aineissa samanvertaisia, et kyllä veli oli vähän yleensä jos katsoo koulumenestystä, niin veli oli yleensä ihan hieman parempi kaikessa ja vähän parempia numeroita, mutta oltiin me molemmat kyllä hyviä koulussa ja niissä tietyissä vahvoissa just luonnontieteisiin liittyvissä aineissa oltiin kyllä molemmat tosi hyviä.

Kukaan haastateltavista ei kuvannut, että kaksoissisaruksen kanssa olisi ollut negatiivista kilpailua, jossa olisi ollut tärkeää olla aina parempi toista tai että koulunkäynti olisi keskittynyt kilpailuun. Sen sijaan kaikki kuvasivat, että heidän välillään oli ollut jonkinlaista kirittämistä. Koska taidot olivat tasaväkisiä ja kiinnostuksen kohteet usein samoja, tuntui oudolta, jos oli saanut merkittävästi

erilaisen numeron kuin sisarus. Toisaalta tätäkään ei pidetty erityisen suurena asiana.

4.9 Joo opiskeltiin yhdessä. Meillä oli sellainen ihan hyvämielinen kilpailu siinä kanssa, mutta se ei ollut ikinä sellaista, että me oltaisiin oltu toisillemme vihaisia toisen numerosta, vaan koimme olevamme niin tasaväkisiä, niin se oli vaan outoa jos toinen sai toisen numeron, ainakin mä käsitin sen niin. Me oltiin enemmän semmoisia tasaväkisiä kilpailijoita. // Me saatiin sparrattua toisiamme aineissa, niin kun meillä oli sellainen kiva leikkimielinen kilpailu. Kun me erottiin vasta peruskoulun jälkeen eri kouluihin, niin mä huomasin semmoisen, että mulla ammattikoulussa vähän niin kun katos se hetken aikaa, että mulla ei ollutkaan sellaista hyvää kilpailua siellä.

6.6 Kyllä se ainakin motivoi just, jos veli pärjäsikin hyvin totta kai haluaa itsekin, et ei ole silleen huonompi ja oikeastaan kaikessa, aina ollut sama, että kyllä me ollaan veljen kanssa muutenkin vähän kilpailuhenkisiä. Se varmaan näkyy elämän kaikilla osa-alueilla

7.6 Varmaan jonkun verran (kilpailua). Just sellaista hyvässä mielessä, että jonkun verran kaikkia koetuloksia vertailtiin (naurahdus) ja hitto jos toi sai paremman ja muuta. Mutta ei mun mielestä missään nimessä ollut negatiivisessa mielessä kilpailua.

Sanana kilpailu ymmärretään usein negatiivisena. Huomasin tämän myös haastattellessani kaksosia, sillä mainitessani kilpailun kukaan ei omien sanojensa mukaan kilpaillut vaan piti keskinäistä toimintaa enemmän kirittämisenä, kannustamisena ja motivoimisena. Nämä ovat kuitenkin piirteitä, joita Schave ja Ciriello (1983) kuvaavat keskinäiseen kilpailuun perustuvan identiteettityypin tunnuspiirteiksi. He kuitenkin tuovat ilmi, että kilpailu voi muuttua negatiiviseksi, jos toinen kaksosista pärjää aina toista kaksosta paremmin. Tätä ei kuitenkaan tullut ilmi haastateltavilla. Tähän vaikutti luultavimmin taitojen tasaväkisyyden lisäksi, että haastateltavat eivät olleet kohdanneet merkittävän paljon vertailua kotona eikä koulussa ja koulussa heillä oli ollut pääosin mahdollisuus yksilölliseen palautteeseen ja arviointiin. Tällöin oma työskentely ja saavutukset olivat merkityksellisiä, eikä niihin vaikuttanut kaksoissisaruksen menestys joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

6.9 Kyllä me ihan erikseen ollaan aina saatu (palautetta) ja tähän liittyen ja muutenkin meitä on mun mielestä kohdeltu ihan samalla tavalla yksilöinä kun kaikkia muitakin koko kouluhomman ajan. Et ei ole silleen niputettu vaan yhdeksi henkilöksi.

Lipponen (2010) tuo esiin, että erot monikkolasten suoriutumisessa korostuvat yleensä suhteettomasti. Syynä tähän on kaksosuus ja mahdollisuus vertailuun ikätoverin kanssa. Hänen mukaansa yksilölliset tavat kehua ovat tärkeitä sekä kannustaminen toisen onnistumisista iloitsemiseen. Hänen mukaansa monikkolapsia on tärkeää muistuttaa, että heidän ei tarvitse olla samanlaisia, pärjätä kaikessa yhtä hyvin tai olla kaikesta yhtä kiinnostuneita. Kuten aikaisemmin tuli ilmi, tähän tulee pyrkiä myös koulussa yksilöllisellä palautteella, jota myös haastateltavat pitivät tärkeänä. Esimerkiksi oma aika arviointikeskustelussa mahdollistaa ainoastaan yhden lapsen asioihin keskittymisen omana itsenään eikä suhteessa kaksoissisarukseen.

Haastateltavien kokemusten perusteella tulkitsisin, että samalla luokalla opiskelevilla kaksosilla on varsin tyypillistä, että he kilpailevat jonkin verran keskenään. Antaahan se hyvän mahdollisuuden siihen. Yhdistävänä tekijänä samalla luokalla opiskelun lisäksi kaikilla haastateltavilla oli myös ollut kotona yksilöllisyyttä tukeva ilmapiiri. Nämä asiat voivat vaikuttaa siihen, että kilpailu näyttäytyi heille pääosin positiivisena ja heillä oli ollut tilaa yksilöllisille saavutuksille ja yrittämiselle, jolloin myös tämän identiteettityypin piirteitä oli nähtävissä runsaasti. Tässä tapauksessa kilpailu näyttäytyy varsin positiivisena piirteenä ja näkisin sen näin ollen enemmän hyödyksi kuin haitaksi. Kuitenkin se vaatii hyvän ja turvallisen alusta, jotta se ei ole toista tai jopa molempia osapuolia latistavaa ja esteenä kehitykselle.

5.5 Tavanomaisen sisarussuhteen kaltainen identiteettityyppi

Kuudentena identiteettityyppinä Schaven ja Ciriellon (1983) jaottelussa on tavanomaisen sisarussuhteen kaltainen identiteettityyppi. Tässä identiteettityypissä kaksosten välinen suhde on verrattavissa kahden eri aikaan syntyneen sisaruksen suhteeseen. Tässä tapauksessa kaksoset eivät ole usein identtisiä ja ovat eri sukupuolta, jolloin toiseen sisarukseen samaistuminen ei ole niin suurta, eivätkä myöskään ympärillä olevat ihmiset ”kaksosta” heitä niin paljon. Oma aineistoni koostui identtisistä kaksosista, joten en havainnut tämän identiteettityypin piirteitä heillä.

Kaikki haastateltavat kuvasivat suhteensa tiiviiksi ja läheiseksi. Vaikka kaikki heistä olivat eriytyneet kaksoissisaruksestaan ja heillä saattoi olla oma

perhe, ammatti tai yksilöllisiä ihmissuhteita ja harrastuksia, heidän kokemustensa perusteella tulkitsein heidän suhteensa erilaiseksi kuin tavallisilla sisaruksilla. Haastateltavat kuvasivat harrastavansa edelleen paljon yhdessä ja viettävänsä muutenkin paljon yhdessä aikaa. Myöskin joissakin tapauksissa he viettivät edelleen aikaa yhdessä yhteisten lapsuuden ystäviensä kanssa. Triasin (2020) mukaan luonnollisen eriytymisvaiheen jälkeen kaksoset usein lähentyvät uudelleen vanhetessa. Myöskin haastateltavat kuvasivat, että heillä oli lapsena ja nuorena tarve erottautua toisesta esimerkiksi erilaisilla vaatteilla tai harrastuksilla, mutta muutettuaan erilleen samannäköisyys ei haitannut niin paljoa sekä yhdessä harrastaminen tuntui mukavalta.

3.18 No paljon me oltiin siskon kanssa yhdessä. Meillä oli semmoinen kaveriporukka, mihin kuulu muitakin. Semmoinen tietty tyttöporukka oli missä oltiin ja aina hakeuduttiin siihen samaan porukkaan. Vieläkin nyt aikuisiällä ollaan kavereita, että se hitsautui niin tiiviiksi se porukka meillä.

5.21 tänä päiväkkin harrastetaan oikeastaan melkein samoja asioita. - -

Tyypillisesti tavanomaiseen sisarusuhteeseen kuuluu, että paras ystävä on jokin muu kuin perheenjäsen. Tämäkin voi olla mahdollista, mutta monikkoperheiden liiton (2021) mukaan identtisillä kaksosilla on tavallisesti läheinen suhde, ja he pitävät toisiaan parhaana ystäväinä. Tämä näkyi myös haastateltavilla. Kaikki haastateltavat kuvasivat keskinäisen suhteensa hyvin läheiseksi ja suurin osa heistä piti kaksoissisarusta parhaana ystäväinä.

6.15 - -kun se kaksoisveli tuntuu tietkö vaan semmoiselta todella hyvältä kaverilta tai silleen. Me ollaan vaan oltu samassa porukassa ja sitten on ollut niitä kavereita ja on leikitty ja ihan samalla tavalla. En mä usko et kun kaksonen on ollut samassa porukassa et juuri vaikuttanut, en mä tiedä, miten sitä voi muuten kuvailla. // samalla tavalla kaverit on aina kavereita ja kaksoisveli on paraskaveri. - -

Useat haastateltavista kuvasivat saavansa kaksoissisarukseltaan tukea ja turvaa erilaisissa tilanteissa. Kaksosuuden vuoksi, heillä oli mahdollisuus mennä moniin paikkoihin yhdessä, mikä heidän mukaansa helpompaa kuin yksin meneminen. Kaksoissisarus oli myös ihminen, joka oli aina lähellä, kun ympärillä oli tuntemattomampia ihmisiä. Myöskin jännittävät tilanteet, kuten esiintyminen luokan edessä oli helpompaa, kun kaksoissisarus oli läsnä tilanteissa. Kaksoissisaruksen kuvattiin edelleen auttavan hankalissa tilanteissa.

Tätä pidettiin suurena voimavarana, jonka myötä vastuullisetkaan tehtävät eivät tuntuneet niin haastavilta.

3.1 Kyllä mä koen sen, että kun mentiin yhdessä, niin tavallaan se toinen oli koko ajan se tuki ja turva siinä. Se ei jännittänyt läheskään niin paljon, jos olisi yksin joutunut menemään.

5.28 Se (kaksosuus) on vahvistanut ja just esimerkiksi, jos vaikka mulla oli välillä joku hankalampi, että en ollut tai just olin vaikka vähän pohtivaisempi ja ujompia, niin sitten taas se toinen auttoi ja tuki hirveästi siinä. Muistan, kun piti vaikka jotain koulun esitelmiä edessä, niin mä esitin ne aina siskolle, niin se oli helpompi heti. Ja sitten mä tiesin, että siellä on yksi henkilö, joka seisoo täysillä minun takanani. Enkä mä koe, että musta olisi tullut sellainen, että mä en pärjäisi yksin. Me ollaan ihan eri aloilla töissä tänä päivänä molemmat, että ei se ole siitä jäänyt kiinni yhtään, vaikka onkin ollut se tuki koulussa samassa luokassa.

Tämän lisäksi kaksoset saattoivat tehdä toisen puolesta asioita, kuten ostaa vaatteita sekä itselle että toiselle. Myös muilla elämänaloilla oli nähtävissä roolitusta. Toinen kaksosparista saattoi olla puheliaampi ja toinen hiljaisempi. Tällöin ryhmäytyminen tapahtui usein puheliaan aloitteesta. Moilanen (2007, s.30) kuvaa tätä ilmiötä johtajuus–alistuvuus termeillä. Hänen mukaansa johtajuutta voi olla monella elämän osa-alueella. Ihannetapauksessa johtajuus jakaantuu kaksosten välillä tasaisesti, jolloin kummankin on mahdollista tuoda esiin vahvuuksiaan ja saada tukea toiselta muissa tilanteissa.

3.6 Muistelen, että olin lapsena semmoinen, että en ehkä tuonut itseäni esille ryhmässä verrattuna mun siskoon, et hän oli sitten se rohkeampi ja tavallaan se ryhmäytyminen tapahtui silleen yhdessä. Mä ujompana sain tukea mun siskolta, joka oli vähän rohkeampi siinä ryhmäytymisessä. Monesti kaveriporukatkin muodostu silleen, että me oltiin molemmat siinä ryhmässä.

Edellä mainittujen esimerkkien mukaan en havainnut tavanomaisen sisarusuhteen kaltaista identiteettityyppiä haastateltavilla. Lisäksi vaikka on mahdollista, että edellä mainitut kuvaukset sopisivat tavanomaiseen sisarusuhteeseen, ne eivät ole kuitenkaan kokonaisuuden kannalta tavanomaisia. Toki myös identtisillä kaksosilla on mahdollista olla tavanomaisen sisarusuhteen kaltainen identiteettityyppi tai piirteitä siitä, mutta tämä on Moilaseen (2020) mukaan harvinaisempaa, sillä samaa sukupuolta olevat identtiset kaksoset usein samaistuvat toisiinsa muita monikkolapsia enemmän,

sekä kohtaavat ulkoapäin tulevaa ”kaksostamista” enemmän. Tämä näkyi myös haastateltavilla.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksia ja käsityksiä sisaruksen kanssa samalla luokalla opiskelusta. Tarkoituksena oli pyrkiä tunnistamaan, millaisia käsityksiä yksilöllisyydestä on ja millaisia identiteettityyppejä heistä on tunnistettavissa.

Kaksosten samalla luokalla opiskelusta ollaan montaa eri mieltä. Suomessa tästä ei ole säädetty minkäänlaista yleistä ohjeistusta, vaan ajatuksena on, että jokaista tapausta pyritään katsomaan yksitellen (ks. Kumpula, 2020; Suomen monikkoperheet, 2021). Myös haastateltavat korostivat tapauskohtaisuutta sekä yksilöllistä kaksosuutta. Haastateltavilla oli ollut yhtä kaksosparia lukuun ottamatta mahdollisuus vaikuttaa luokkasijoitukseensa. He opiskelivat kaikki omasta tahdostaan samalla luokalla ja pitivät sitä hyvänä ratkaisuna heille.

Tästä huolimatta osa asiantuntijoista on sitä mieltä, että lasten yksilöllisyyden tukemisen kannalta kaksoset olisi syytä sijoittaa eri luokille aina kun on mahdollista (Preedy, 1999, s.74; 100; Gordon, 2015, s.594). Haastateltavat eivät nähneet tätä kuitenkaan rajoittavana tekijänä ja heillä oli kokemuksia monipuolisesta yksilöllisyyden tukemisesta samalla luokalla opiskellessaan. Tämä herättääkin kysymyksen johtuuko halu erottaa kaksoset pyrkimyksestä helppouteen. Tutkimuksissa ilmenee, että järjestelmällistä erottamista kannattavat usein juuri ammattikasvattajat kuten rehtorit, opettajat ja varhaiskasvattajat (Gordon, 2015) toisin kuin kaksoset ja heidän vanhempansa. Myös Trias (2020) tuo esiin, että kaksosten on helpompi saada yksilöllisiä kokemuksia, kun he opiskelevat eri luokilla. Kuitenkin, jos erottamisesta aiheutuu voimakasta ahdistusta, yksilöllisyyttä on mahdollista tukea myös pehmeämmin esimerkiksi istumajärjestyksellä tai eriyttämisellä eri ryhmiin. On selvää, että yksilöllisyyden tukeminen on helpompaa, kun kaksospari opiskelee saman luokan sijaan eri luokilla. Kuitenkin suorittamissani haastatteluissa

tuodaan monin eri tavoin ilmi, että yksilöllisyyttä on mahdollista tukea monin eri keinoin, vaikka kaksoset opiskelisivatkin samalla luokalla. Sen eteen täytyy vaan nähdä hieman enemmän vaivaa. Lisäksi yhdelläkään haastatelluista ei ilmennyt hallitsevia piirteitä yksikköidentiteetistä eikä toisistaan riippuvaisesta identiteetistä. Tämän perusteella voisi siis myös sanoa, että yksilöllisyyden tukemisessa on onnistuttu siitä huolimatta, että kaikki haastateltavat opiskelivat vähintään peruskoulun samalla luokalla.

Kaksosten järjestelmällinen erottaminen voi olla kaksosille traumaattinen kokemus ja aiheuttaa tarpeettomia ongelmia koulua aloittaville kaksosille. Lisäksi luokkavalintaan vaikuttavat myös perheen muut resurssit – on yleisesti helpompaa, kun lapsilla on samat aikataulut (Moilanen, 2007, s.29). Haastateltavat toivat esiin, että samalla luokalla opiskelu sisaruksen kanssa oli helpompaa yhteisten aikataulujen vuoksi. Tällöin esimerkiksi koulumatkan saattoi kulkea yhdessä, mikä koettiin positiiviseksi asiaksi. Moilasen (2007) mukaan vanhempien on usein helpompi antaa lastensa itsenäistyä, kun heidän on mahdollista tehdä asioita yhdessä. Näkisin, että tällä voi olla jopa positiivisia vaikutuksia itsenäistymiseen ja yksilöitymiseen.

On osoitettu, että kaksosten yksilöllisyyttä voi tukea monin eri tavoin myös sisarusten opiskellessa samalla luokalla. Suomen monikkoperheiden liiton (2021) mukaan esimerkiksi vaihtelevilla ryhmäajoilla ja istumajärjestyksellä. Lisäksi Lipponen (2010) muistuttaa vanhempien tärkeästä roolista yksilöllisyyden tukemisessa ja yhteistyöstä koulun kanssa.

Myös oma tutkimukseni tukee ajatusta, että yksilöllisyyttä voi tukea monin eri keinoin kaksosten opiskellessa samalla luokalla. Haastateltavien kokemusten ja käsitysten perusteella kaksosten on mahdollista kehittyä omiksi yksilöikseen, vaikka he olisivat opiskelleet samalla luokalla. Heillä oli kokemuksia sekä kaksostavasta toiminnasta että yksilöllisyyden tukemisesta monin eri keinoin. Haastateltavat käsittivät yksilöllisyyden monin eri tavoin. Yleisimmin he mainitsivat tunnistamisen ja oman nimen käytön tärkeyden. He tiedostivat olevansa samannäköisiä ja olivat ymmärtäväisiä väärinkäsityksiä kohtaan. Kuitenkin he korostivat, että tärkeintä on pyrkimys tunnistamiseen. Tämä asia voi tuntua yksin syntyneistä pieneltä asialta, mutta sitä se ei kuitenkaan ole kaksosten kohdalla. On merkittävää, että jokainen haastateltavista korosti tunnistamisen ja oman nimen käytön tärkeyttä. Tämän

vuoksi tätä voisi pitää lähtökohtana kaksosten yksilöllisyyden tukemisessa, kun he opiskelevat samalla luokalla.

Tunnistamiseen ja nimien muistamiseen linkittyivät olennaisesti ulkoiset asiat. Vaikka kaksoset muistuttivat ulkoisesti toisiaan omastakin mielestään, he olivat varsin tietoisia ulkoisista eroistaan ja pitivät tärkeinä erilaisia keinoja erottautua esimerkiksi pukeutumalla eri tavoin. Haastateltavat pitivät itsestäänselvyytenä, että he olivat erillisiä ihmisiä suhteessa kaksoissisarukseen, eivät toistensa klooneja. He kuitenkin korostivat, että heissä on paljon erojen lisäksi myös samaa. Tämä ristiriita voi hämmentää ympärillä olevia ihmisiä. Siksi olisi tärkeää katsoa kaksosia sekä yksilöinä että kaksosina. Haastateltavat korostivat myös, että kaikki kaksoset eivät koe kaksosena olemistaan samalla tavalla ja siten he ovat yksilöitä myös kaksosina.

Haastateltavat käsittivät yksilöllisyyden varsin laajasti. Ihmisillä, jotka eivät tunne kaksosia kovinkaan hyvin, yksilöllisyyteen liittyvät ulkoiset tekijät usein korostuvat. Tämä oli nähtävissä monin paikoin haastateltavien puheissa. He toivat kuitenkin esiin, että eroja on myös syvemmillä ja myös näiden erojen tunnistaminen on tärkeää. Oman tulkintani mukaan sekä sisäisten että ulkoisten erojen huomaaminen ja tunnistaminen on tärkeää. Ne tukevat toisiaan yksilöllisyyden huomaamisessa. On helpompaa tunnistaa kaksoset, kun voi yhdistellä erilaisia ominaisuuksia. Tätä ajatusta tukee myös Monikkoperheiden liiton (2021) ajatukset kaksosten yksilöllisyyden huomioimiseen.

Toisena tutkimustehtävänä oli tarkastella samalla luokalla opiskelleilla identtisillä kaksosilla ilmeneviä identiteettityyppejä. Kuten aiemmin tuli ilmi, voisi ajatella, että samalla luokalla opiskelleilla identtisillä kaksosilla ilmenisi yksikkö- ja toisistaan riippuvaista identiteettityyppiä. Kuitenkin havaitsin varsin vähän piirteitä näistä identiteettityypeistä. Eniten haastateltavilla oli havaittavissa piirteitä ihannoidusta- ja kilpailuun perustuvasta identiteettityypistä ja vähiten havaitsin piirteitä jakautuneesta identiteettityypistä ja normaalin sisarusuhteen kaltaisesta identiteettityypistä. Kuten jo aikaisemmin totesin, tähän on voinut vaikuttaa yksilöllisyyden tukeminen sekä kotona että koulussa sekä turvallinen kasvuilmapiiri. Haastateltavia olisi mahdotonta lokeroida yhteen ainoaan identiteettityyppiin. Sen sijaan identiteettityypit olivat heillä usein päällekkäisiä. Tämä on linjassa myös Moilasen (2020) tekemän tutkimuksen kanssa.

Pohdin kuitenkin, lisääkö samalla luokalla opiskelu todennäköisyyttä, että en havainnut lainkaan piirteitä tavanomaisen sisarusuhteen kaltaisesta identiteettityypistä. Vaikka Moilasen (2020) mukaan tämä identiteettityyppi on tavallisempi muilla monikkolapsilla kuin identtisillä kaksosilla, eri luokilla opiskelu voisi muuttaa keskinäistä suhdetta enemmän tavanomaisen sisarusuhteen kaltaiseksi. Tästä on kuitenkin haastavaa tehdä mitään johtopäätöksiä vaan aihetta tulisi tutkia syvemmin. Tulee myös ottaa huomioon, että vaikka identtiset kaksoset olisivatkin opiskelleet eri luokilla, he opiskelisivat siitä huolimatta samat sisällöt suurin piirtein samanaikaisesti. Heillä voisi olla myös samoja läksyjä sekä samoja kokeita, jolloin erot eivät olisi niin suuria. Eri luokilla opiskellessaan heillä olisi todennäköisimmin myös omia kavereita koulussa toisin kuin haastateltavilla, jotka opiskelivat sisaruksen kanssa samalla, luokalla, mikä voisi vaikuttaa identiteettityyppiin. Kuitenkin ainoastaan voin todeta, että identiteettityypin muodostumiseen vaikuttaa moni asia koulussa ja koulun ulkopuolella ja samalla ja eri luokalla opiskelu on vain yksi mahdollisesti vaikuttava tekijä siihen.

Tutkimukseni pohjalta voin todeta yhteneväisesti Kumpulan (2020) kanssa jokaisen kaksosen, kaksosparin mutta myös kaksosten perheen olevan yksilöllinen. Tämän vuoksi samalla ja eri luokalla opiskelua on syytä tarkastella jokaisen perheen kohdalla yksilökohtaisesti. Erilaisuuden vuoksi sekä järjestelmällinen erottaminen että samalle luokalle laittaminen olisi huono ratkaisu. Lisäksi koen tärkeäksi, että valintaa tehdessä kysyttäisiin myös kaksosparin mielipidettä. Nuoresta iästä huolimatta heillä on jokin mielipide asiaan ja tätä tulisi myös kunnioittaa. Osalta haastateltavista asiaa oli kysytty ja he pitivät sitä tärkeänä. Lisäksi tilanteen ja mielipiteen muuttuessa yleensä on mahdollista muuttaa tilanne erilaiseksi.

Nähdäkseni tutkielma tarjoaa varsin kattavan käsityksen samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksista ja käsityksistä yksilöllisyydestä. Tämä vahvistaa ajatusta, että yksilöllisyyttä on mahdollista tukea varsin monin eri keinoin. Kuitenkin useaan otteeseen tutkielman teon aikana pohdin, kuinka eri luokilla opiskelleet kaksoset kokisivat tämän asian. Tämän vuoksi olisi mielenkiintoista toteuttaa aiheesta myös vertailevaa tutkimusta. Tämä voisi tuoda myös uusia käsityksiä yksilöllisyydestä sekä mahdollisuuksista tukea sitä. Haastateltavat edustivat siinä mielessä melko

yhtenäistä ryhmää, että he olivat kaikki halunneet opiskella samalla luokalla. Vaikka käsitysten kirjo yksilöllisyydestä olikin suuri, voisi eri luokilla opiskelleet kaksoset lisätä sitä. Lisäksi vaikka olin perustellusti rajannut aineistoni koskemaan ainoastaan identtisiä kaksosia, pohdin useassa kohtaa myös muiden monikkojen, kuten ei-identtisten kaksosten tai kolmosten käsityksiä. Tutkijana voi olettaa, että he kohtaavat samankaltaisia tilanteita koulussa kuin haastattelemani kaksoset, kuitenkin olisi mielenkiintoista vertailla myös heidän käsityksiään yksilöllisyydestä identtisten kaksosten käsityksiin.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu on olennainen osa myös laadullista tutkimusta. Tuomen ja Sarajärven (2009, s.134) mukaan kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä ja myös yksittäisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi on olennaista. Heidän mukaansa määrällinen ja laadullinen tutkimusperinne tarkastelevat tutkimuksen luotettavuutta hieman eri näkökumista. On myös syytä muistaa, että laadullinen tutkimusperinne ei ole yhtenäinen vaan sen voi katsoa koostuvan useista erilaisista tutkimusperinteistä. Tämän vuoksi myöskin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Keskityn tarkastelemaan luotettavuutta fenomenografisessa tutkimuksessa, koska tämä tutkimus on toteutettu siten.

Syrjälän ym. (1996, s.152) mukaan ”fenomenografinen tutkimus tavoittelee laadullista, henkilöiden ilmaisuista tutkittua tietoa käsityksistä.” He jatkavat, että laajan aineistonkeruun sijaan yleensä keskitytään syvällisempään tiedonkeruuseen, usein myös tutkittavien henkilöiden joukko on pieni. Fenomenografisessa tutkimuksessa ei ole myöskään tarkoituksena tavoitella tulosten yleistettävyyttä, vaan tarkoituksena on kuvata ja selittää ilmiötä koskevia käsityksiä. Tähän pyrin myös omassa tutkimuksessani.

Syrjälän ym. (1996, s.152) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan tarkastella aineiston ja johtopäätösten validiteettina. Validiteetin tarkastelu koostuu aitoudesta, eli aineiston ja siitä tehtävien johtopäätösten tulee vastata tutkittavien ajatuksia ja relevanssista, eli aineisto ja johtopäätökset tulee olla liitettävissä teoreettisiin lähtökohtiin. Sekä aitouden

että relevanssin tulee ilmentyä tutkielman raportoinnissa. Tällöin lukijan ei tarvitse epäillä tutkimuksen luotettavuutta. Tässä tutkielmassa pyrin osoittamaan aitouden ja relevanssin tuomalla esiin huolellisesti tutkimuksen kulun ja siihen liittyvät eri vaiheet. Tulokset on myös pyritty raportoimaan luotettavasti ja kuten Syrjälä ym. (1996, s.154) kehottavat, olen esittänyt runsaasti lainauksia aineistosta tukemaan tulkintaani.

Luotettavuuden kannalta olennaista on myös huolellisesti toteutettu aineiston keruu. Hirsijärvi ja Hurme (2001, s.184) korostavat hyvän haastattelurungon luomista Heidän mukaansa on myös syytä muistaa, että teemahaastattelussa kyse ei ole ainoastaan pääteemojen esittämisestä, joten on tärkeää pohtia, kuinka teemoja on mahdollista syventää. Itse ratkaisin tämän miettimällä huolellisesti teemahaastattelun rungon, teemojen järjestyksen ja niihin liittyvät tarkentavat lisäkysymykset. Tiedostin, että haastattelutilanteessa kaikkia lisäkysymyksiä ei välttämättä oteta esiin tai mahdollisesti sen aikana voi ilmetä uusia lisäkysymyksiä. Pyrin kuitenkin ennakoimaan nämä tilanteet huolellisella suunnittelulla ja mielestäni onnistuin tässä hyvin. Tarkistutin haastattelurungon myös graduohjaajallani ja sainkin arvokkaita näkökulmia esimerkiksi teemojen järjestyksen suhteen. Keräsin aineistoa ensimmäistä kertaa haastatteleamalla ja tällöin luonnollisesti ensimmäinen haastattelu toimi ikään kuin testihaastatteluna. Keskustelumme myös laajeni ensimmäisessä haastattelussa yhden teeman sisällä odotettua laajemmaksi. Onnekseni kyseessä oli ensimmäinen haastattelu, joten pystyin hyödyntämään tätä myös muissa haastatteluissa kysymällä laajemmin sosiaalisista suhteista. Tutkijana en ollut tullut ajatelleeksi tätä aihetta ennen ensimmäistä haastattelua.

Hirsijärven ja Hurmeen (2001, s.184) mukaan haastatteluvaiheen luotettavuuteen vaikuttaa olennaisesti teknisen välineistön kunto. Koska toteutin omat haastatteluni etänä, olin tästä erityisen tarkka. Nauhoitin haastattelut varmuuden vuoksi sekä tietokoneella että puhelimella ja tallensin nauhoitteet kaksivaiheisen tunnistautumisen taakse. Hirsijärvi ja Hurme (2001, s.185) jatkavat, että haastattelun laatuun vaikuttaa myös litterointi. Haastattelut tulisi litteroida mahdollisimman nopeasti haastatteluiden jälkeen. Toteutin tämän siten, että aloitin ensimmäisten haastatteluiden litteroinnin ennen kuin olin saanut kaikki haastattelut suoritettua. Tällöin sain runsaasti aikaa litteroinnille ja oli mahdollista litteroida sopivia määriä kerrallaan. Litteroidessa otsikoin

haastattelut myös järjestykseen ja kirjasin niiden keston haastattelun yhteyteen. Lisäksi tässä vaiheessa pseudonomisoin aineiston.

Pyrin kuvaamaan analyysivaiheen jokaisen vaiheen mahdollisimman tarkasti ja selkeästi, jotta lukijalle välittyisi mahdollisimman selkeä kuva tekemisistäni. Syrjälän ym. (1996,154) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa tulokset esitetään analyysiprosessin jälkeen kuvauskategorioina. Heidän mukaansa kategorioiden validius määrittyy aitouden ja relevanttiuden kautta. Niiden täytyy vastata tutkittavien esiintuomia merkityksiä sekä niiden tulee olla relevantteja tutkimuksen teorian kannalta. Tutkijan ei tule ”ylitulkitä” aineistoaan. Tähän pyrin huolellisella taustatyöllä sekä aineiston runsaalla lukemisella. Palasin aina alkuperäiseen kontekstiin, jos jokin kohta epäilytti. Myöskin tässä kohdassa runsaat ja kokonaiset lainaukset aineistosta tukevat tulkintojani.

Kaikilla edellä mainituilla keinoilla olen pyrkinyt mahdollisimman luotettavaan ja läpinäkyvään tutkielman tekoon. On mahdollista, että olisi muitakin tapoja jäsentää samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten kokemuksia ja käsityksiä kuvauskategoriajärjestelmäksi. Olen kuitenkin pyrkinyt ymmärtämään tutkimuskohdettani parhaalla mahdollisella ymmärryksellä, mikä minulla tällä hetkellä on. Tähän kannustaa myös Varto (2005, 97). Laadullisessa tutkimuksessa Vilkan (2005, 159) mukaan tutkimusta ei voi täysin toistaa juuri sellaisenaan, vaan tehtyä tutkimusta voi pitää ainutkertaisena. Vaikka luokittelu ja tulkintasäännöt olisivatkin raportoitu selkeästi, tutkijat voivat päätyä erilaisiin tuloksiin. Tähän voidaan pitää syynä erilaista teoreettista perehtyneisyyttä ja esiymmärrystä aiheesta. Näkisin kuitenkin, että mahdollisimman avoimella kuvauksella tutkimuksen teosta, teoriasta ja tutkijan esiymmärryksestä voidaan lisätä mahdollisuutta toistaa joiltain osin tutkimus. Tähän olen pyrkinyt tässä tutkielmassa.

LÄHTEET

- Airola, S. (2011). Monikkolapsen koulutaival alkaa. Esiopettajien näkemyksiä kaksosten kouluvalmiudesta ja luokkasijoituksesta. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto.
- Ahonen, S. (1994). Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Kirjayhtymä, 113–160.
- Ashworth, P. & Lucas, U. (1998). What is the 'world' of phenomenography? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 42 (4), 415–431.
- Blair, L. (2012). Esikoinen, keskimäinen vai kuopus? Miten syntymäjärjestys ohjaa elämää. Minerva.
- Bowden, J. (2005). Reflection on the phenomenographic team research process. Teoksessa J. Bowden, & P. Green (toim.) *Doing developmental phenomenography*. RMIT University Press, 11–31.
- Côté, J. E. & Levine, C. G. (2016). *Identity formation, youth, and development. A Simplified Approach*. Taylor&Francis.
- Dunderfelt, T. (2012). *Tunnista temperamentit: Väriä elämään ja itsetuntemukseen*. PS-kustannus.
- Erikson, E. H. (1959). *Identity and the Life Cycle*. W. W. Norton & Company.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity. Youth and Crisis*. W. W. Norton & Company.
- Eskola, J. (2007). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus, 133–157.
- Fadjukoff, P. (2015). Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa R-L, Metsäpelto & T, Feldt. (toim.) *Teoksessa Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. PS-kustannus.

- Fromme, D. K. (2011). *Psychoanalytic Approaches. Systems of Psychotherapy*. Springer New York, NY.
- Gleeson, C., Hay, D., Johnston, C., & Theobald, T. (1990). Twins in School — An Australia-wide Program. *Acta Geneticae Medicae Et Gemellologiae: Twin Research*, 39(2), 231–244.
- Gordon, L. M. (2015). Twins and Kindergarten Separation: Divergent Beliefs of Principals, Teachers, Parents, and Twins. *Educational Policy*, 29(4), 583–616.
- Gröhn, T. (1992). Fenomenografinen tutkimusote. Teoksessa T. Gröhn & J. Jussila (toim.) *Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimuksessa*. Yliopistopaino, 1–31.
- Haapaniemi, P. (2013). Fenomenografinen analyysi. Fenomenografisen analyysin lähtökohdat ja esimerkki aineiston analyysistä sosiaalityön tutkimuksessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Hay, D. A. & Preedy, P. (2006). *Meeting the educational needs of multiple birth children*. *Early Human Development* 82, 397–403.
- Heikinheimo, A. (2007). Monikkovanhemmudesta. Teoksessa Alkio, P. (toim.) *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Väestöliitto, 12–16.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus*, 37 (2), 162–173.
- Häkkinen, K. (1996). *Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin*. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21. Hetimonex.
- Hiltunen, K. (2017). ”Voisin oikeastaan sanoa, että olen kuin kuka tahansa nuori, mutta se ei olisi totta” Narkolepsian merkitys nuoren identiteetille. Pro Gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.
- Jalava, T. (2020). Minä haluan olla maailman ainoa minä – monikkosisarusten yksilökertomus elämän eri vaiheissa. Pro Gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

- Kaprio, J. (2007). Monikkouden yleisyys, geneettinen tausta ja biologia. Teoksessa Alkio, P. (toim.) *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Väestöliitto, 7–11.
- Karjalainen, S. (2020). Kaksosuuden kulttuurisia merkityksiä. Teoksessa U. Kumpula, J. Kaprio, A. Lavikainen & I. Moilanen. (toim.) *Kiehtova kaksosuus – monikkosisarusten elämää*. Gaudeamus.
- Kumpula, U. (2020). Mikä kaksosuudessa kiehtoo? Teoksessa U. Kumpula, J. Kaprio, A. Lavikainen & I. Moilanen. (toim.) *Kiehtova kaksosuus – monikkosisarusten elämää*. Gaudeamus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (1994). *Hyvä itsetunto*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2015). *Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys*.
- Kirveslahti, K., Sivén, T., Vahala, M. & Vihunen, R. (2014). *Kasvun aika*. Sanoma Pro.
- Laine, K. (2005). *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Otava
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.
- Lavikainen, A. & Kumpula, U. (2020). Kaksosuuden vaikutukset lähisuhteisiin. Teoksessa U. Kumpula, J. Kaprio, A. Lavikainen & I. Moilanen. (toim.) *Kiehtova kaksosuus – monikkosisarusten elämää*. Gaudeamus.
- Lipponen, A-H. (2010). Teoksessa Kumpula, U. (toim.) 2010. *Yhdessä ja erikseen. Näin tuen alle kouluikäisen kaksos- ja kolmoslapsen kasvua*. Suomen monikkoperheet ry.
- Mankki, V. (2015). Keneen valinta kohdistuu? Luokanopettajakoulutuksen opiskelijavalintaa ohjaavat soveltuvuuskäsitykset. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto.
- Marcia, J. (2002). Adolescence, Identity and the Bernardone Family. *Identity: An International Journal of Theory and Research* 2(3), 199–209.
- Marton, F. (1981). Phenomenography – describing the conceptions of the world around us. *Instructional Science* 10 (2), 177–200.
- Marton, F. (1994). Phenomenography. Teoksessa T. Husen & T. N. Postlethwaite (toim.) *International Encyclopedia of Education* 8. Elsevier Science, 4424–4429.
- Marton, F. & Booth, S. (1997). *Learning and awareness*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

- Moilanen, I. (2020). Kaksosparien identiteeteistä. Teoksessa U. Kumpula, J. Kaprio, A. Lavikainen & I. Moilanen. (toim.) *Kiehtova kaksosuus – monikkosisarusten elämää*. Gaudeamus.
- Moilanen, I. (2007). Kasvatukselliset haasteet ja yksilöllisyyden tukeminen eri elämänvaiheissa. Teoksessa Alkio, P. (toim.) *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Väestöliitto, 26–33.
- Moilanen, I. (2004). Monikkolapset. Teoksessa Moilanen, I. & Almqvist, F. (toim.). *Lasten- ja nuorisopsykiatria*. Duodecim.
- Niikko A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia, Joensuu.
- Penninkilampi-Kerola, V. (2007). Monikkojen keskinäinen suhde. Teoksessa Alkio, P. (toim.) 2007. *Sylintäydeltä elämää. Arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Väestöliitto. 39–51.
- Penninkilampi-Kerola, V., Moilanen, I & Kaprio, J. (2005). Co-twin dependence, social interactions, and academic achievement: A population-based study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (4), 519–541.
- Preedy, P. (1999). Meeting the educational needs of pre-school and primary aged twins and higher multiples. Teoksessa Sandbank, A.C. (toim.) *Twin and Triplet Psychology: A Professional Guide to Working with Multiples*. Routledge, 70–99.
- Raina, L. & Haapaniemi, R. (2005). *Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonan laatu*. Arator.
- Ropo, E. & Heinström J. (2015). *Identiteeteistä informaatiolukutaitoon. Tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija*. Juvenes print, 26–27.
- Schave, B. & Ciriello, J. (1983). *Identity and Intimacy in Twins*. Praeger.
- Suomen monikkoperheet. (2021). Kaksoset ja kolmoset koulussa – opas kotiin, esiopetukseen ja kouluun. https://monikkoperheet.fi/wp-content/uploads/2021/01/Kaksoset-ja-kolmoset-koulussa_opas_valmis.pdf
- Sinisalo-Juha, E. (2011). Nuoren identiteetti nuorisotyössä. Identiteettiteorioiden näkökulmia informaaliin kasvatukseen. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto.
- Staton, S., Thorpe, K., Thompson, C., & Danby, S. (2012). To separate or not to separate? Parental decision-making regarding the separation of twins in

the early years of schooling. *Journal of Early Childhood Research*, 10(2), 196–208.

- Tiitinen, A. (2020). Monisikiöisyys (monikkoraskaus) Duodecim, terveyskirjasto. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00154
- Trias, T. (2020). Kaksosten keskinäinen suhde läpi elämän. Teoksessa U. Kumpula, J. Kaprio, A. Lavikainen & I. Moilanen. (toim.) Kiehtova kaksosuus – monikkosisarusten elämää. Gaudeamus.
- Tully, L. A., Moffitt, T. E., Caspi, A., Taylor, A., Kiernan, H., & Andreou, P. (2004). What effect does classroom separation have on twins' behavior, progress at school, and reading abilities? *Twin Research*, 7(2), 115–124.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja [verkkójulkaisu]. Tampere. Viitattu 22.11.2021 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>
- Uutela, U. (2019). Valmentava esimiestyö työhyvinvointia ja työssä oppimista tukemassa. Fenomenografinen tapaustutkimus esimiesten ja työntekijöiden käsityksistä. Pro Gradu -tutkielma. Lapin Yliopisto.
- Van Leeuwen, M., Van den Berg, S., Van Beijsterveldt, T., & Boomsma, D. (2005). Effects of Twin Separation in Primary School. *Twin Research and Human Genetics*, 8(4), 384–391.
- Vilka, H. (2021) *Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiiin*. PS-kustannus. 153–181.
- Wright, L. (1998). *Kaksoset: Geenit, ympäristö ja identiteetin arvoitus* (J. Heikkilä, suom.). Tammi.

LIITTEET

Merkitysyksiköt (Liite 1)

Samalla luokalla opiskelleiden identtisten kaksosten käsityksiä yksilöllisyydestä

Lähes kaikki kaverimme olivat yhteisiä (13)

Olimme kiinnostuneet hyvin samoista asioista ja valintamme oli sen mukaisia (10)

Saimme yksilöllistä palautetta ja arviointia koulussa (10)

Opiskelimme yhdessä (9)

Kaksoissisarukset olivat tukeni ja turvani (9)

Opettaja tunnisti/ käytti omaa nimeä ja se oli normaalia (8)

Tunnistaminen ja oman nimen käyttäminen on tärkeää (8)

Luonteenpiirteissä ja tavoissa on eroja, jotka johtavat erilaisiin rooleihin (8)

Olemme olleet taidoiltamme tasaväkisiä (8)

Emme halunneet pukeutua samalla tavalla (7)

Meillä oli erilaisia kiinnostuksen kohteita ja se vaikutti erilaisiin valintoihin (6)

Meillä oli omat arviointikeskustelut/ vanhempainvartit (6)

Halusimme tehdä eri ryhmissä (5)

Oli kova paikka, kun kaksoissisarukset alkoivat seurustelemaan (5)

Kaksoissisarusten seurustelu ei aiheuttanut suuria tunteita (5)

Kaksoissisarukset ovat paras ystäväni (5)

Minulla oli aina mahdollisuus valita eri asioita kuin kaksoissisarukseni (5)

Muut vertailivat meitä (5)

Samalle luokalle meno itsestään selvää, sitä ei kummemmin mietitä/ kysellä (4)

Emme halunneet istua vierekkäin, mutta lähekkäin istuminen oli mukavaa (4)

Tärkeää oli, että pääsimme samaan paikkaan (4)

Meitä ei vertailtu keskenämme kotona (4)

Muut eivät vertailleet meitä (4)

Minulle omat tavarat olivat tärkeitä (3)

Käytimme kaksosuutta hyväksi (3)

Muilla ihmisillä on ennakkoluuloja, koska olen kaksonen (3)

Se, että opettaja näkee yksilöllisyyden ja kohtelee sen mukaan, on tärkeää (3)

Kaksosuus vaikutti saamaamme arviointiin (3)

Tasaväkinen kilpailu, kirittäminen ja parempiin suorituksiin kannustaminen (3)

Olimme samassa ryhmässä lähinnä yhteisten kavereiden takia (3)

Halusimme pukeutua samalla tavalla (3)

Emme halunneet istua vierekkäin, vaan hakeuduimme istumaan kavereiden kanssa (3)

Myöskin kaksosparit ovat keskenään yksilöllisiä ja se pitäisi ottaa huomioon (2)

Sisaruksen läsnäolo samassa koulussa/ luokassa helpottaa tai tuntuu neutraalilta (2)

"Olemme yhtä aikaa niin samanlaisia ja erilaisia" Pienet erot ovat tärkeitä (2)

Valintoihini vaikutti muiden ihmisten tekemiset/ valinnat (2)

Kaksosuus vaikutti valintoihin, mutta se ei ollut negatiivinen asia (2)

Yhteinen onnistuminen tavoitteena (2)

Niillä opettajilla, jolla on ongelmia tunnistaa, laittavat eri puolille luokkaa istumaan (2)

Tärkeintä on, että yrittää tunnistaa (2)

Kun näemme harvemmin, pukeudumme taas enemmän samanlaisesti (2)

Muut ihmiset yrittivät saada meidät valitsemaan eri asioita (2)

Meidän välillämme on normaalia tiiviimpi side (2)

Kaikki eivät aina halunneet olla yhtä aikaa meidän kummankin kanssa (2)

Kutsuminen yhtä aikaa/ nipussa (2)

Olen huono olemaan yksin, kun olen tottunut olemaan yhdessä kaksoissisarukseni kanssa (2)

Kaksoset eivät tarvitse erityishuomiota koulussa (2)

Yksin kouluun meno ei tunnu missään (2)

Meillä oli yhteiset arviointikeskustelut/ vanhempainvartit (2)

Autoimme toisiamme kouluun liittyvissä asioissa (2)

Kun olimme vanhempia, hakeuduimme välillä myös eri ryhmiin (1)

Kun kaksoissisarukset oli samassa porukassa, minun oli mahdollista suojella häntä (1)

Väkisin erottaminen tuntuu siltä kuin samanlaisuudessamme olisi jotain väärää (1)

Omat kaverisuhteet eivät ole sama asia kuin yhteiset kaksoissisaruksen kanssa (1)

Kaksosen vieressä istuminen olisi ollut kiusallista (1)

Yksin ollessa koin oloni itsevarmemmaksi (1)

Koin, että pitäisi olla erilaisempi muiden ihmisten vuoksi (1)

Oli tärkeää, että on muitakin kavereita kuin kaksonen (1)

Emme tehneet yhteistyötä kotitehtävissä (1)

Keskinäistä vertailua (1)

Teimme mielellään ryhmitöitä ja parityöskentelyä yhdessä (1)

Huoli kaksoissisaruksesta vaikutti voimakkaasti omaan olemiseen ja tekemiseen (1)

Meillä oli koulussa omia kavereita (1)

Saimme olla samanlaisia ja erilaisia (1)

Luonteenpiirteissä on paljon yhteistä (1)

Niputtava palaute ja arviointi koulussa (1)

Kaksosuutta/ samanlaisuutta ei ole tarvetta korostaa (1)

Kaksoset tarvitsevat erityishuomiota koulussa (1)

Yksilöityminen tapahtuu luonnostaan (1)

Yksin kouluun meno tuntuu oudolta (1)

Kaverit eivät pitäneet yksilöinä (1)

Hyvät kaverit tunnistavat, pitävät yksilönä (1)

Oman tilan ottaminen on luonnollista (1)

= 237 yht.

Alakategoriat (Liite 2)

1. Kaverit (Yksilöllisyys sosiaalisissa suhteissa) (40)

- Kaksoissisarukset on paras ystäväni (5)
- Lähes kaikki kaverimme olivat yhteisiä (13)
- Oli tärkeää, että on muitakin kavereita kuin kaksonen (1)
- Omat kaverisuhteet eivät ole sama asia kuin yhteiset kaksoissisaruksen kanssa (1)
- Kaikki eivät aina halunneet olla yhtä aikaa meidän kummankin kanssa (2)
- Meillä oli koulussa omia kavereita (1)
- Yksin ollessa koin oloni itsevarmemmaksi (1)
- Oli kova paikka, kun kaksoissisarukset alkoi seurustelemaan (5)
- Kaksoissisaruksen seurustelu ei aiheuttanut suuria tunteita (5)
- Meidän välillämme on normaalia tiiviimpi side (2)
- Emme halunneet istua vierekkäin, vaan hakeuduimme istumaan kavereiden kanssa (3)
- Kaksonen vieressä istuminen olisi ollut kiusallista (1)

2. Yksilöllisyys luonteenpiirteissä ja taidoissa (19)

- Luonteenpiirteissä ja tavoissa on eroja, jotka johtavat erilaisiin rooleihin (8)
- Olemme olleet taidoiltamme tasaväkisiä (8)
- Luonteenpiirteissä on paljon yhteistä (1)
- ”yhtä aikaa niin samanlaisia ja erilaisia” Pienet erot ovat tärkeitä (2)
- Yksilöllisyys valinnoissa 8kpl -> 31 kpl
- Olimme kiinnostuneet hyvin samoista asioista ja valintamme oli sen mukaisia (10)
- Meillä oli erilaisia kiinnostuksen kohteita ja se vaikutti erilaisiin valintoihin (6)
- Minulla oli aina mahdollisuus valita eri asioita kuin kaksoissisarukseni (5)
- Samalle luokalle meno itsestään selvää, sitä ei kummemmin mietitä/kysellä (4)
- Valintoihini vaikutti muiden ihmisten tekemiset/ valinnat (2)
- Kaksosuus vaikutti valintoihin, mutta se ei ollut negatiivinen asia (2)
- Muut ihmiset yrittivät saada meidät valitsemaan eri asioita (2)
- Oman tilan ottaminen on luonnollista (1)

3. Yksilöllisyyden huomioiminen palautteessa ja arvioinnissa (39)

- Saimme yksilöllistä palautetta ja arviointia koulussa (10)
- Meillä oli omat arviointikeskustelut/ vanhempainvartit (6)
- Meillä oli yhteiset arviointikeskustelut/ vanhempainvartit (2)
- Niputtava palaute ja arviointi koulussa (1)
- Se, että opettaja näkee yksilöllisyyden ja kohtelee sen mukaan, on tärkeää (3)
- Kaksosuus vaikutti samaamme arviointiin (3)
- Meitä ei vertailtu keskenämme kotona (4)

- Muut eivät vertailleet meitä (4)
  - Muut vertailivat meitä (5)
  - Saimme olla samanlaisia ja erilaisia (1)
- 4. Oman nimen käyttö, tunnistaminen (24)**
- Opettaja tunnisti/ käytti omaa nimeä ja se oli normaalia (8)
  - Tunnistaminen ja oman nimen käyttäminen on tärkeää (8)
  - Niillä opettajilla, jolla on ongelmia tunnistaa, laittavat eri puolille luokkaa istumaan (2)
  - Tärkeintä on, että yrittää tunnistaa (2)
  - Kutsuminen yhtä aikaa/ nipussa (2)
  - Hyvät kaverit tunnistavat, pitävät yksilönä (1)
  - Kaverit eivät pitäneet yksilöinä (1)
- 5. Ulkoinen olemus (17)**
- Kaksosuutta/ samanlaisuutta ei ole tarvetta korostaa (1)
  - Kun näemme harvemmin, pukeudumme taas enemmän samanlaisesti (2)
  - Emme halunneet pukeutua samalla tavalla (7)
  - Halusimme pukeutua samalla tavalla (3)
  - Minulle omat tavarat olivat tärkeitä (3)
  - Koin, että pitäisi olla erilaisempi muiden ihmisten vuoksi (1)
- 6. Yhdessä työskentely (38)**
- Teimme mielellään ryhmätöitä ja parityöskentelyä yhdessä (1)
  - Emme tehneet yhteistyötä kotitehtävissä (1)
  - Autoimme toisiamme kouluun liittyvissä asioissa (2)
  - Kun olimme vanhempia, hakeuduimme välillä myös eri ryhmiin (1)
  - Yhteinen onnistuminen tavoitteena (2)
  - Opiskelimme yhdessä (9)
  - Halusimme tehdä eri ryhmissä (5)
  - Käytimme kaksosuutta hyväksi (3)
  - Tasaväkinen kilpailu, kirittäminen ja parempiin suorituksiin kannustaminen (3)
  - Emme halunneet istua vierekkäin, mutta lähekkäin istuminen oli mukavaa (4)
  - Olimme samassa ryhmässä lähinnä yhteisten kavereiden takia (3)
  - Keskinäistä vertailua (1)
  - Muilla ihmisillä on ennakkoluuloja, koska olen kaksonen (3)
- 6. Yksilöllinen kaksosuus (5)**
- Myöskin kaksosparit ovat keskenään yksilöllisiä ja se pitäisi ottaa huomioon (2)
  - Kaksoset tarvitsevat erityishuomiota koulussa (1)
  - Kaksoset eivät tarvitse erityishuomiota koulussa (2)
- 7. Tarvitsen toista, mutta olen silti yksilö: kaksoissisarukset tukena ja turvana (19)**

- Kaksoissisarukset oli tukeni ja turvani (9)
- Yksin kouluun meno tuntuu oudolta (1)
- Tärkeää oli, että pääsimme samaan paikkaan (4)
- Olen huono olemaan yksin, kun olen tottunut olemaan yhdessä kaksoissisarukseni kanssa (2)
- Sisaruksen läsnäolo samassa koulussa/ luokassa helpottaa tai tuntuu neutraalilta (2)
- Kun kaksoissisarukset oli samassa porukassa, minun oli mahdollista suojella häntä (1)